

PANNONTÜKÖR

Szépirodalom

Vörös István: Mi egy mondat?	3
Marno János: Egy mondat, 2016. május	4
Kun Árpád: Aimé Billion jegyzetfüzetéből	9
Méhes Károly: Húsvétolás (nagyéntekesdi, nagyszombatosdi, feltámadásosdi)	12
Pollágh Péter: Mindenki legyen jó, Gyanakvó kék	14
Kalász István: A tolvaj	16
Solymosi Glória: Bodza, Fióka, Eső, Bükkszék	18
Stermeiczky Zsolt Gábor: prédikáció, ?	20
Varga Melinda: az insomniások kiváltsága, Becsukott szemmel, Tintakék	22
Ayhan Gökhan: Gyerektárgyak, Tesseloniki	23
Bányai Tamás: Karantén	30
Szemjon Lipkin: A Tien San-on, Istenanya (Lángi Péter fordításai)	30

Összeállítás zalai-muravidéki irodalmi műhelyekből

Bence Lajos: Őszülő színek mögül, A jövő pusztítóinak, Karácsonyaim visszakerem	32
Gál Soma: A jónapot meséje	35
Geresits Gizella: Pannónia lankáin	37
Molnár Gábor: Parányi Jövő	39
Balazsek Dániel: Nándi, próféta, Esőgép	40
Somogyi Zoltán: következmény	42
Lackner László: Vázlat magamról, Engedd	52
Kondákor Gyöngyi: Szerelem	53

Esszé, kritika

Kurcz Ádám István: Harcba a Nagy Testvérrel (Gion Nándor írói pályájának alakulása a politikai helyzet függvényében)	54
Kántás Balázs: A múlttól való gondolkodás ártértékelése (Szigeti Csaba Macska a fa alatt című kötetéről)	57
Kintli Borbála: Vaskor (Tóth Imre két kötetéről)	60
Turbuly Lilla: Letészi a lantot (Jahoda Sándor Telepített idill című kötetéről)	62
Bakonyi István: Rajzolt távlatok (László Zsolt kötetéről)	64
Szemes Péter: Irodalmi nemzetkarakterológia (Szeles Judit Ilyen svéd című kötetéről)	66
Somogyi Zoltán: Szemes Péter Itt és otthon című kötetéről	70

Testvérműzsák

Forgách Kinga: Nagy művek, tanítványok, hiányosságok (Kiállítás a száz éve született Somogyi József tiszteletére)	74
Pisnjak Atilla: Király 80 (Király Ferenc Rajzok című kiállításának margójára)	76
Kostyál László: Tárlatról tárlatra Műterem 17 (Nemes László kiállítása a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház galériájában)	79
Gábor József emlékezete	82
Gyarmati Gabriella: Az üveghegyen túl (Hermann Katalin üvegművész kiállítása a Munkácsy Mihály Múzeumban)	86
Egervári Klára: Visszatekintés négy tételben (Lejegyezte: Pénzes Csaba)	89
Karáth Anita: Mindenki anyajegye – Impressziók a zalaegerszegi Griff Bábszínház Anyajegy című felnőtt bábelőadásáról	92

Hírek Szerzőinkről

A folyóirat archívum a www.pannontukor.hu weblapon elérhető.
Ugyanitt információ a folyóiratról és a Pannon Tükör könyvsorozatról.

IMPRESSZUM

Alapító főszerkesztő: Pék Pál

Szerkesztőbizottság:

Balogh László - elnök (Nagykanizsa)
Gyimesi Endre (Zalaegerszeg)
Hóbor Erzsébet (Zalaegerszeg)

Szerkesztőség:

Kaj Ádám - főszerkesztő
Bence Lajos - munkatárs
Bene Zoltán - munkatárs
Braun Barna - munkatárs
Payer Imre - munkatárs
Szemes Péter - munkatárs

Rovatvezetők:

Vörös István - vers
Somogyi Zoltán - próza
Balazsek Dániel - műfordítás
Szabó P. Katalin - tanulmány, kritika
Kostyál László - képzőművészet
Turbuly Lilla - színház
Király László - zene

Online főszerkesztő:
Tóth Imre

Készült Zalaegerszeg MJV és Nagykanizsa
MJV Önkormányzata, a Magyar Művészeti
Akadémia és a Nemzeti Kulturális
Alapprogram támogatásával.

Szerkesztőségi cím:

Pannon Tükör Szerkesztősége, 8900
Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21.
Tel:06/92 951-513

E-mail: pannontukor@gmail.com

Kiadja a Pannon Írók Társasága

Felelős kiadó: Cséby Géza elnök
Előfizethető csekken vagy számlázással,
mely a szerkesztőség címén igényelhető.

Számlaszám:
Zalavölgye Takarékszövetkezet,
Zalaegerszeg 75500258-10809415

Ár
1000 Ft/szám
4000 Ft/év

ISSN 1219-6886

Lapterv:

Náspáng Grafika
horvathemz@gmail.com

Nyomdai munkák:

Göcsej Nyomda
8900 Zalaegerszeg,
Bajcsy-Zsilinszky tér 2.

E-mail: info@gocsejnyomda.hu

További támogatóink:

NB FORSZ
Szolgáltató és Tanácsadó Kft
Könyvvezetés - Könyvvizsgálat
Tel: 92-510005, Fax - 92-
510006

Nemes László munkája

Vörös István

Mi egy mondat?

A könyvfesztivál vasárnapján már nem volt időm kimenni a programokra, de hogy találkozzak Petr Hruškával, akinek a kötetét lefordítottam, délelőtt beugrottam a szállására. A cseh szervezők az Újpesti rakparton parkoló szállóhajón helyezték el a delegációjukat. Az előző meleg nap után hidegre és esősre fordult az idő, sietségünkben túl messze álltunk meg a kocsival, mentem a csattogó szélben a rakpart macskakövére a parkoló autók és buszok között, hogy még egy kicsit megpillant-hassam barátomat, az összehasonlíthatatlan kedvességű költőt, hosszú, már kicsit őszülő haját, szakállát, hallhassam cseh beszédét. A szállóhajó folyosóján elegáns, de kicsit megkopott lambéria. Petr-t lehívták a kajütjéből, kiderült, hogy két ajándékot is hozott. Egy üveg cseh körtepálinkát. A neve ugyanis körtét jelent. És kaptam tőle egy vaskos folyóiratot is, egy melléklettel egybefóliázva. Revolver Revue, az egyik kedvenc cseh irodalmi periodikám. A pálinka nem vízzsínű volt, hanem szinte sárga, mint egy soha meg nem valósuló lehetőség vagy álom sejtelme. A könyvhöz néhány magyarázó szót fűzött még Petr, aztán mind a kettőnknek menni kellett, neki az eredetileg közösen tervezett dedikálásra, énnekem a baráti vendégségbe, ahová elfé-
kezünk, és ahol szerettem is volna kirázni a fejemből az előző napi 10 órás fesztiváli jelenlétet, a két színpadi beszélgetést és egy beszélgetés-moderálást.

A fóliát már csak este, otthon téptem le a nagy alakú lapról és különnyomatáról, és merültem azonnal bele az olvasásába. A szerkesztők azt találták ki, hogy felkérnek egy (vagy két) embert, hogy egy éven át minden nap lejegyezzenek egy mondatot. Tetszése szerinti módon és terjedelemben. És a következő évben ezt az anyagot egy vékonyabb-vastagabb füzetben ők külön megjelentetik az egyik lapszám mellékleteként.

Petr Hruška esete ennél kicsit bonyolultabb volt. Egy valóságos füzetbe írta ugyanis mondatait, és a végén egy vonatút során elveszette az egészet. A kezemben tartott anyag első hónapjának sok mondata szól e füzet kereséséről. Ami végül is nem volt eredményes. A következő évben újraírta a mondatokat, nyilván egészen más 365 mondat kerekedett ki belőle. Az ismert persze csak ez a második változat. De mögötte van fedezetként az elveszett füzet, a világirodalom talán utolsó elkallódott szövege. Mostantól már csak megjelenve tud elkallódni egy irodalmi alkotás.

És vonzani kezdett a lehetőség. Mi lenne, ha mi is megkérnénk szerzőinket, barátainkat, hogy – kicsit kurtábban – egy hónapon keresztül írják ezeket a mondatokat. Ezeket a mondatokat? Ilyen mondatokat? A mondatokat? Van valami írói birizgáló ebben a lehetőségben. Onnan tudom, hogy én is szívesen kaptam volna ilyesféle megbízást. Ám most nekem jutott a felkérő megtiszteltetése. Aztán Hruškával levelezve az ötlet átvételéről, fölvetette, hogy régóta készülő közös kötetünkbe, szeptemberben mi is írjunk 30-30 mondatot. De ez még a jövő zenéje. Most az első, leggyorsabb, legmerészebb vállalkozó Marno János mondatai következnek, hogy aztán a tervek szerint júniusban Kun Árpád, júliusban Vass Tibor vegye át tőle a napok lemondatozását, és adja majd tovább a következőknek: Méhes Károly, Ughy Szabina, Forgách András, Szijj Ferenc, Pollágh Péter, Vajda Mihály, Márton László. Ha valaki utána számolt, itt már bőven nemcsak a jövőben, de a jövő évben is benne járunk. Reméljük így lesz. Napról napra egy-egy mondattal közelebb jutva végül is be tudunk érni oda, ahová nem sikerülne e mondatok nélkül. A jövő más szegletébe. Jobb mondatokkal, tehát beszéddel és megértéssel telibb helyekre.

Marno János

Egy mondat, 2016. május

május 1., este 11 tájban

Vajon a szellemi szabadság és a szellemi hajléktalanság mennyire ekvivalens fogalmak ebben a világban – beszélgettünk ma este a szkájpón D-vel –, ahol tanár és tanár, tanár és diák, vagy író és egy másik író stb. között kizárólag intézményes, azaz protokolláris kapcsolat folytatható, mert amint az egyik fél közvetlen nyíltsággal szólítja meg a másikat, a viszony azonnal „csőtörést szenved”, valóban olyasféle balesetet, mint aminek a megjelenítése talán egyedül a múlt századi Francis Bacon ecsetjére kéreznék; akinél sosem tudni, hogy a deformáló törekedések vagy hézagulások mely komponenseknek a túltengését, illetve kóros fogyatkozását ábrázolják éppen.

május 2.

A minap, az ablakban napozva, kiengedve, szólalt meg a fejemben egy miniverses variáció a „fába szorult féreg” szólásra, amit a napozás végén, déltájban elküldtem a Dávidnak, akitől hamarosan megérkezett a válasz: egy rövid video egy éppen kidöntött, elfűrészelt hatalmas fáról, amelynek a közepéből hiányzik a faanyag, majd kiszáradva megjelenik egy fekete féreg a lyuk szájában, vagy még inkább ánuszában, hallani a favágót, ahogy kiáltozza: Oh my God! Oh my God! a féreg iszonytatóan csuszamlik kifelé a lyukból, végül lehuppan a tekervénye a fűrészporos aljnövényzetre – ekkor eszméltem rá, hogy ez nem is féreg, ez egy fekete kígyó!

május 3.

Belevágtam egy versbe, aminek már az elején önkéntelenül parafrázeáltam Pilinszky Novemberi elíziumának az „és illatozni toboz-könnyűen” sorát, amiről pedig szintén a Dávidtól értesültem, hogy Milton Elveszett Paradicsomában az emberpár egészen a bűnbeesésig táplálkozik ugyan, húst nem eszik, de zöldséget, gyümölcsöt bőségesen, aminek aztán a fölösleges salakját kiillatozza magából, mint a virág, vagyis az első emberpár tiszta boldogsága ebben a félig-növényiségében is rejthetett Milton és Pilinszky szerint; és ezt mélységesen megértem, mind a mai napig megmaradt bennem az a gyerekkori képzet (négy nő lényvel körülvéve), hogy egyedül, egyedül nekem kell ezen a gusztustalan és durva procedúrán naponta átesnem, a nők valóban csak illatoznak toboz-könnyűen; természetesen a parafrázis a nap végére versrekedésbe fulladt.

május 4.

D szerint a miltoni istenképzet majdnem egyezik az én immár idültnek mondható teremtésfantáziámmal, ami durván leegyszerűsítve azt tételezi fel, hogy a létező világ, amelynek mi is fejleményei, illetve reprezentánsai vagyunk, annyiban Istentől ered, hogy a robbanásszerű megjelenése Isten tetemének a bomlásával azonos, tehát amikor Isten jelenlétét vagy épp rejtőzködését (Pascal) véljük érzékelni, akkor a bomlást soha abba nem hagyó tetemességet meg-megkísértő fantomsuhanásoknak vagyunk a tanúi, sőt, talán azt sem az ördög sugallja nekünk, hogy egzisztencialitásunkkal önkéntelenül viszonzzuk az isteni szellemjárást, amikor mi magunk kísértjük meg a halott Istent.

május 5.

Végre egy figyelemreméltó cikk az Origón a szabad akarat illúziójáról, a Yale Egyetem két pszichológus kutatójának egy friss publikációjáról, amelyben tudományos kutatásuk eredményeként számolnak be arról a csalképzetünkről, hogy döntéseinket tudatosan (azaz akaratlagosan) hozzuk meg; holott a valóságban minden döntésünk, azaz minden reakciónk reflexszerűen történik, fél másodperccel megelőzve a döntésünk tudatosulását.

május 6.

Az uszodában belefutottam friss ismerősömbé, most elárulta, hogy nyugdíjasként is még praktizáló neurológus és pszichiáter, mire óvatosan célozgatam bizonyos panasztípusokra, hátha vevő lesz rájuk és tanácsokat kapok tőle ingyen, ő azonban megduplázta öltözési sebességét, mosolyogva bólogatott hümmögve, s mikor filozófikussá absztraháltam a problémacsomagomat, hátha ettől kedvet kap a hangos gondolkodáshoz – ő már csak dermedten gyömöszölte táskájába a vizes holmikat, majd elrohanva visszaszólt még, hogy milyen élmény volt neki ez a beszélgetés velem.

május 7.

Nyakamon a hétvége, csak felkapok ezt-azt, és usgyi az ablakba – ahol azonnal megszabadulok a rongyoktól; kábé huszonöt éve ablaknapozó vagyok, lábfejem a párkányon, fejem a törött lábú fotel kipárnázott karján, és lassankint a nap ujjai megoldozzák idegi-tudati csomóimat, plusz szerencse a kegyelemben, hogy épp akkorra felhősödött be, amikor már nagyon akarózzott dolgoznom is egy kicsit.

május 8.

Tervezett hétvégi munkanapomból hat óranyi telefonbeszélgetés kerekedett – de micsoda horderejű kérdéseken rágtuk át magunkat mind a két társammal!

május 9.

„Nyújtánám a percet”, hogy május 9, innen ne tovább, ne adjuk meg magunkat a legálnokabb nyárnak, amely már csak a meztelenkedés örömeiben részeltet bennünket; és azután annál leforrázóbb józanulást kényszerít ránk az öltözködésekkel.

május 10.

Átjáróháza vagyok az időjárásnak, olyan, amelyikbe éppúgy besüthet a nap, mint ahogy árkádom boltíveinek az árnyékát megsokszorozza, úgyszólván sírboltozattá képes fokozni az ég beborulása; és ehhez még ha északi, északkeleti szél támad!

május 11.

Miért válik hazugsággá minden médiavezérelt megnyilvánulás? tehet, mondhat akármit a közvéleménynek odakínált alkalmi szereplő, legyen akár politikus, akár sportszakember, hírfelolvasó, egészségügyi szövívő vagy meteorológus celeb, még be sem fejezte az első mondatát, már biztosan tudom, hogy hazudik.

május 12.

Évek óta meg-megismétlődő élményem: ha testileg és érzelmileg túlhajszolódom, és pihenésképp behunyam a szemem, Goya fekete festményei jelennek meg a szemhéjam mögött, kézzelfogható valóságukban, a borzalom jelenei, esetenként animálódnak is, mintha bennem jönnének a világra.

május 13.

„A négy nőnek már kezdett terhes lenni a férfi.”

május 14.

Már ébredéskor tudatta velem a testem, a zsigereim, hogy lesz ma nemulass, óvatosan bántam hát vele, nehogy kihúzzam nála a gyufát, és a robbanást sikerült is többé-kevésbé elfojtani, a belső rongálódásnak nincs merszem utánaézni..

május 15.

Az uszodában ma három igen idős asszonnyal úsztam egy sávban, beteg tudómmal tanácsosabbnak éreztem velük társulni, és helyesen választottam, mindhárom asszony rám mosolygott, amikor illedelmesen megkerültem sorban valamelyiküket.

május 16.

Hatvanhét évesen még mindig foglya vagyok magamnak, az úgynevezett egómnak, amit persze lokalizálnom soha nem sikerül; de Freud is lenyűgöz még mindig a libidó-megszállás teóriájával, mert mindannyiszor meglep, miért is ne mondjam, beledöbbenek az egó feketelyukságába, hogy például írok egy verset, ami, függetlenül a szóba kerülő dolgoktól, kéjenergiákat szabadít fel és sokszoroz meg „munka” közben, és akkor hirtelen megfájdul egy fogam, és abban a szempillantásban lehorgadok, elplazmásít a rémület – feketelyukas egóm magába szippantotta és eltüntette a libidómat.

május 17.

A sors kegyelméből ma visszatért a harapós kedvem, miután kiderült (biztos?), hogy a fogamnak kutyabaja, főlösképpen nyűszítettem végig a tegnapi estét és az éjszaka nagyobb részét – hanem a fogászati váróban volt időm elolvasni egy középfiatal költő költői jegyzeteit, ami megerősített a tegnapi következtetésemben: a fiú jegyzetei hemzsegnek a feketelyukaktól, ekképp pedig a libidó-energiát erőszakos trágárságokkal iparkodik visszaszuszakolni a beszédébe, kínos, mondhatni visszataszító sikertelenséggel.

május 18.

Talán szívesen tűnnék el nyomtalanul az erdőben – ami gyerekkoromban annyira hidegen hagyott, unatkoztam benne, mit sem érzékeltem a madárhangokkal jegyzetelt csendjéből, a szellemi sűrűségéből, bensőségességéből, amit elsősorban a fák kézzelfogható, megtapintható, mégis elérhetetlen távol-létéből(!) eredeztetek, a magam egoista értelmével; Deleuze-ék rizomakultusza már csak ennyiben irritál: hogy ignorálják a fa eleven misztériumát, csupán azért, mert a fához vágják az ember fallogocentrikus hübriszét, hatalmaskodó attitűdjét; ma ott jártam, és a fák árasztották magukból a feltétlen szelidséget.

május 19.

Éjfél utáni film valamelyik tévécsatornán, a Monica Vittit megpillantva kapcsolok, hogy ez csakis Antonioni lehet, és ahogy nézem, vizsgálom a jeleneteket, szégyenérzetem támad, hogy kamaszként sokra tartottam ezt a rendezőt, illetve a sztárját is, ezt a nőt, akinek a mostani fél órában egyetlen rezdülését nem érezhettem igaznak, elevennek, evidensnek, kizárólag a rendező privát megdelejezettségét dokumentálta ez a film, attól a nőtől, akit azután ő instruál olyan mozgásokra, mimikázásra, viselkedésre, amiktől az agyamnak támad hányingere.

május 20.

É-vel jókora hegyi-erdei sétát tettünk a még szeszélyeskedő égbolt alatt, mindkettőnkön hasonló típusú, kapucnis szinte-esőkabát; É megszólal: Mi lesz, ha rendesen elered az eső, esernyőnk nincsen, és ezzel az esőkabáttal még egyszer sem estünk el.

május 21.

Pár napja nem sikerül beállítanunk a konyhai készüléken (ez az egy rádiókészülék van a lakásban) a Klubrádiót, ezért az estebédünket a Katolikus Rádió adása festi alá; jöleső hallgatni ezt az adót, még amikor mantrázzák az Üdvözlégyet vagy a Miatyánkot, akkor is, mert az imádkozók szenttelen áhítata megnyugtatóan hat rám, ellentétben a Klubrádió mindig valami indulatot gerjesztő műsoraival; ám ha belegondolok a mantrázók, különösen a szólisták szintén szenttelen határozottságába, ahogy csak szigorú hivatalnokok képesek a hülyeségeket beledarálni az ügyfél képébe, akkor bizony rám-rámtör a rémület, hogy az emberek testületileg bármire kaphatóak – még kifejezett tömeghisztériára sincs hozzá szükség: elég kikapcsolni a saját tudatomat, és máris testestül-lelkestül felszívódtam egy konszenzusos (világ)állításba, amiről magam egyáltalán semmit nem tudok.

május 22.

Szabadtéri uszoda! majdnem jó élni, de azért ne feledkezzem meg róla, hogy rossz, jó élni akkor, ha észben tartjuk, hogy rossz – hátha akkor egyszer-egyszer megembereli magát és úgy viselkedik mintha jó lenne; tüzes napfény, klórmentes medencevíz, utána egy óra gyógyítkezés a napon.

május 23.

Milyen nagyszerű és sokatmondó, egyszersmind pitiáner és abszurd kifejezés ez: „emberemlékezet óta”!

május 24.

Megdelejezett a kifejezés ereje; röviden itt csak annyit jegyzek fel, hogy az elmúlt századforduló környékén, csaknem egyidejűleg tematizálódott kétféleképpen az emlékezés jelensége, az egyik az azóta is vitákra ingerlő pszichoanalízis, amely majdnem-tudományos vizsgálati úton kvázi dréncsőveket süllyeszt be a páciens agyába, tudatába, hogy az úgynevezett tudattalanból szövetmintákat vehessen, a másik, evvel parallel felfedezés, ami voltaképpen mindig is a művészetek felhajtóereje volt, a prousti Madelaine-sütemény effektus, amikor is szinesztéziásan egy illat- és ízélmény reaktivál emléknymokat, hogy – szerencsés esetben – azok a maguk időben-megérettségükkel a mindenkori jelenlétünket zökkentsék helyre saját eredettörténetébe.

május 25.

Hajnali fél háromkor írom ezt, azután, hogy a front tesztje szerint igazi halálhajóvá avanszáltam mára, olyanra, amire az okmányaitól megfosztott, Horst Buchholz alakította tengerésztest névtelen matrőzként fölvetethetett, és a viharban oldalára dőlt rozdatest gyomrában, a kazánból a parázshegy ráömlhetett és a lapátoló társára, aki, ha jól emlékszem, még ekkor sem fogta fel, hogy nekik csupán egy jól megrendezett biztosítási csalás áldozatait kell a megfelelő alkalommal, élesben, eljátszaniuk.

május 26.

Azt gondolom, bezárult az ostromgyűrű, kívül is, belül is – úgy értem, a védők is ellenem fordultak, a bélbaktériumok mind, az intim szervezett bűnözés dül ebben, csak nem szeretem ilyen gyakran strapálni ezt a dül szót; dúli dül, balalajka; a feleségem szerint az lehet nálam a baj, attól a rettegés alapszinten, hogy másfél-két éves koromban tapasztaltam meg a legdurvább atrocitásokat, a kitelepítést, a kulák gazda ütlegelését, amit azért kellett elszenvednie az éjszaka a házra törő ávosoktól, mert csillapítani próbálta őket, hogy legalább reggelig várjanak, amíg a kicsik alszanak, ne érje álmukban őket, ahogy az apjukat géppisztolyos emberek elhurcolják.

május 27.

Vita a fiammal, Dáviddal a szkájpon is, hogy akkor van-e mégis szabad akarat, vagy nincsen, és akkor mesére épült fel ez a sokezer éves, mára emitt-amott egészen túrhetőre civilizálódott világ; ő szívesebben gondolja úgy, hogy a szabad akarat tünete már a tétovázás is, ami tapasztalható majd minden állatnál.

május 28.

Kitört a nyár – már a végét siratom, fantáziámban szívesen pusztulnék el úgy, hogy szénné éget a nap.

május 29.

Alattomosan készülődő, a nap folyamán csak belém-belémkóstoló, majd a vihar kitörésével egyidejűleg – nem túlzás! – az életemre törő rosszullet, amely órákon keresztül nem akart megszeliődni, olykor, egy-két percre hagyott csak annyira békén, hogy eltűnjem kicsikét a testemmel folytatott, gyerekkoromtól fogva áldatlan viszonyomról.

május 30.

Egy megrendelésre készült vers írása közben eszméltem rá, hogy mennyivel felszabadultabban s így élvetegebben verselek akkor, ha kvázi fordítanom kell magam; ez újabb megerősítése annak az érzetnek, hogy Arany zsenialitása igazában csak a szerepköltészetében és a fordításaiban nyilvánulhatott meg teljes életerejében, az úgynevezett alanyi versei többnyire megrekedtek egy tizenkilencedik századi, minden tekintetben lineáris és pedáns paradigmában.

május 31.

Nem tudom eldönteni, álmodtam vagy olvastam vagy hallottam valahol a dajkahalról, amely hal a kicsinyét a szájába véve óvja a ragadozóktól; ez borzalmasan megható anyáskodás, hiszen így a kicsikék elvileg közvetlenül lakmározhatják a mamájuk szájába került falatokat, esetleg egymást is – így többszörösen látom igazoltnak azt a néhány évvel ezelőtti adriai revelációm, amikor is láttam a nap tűzében keringő albatroszokat, sirályokat, amint alkalmas pillanatokban lecsapnak egy-egy kibukkanó kishalra, valamint átéreztem a vízben állva, nekítámaszkodva egy korallzátónynak, hogy voltaképpen egy húslevesben állok, mégpedig egy önmagát evő húslevesben.

Gábrriel József: Katedrális mellett –1984

Kun Árpád

Aimé Billion jegyzetfüzetéből

Amióta boldog ember vagyok,
megértettem, hogy az idő megállítása,
amivel egész életemben foglalkoztam,
a látszatcselekvés legkifinomultabb formája,
így a legtökéletesebb művészet.

Mivel az idő lényege, hogy múlik,
nem próbálok elkeseredetten
ellene szegülni, szembeúszni az árral,
mint boldogtalan koromban,
hanem elmerülök a pillanatba,
és vitetem magam. A sodrásban
az idővel együtt múlok el,
nem tűnik fel, hogy halad.

Csak néha dob partra az örvény,
észreveszem, hogy nemsokára
ötven leszek, de ettől még tudom,
amikor meghalok, az utolsó
intésemre az idő egyetemlegesen
megáll. Azt fogom érezni: sikerült.

*

A derű házát évekig csak távolról láttam,
ha erre vitt a sétám, cserepek vörösét
a lombnyílásban, kéményt, aztán
egyszer eltévedtem a ködben,
az ajtaja előtt találtam magam.
Figyeltem, de nem vettem észre,
hogy laknának benne. Ezért meg
mertem nyomni a csengőt. Ahogy
számítottam, nem jött ki senki.
Újabb évek teltek el úgy, hogy naponta
elsétáltam az ajtóig, becsöngettem. Egyszer
másképpen állt a kilincs, vissza akartam
igazítani, és véletlenül lenyomtam.
Az ajtó engedelmesen kinyílt. Láttam,
odabent minden tiszta és otthonos.
Beléptem. Egy pillanatra megtántorodtam
attól a felhőtlen örömtől, ami elfogott.

Most a hulló havat nézem az ablakból.
A madáretető körüli repdesést,
ahogy a cinkék minden egyes napra-
forgómaggal a közeli ágakra ülnek,
míg a verebek helyben szétpattintják a héjat,
és tollászknak, hogy a hópihéket
leverjék magukról. Itt lakom.

*

Fehér éjszaka

A nappali fény baljóslatú árnyalatot kap,
egész éjjel az erdőben kísért, isteni
gesztussal időzik minden fa és bokor mellett.
Amikor arra futok reggel, visszaváltozik.

*

Ember nagyságú, bogáncsszerű lények, amik
tetszőlegesen összeragadnak egymással
a tüskéik által, és aztán nagyobb darabban
képeznek újabb, önálló individuumot.
De akár le is válhat belőlük egy rész, ami
onnantól kezdve saját egységként magában
kezd külön életet, attól függően, hogyan akadnak
bele valamibe, hogyan cibálja őket a szél.

*

Tanúim

Szüleim a tanúk rá, hogy még nem voltam,
a gyerekeim, hogy már nem leszek.

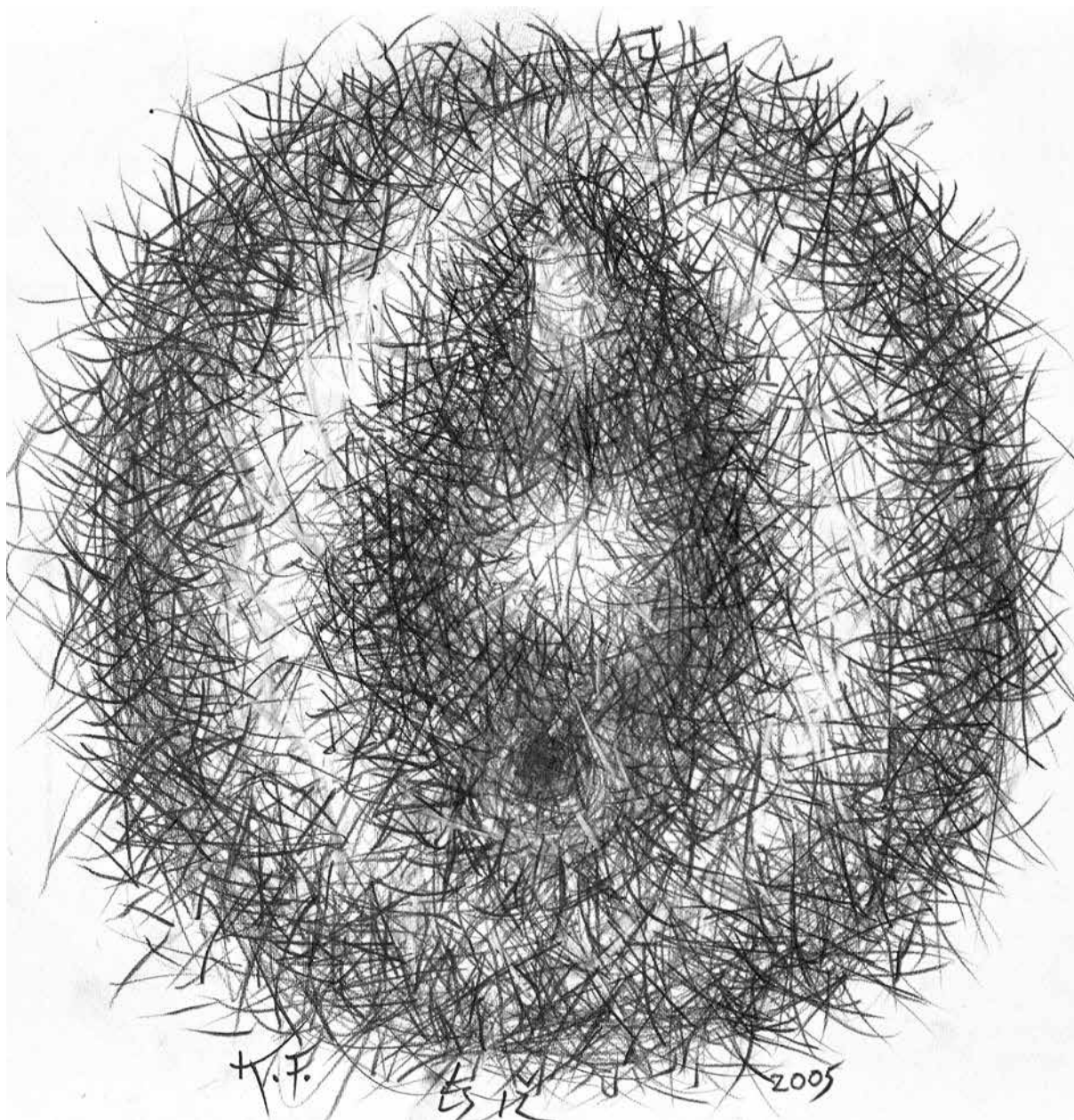
*

Emeld ki a fejed a reggeli kávéfőzés megszokott
hullámozgásából. Figyelj oda a mozdulatra, ahogy
megmarkolod a mosogatószivacsot! Ha holnap
nem ébrednél többé fel, akkor ez marad utánad.
Ez lesz a műved a világban, ez, ahogy gondosan
megtisztítod a villanytűzhelyet, ahogy letörlöd
a platnikról, a köztük lévő zománczott, fehér
részről a tegnapi krumpisütés, húspárolás foltjait,
ez, hogy most újra úgy csillog minden, mint az első
napon, amikor még senki sem lépett a konyhába,
hogy nekiálljon a reggelinek, ebédnek, vacsorának.

*

A tüdeje és a többi szerve még marasztalta volna,
miközben a vére közönyösen sustorgott,
de nem volt apelláta, a szíve elvitte.

Király Ferenc rajza

Méhes Károly

Húsvétolás

nagypéntekesdi

majdnem zöld a táj
az aranyeső int mint ki tétován
vonja elő zsebkendőjét
illő-e még az ilyesmi
az sms-orgiák korában

nincs pontos útvonalterv
csak egy *arrafelé*
várva a felbukkanó
lehetőséget amikor
bizonyosan meg kell állni

három órakor a sóhaj
na a jézuska a kereszten
znolymón nem férnek
a népek a templomba
a falvakban pufidzsekis
férfiak telefonálnak
barkával felszerelve
én a motorec mosdójában
mosom kezeimet

hány jézuska halála már –
az alkony utolsó pillanatában
süt ki a nap a rongyos
felhők közül
már olyan laposan
hiába az autó napellenzője
vakít csak vakít vakít
aztán hirtelen elbújik
a lila hegyek mögé

(Rajecfürdő, 2016. március 25., 21.51.)

nagyszombatossi

az eső csöndje
követi a liturgiát
fényt sem enged át
marad az út
ami bárhová vezet
bármennyi kanyar
és az egyenesek
ilyen az út
mindig elér oda
de pont oda
ahol állsz
ahol megállsz
úgy sóhajtasz
mint aki megérkezett
esetleg kisüt a nap
vagy már besötétedett

feltámadásosdi

kibélel egy völgyet
fénnyel az ég
csupán egy szó
a messzeség
a távolság üveggolyó
csak benne folyton esik a hó
jöjjön hát egy séta oda fel
hol a dombon a rom felel
a fojtó kérdésre
van-e mi örök
s csak némán röhög
s nézed hogy egy rom szép-e
szép-e a romlás
s egy másik szó a feltámadás
nem rettentőbb-e
minden elmúlásánál
az élet-szerelemben ármány
és eszedbe villan
az a Zsiguli az árokban
harminc éve
mindenki kimászott élve
és a vérző kezű fiatalember
nyilván nyugtatva magát
az útról összeszedegette
s felállítgatta
a sok szétszóródott sakkfigurát

Pollágh Péter

Mindenki legyen jó

Szuperszép vagy: mint a gyűrű,
nincsen neked véged. Felettesem
vagy, én meg most épp bocsánatos,
mint egy bűn vagy elballagó álom.
Kisasszony-kosztont tartalak, ígérem,
tányérsapkában, csíkos váll-lapban
jelentek neked, de csak, ha elhiszed.

Este van, alusznak már az ember-haramiák.
33 is elmúltam, esteledik bennem a harag.
A könyveket szeretem, ők még gerincesek.
Bolondjuk vagyok. Várok egy hosszú vizslátot,
hogy egyszer ellapozzanak, elengedjenek,
s csillagok fehér mesze öntse le testemet.

Aztán legyen reggel, keljek ki, mint a virág.
Hozzak komolytalan, apró, szép teát, el-
törhetetlent, mellé kristályos gyereksziclát,
mokkaformát. Csészealjok kelljenek hozzá,
és játéktavak, csúszdaszerű kanalak, jó tők.

Ugorjak fejest a reggel völgyébe.
Nem vagy valós: súgjam a füledbe.
Képzelt személy vagy, való nekem.
Fújjon a szél. Mindenki legyen jó:
hangosan ennyit mondjak, tölgyfás
hangon, mással ne gondoljak.

Gyanakvó kék

Végre örök kimenőt kapott.
Nyugdíjba ment a régi tiszt.
Ír vér festette fehér pofával,
ünneplőben tette le a fegyvert:
szakszerűen csatolta le,
ahogy egy szíjat is kell.
Aztán mint vinyettát, tette rám
a nevét Pollágh százados:
vigyem én a néma H-t.
Vörös név fehér végét:
volt már soké, és sokért
nem adnám, mint egy Marlborót,
egy metonímiát.
Ilyen ékszert még nem hordtam,
nem vagyok katonaviselt.
Olyan a H, mint egy csat,
simán látom benne a szemem,
gyanakvó kék, nem akarja
már a másét, tiszta apám.

Kalász István

A tolvaj

A *Határ/idő* ciklusból – *Kéki Blankának*

Az öreg férfi kilépett a kapun, letette a táskát, fekete sporttáska volt, aztán megfordult, zárta a kaput, a fiú jött a központ felől, hajolt, felkapta a táskát, rohanni kezdett. Késő délután volt, őszi, nyirkos idő, a táskát könnyű volt, csak lesz benne, gondolta a fiú, pénz, telefon, igen, a fiú rohant, szorította a táskát, rohant a fal széle felé, átugrom a vizes árkon, az ilyen öregember lassú, gondolta, és akkor..., ütést érzett, fájdalmat a combján, mint egy kés éle, gondolta és elesett.

Az égen álltak a felhők, sehol madár, az öregember hajolt fölé, tudod, mondta, van amerikai csúzlím, eltaláltalak, aztán rúgott egyet a fiúba. Az oldalába. A rúgás nem volt erős, az öregember zihált, én voltam a legjobb lövő a telepen, mondta, madarat is le tudok! És nevetett. Aztán megint rúgott egyet, felhúzta a fiút, te kis tolvaj, mondta, levágjam a kezedet? Na, vedd fel a táskámat. A fiú felemelte a sáros táskát, az öreg szorította a karját, tolni kezdte. Vissza a kapuhoz. Aztán behúzta a kertbe. A fal mögé. És becsukta a kaput.

Álltak egymással szemben. Jobbra a ház, hátulól, sötét kerítés, az udvaron semmi, kutya sehol. A kapu zárva. Holnap hozzák a két kutyát, hunyorgott az öreg, nem kell bizakodni, te kis tolvaj, azok majd lesznek a bőrödön. Hány éves vagy? A fiú nem válaszolt. Nyolc? Kérdezte az öreg. A fiú bólintott, jövő héten. Akkor lesz a születésnapja. Az öregember hallgatott, elengedte a fiút, nem tudsz meglőgni. Gyorsabb vagyok.

A fiú várt, ez az öregember nagy volt, gyors, a fiú rokonai alacsonyok, puhák, lomhák, az öregapja mindig támolygott, ivott, félrészeg volt, ez az öregember meg..., vigyázzon, jön a bátyám, akkor baj lesz. Az öreg nézte a fiút, fázol, kérdezte, gyere, és fogta, felhúzta a verandára, kinyitotta az ajtót, a táskát letette az ajtó mellé, belökte a fiút a sötétbe. A melegbe. Igen, odabent meleg volt és kávészag.

Ülj le, intett, villanyt gyűjtött, a konyhában voltak, a fal mellett hokedli állt. Kihajtható lépcsővel, a fiú még soha nem látott ilyet, leült, várt. Az ajtó nyitva maradt, az öreg intett, a fiú megértette, bezárta, visszaült.

Már nem érem el a buszt, mindegy. Miért lopsz, kérdezte az öregember. Nem lopok, felelte a fiú. Okosabb lenne, ha nem a rokonokban bízna, hanem magadban, morogta az öreg. A fiú ekkor jött rá, hogy az öreg nem kiabál, csak beszél, és nem is üt, csak áll a lámpa alatt, onnan nézi őt. Aztán az öreg bement a szobába, a fiú magára maradt, az öreg matatott bent, kijött, pulóvert tartott a kezében, piros pulóvert. Tessék, tartotta a fiú

elé, próbáld fel. Hideg van kint. A pulóver nagy volt. Add vissza, mondta az öreg, visszament, mata-
tott. A fiú közben nézte az ajtót. Most mehetne, a kapu zárva, de gyorsan átmászna... Mi a kedvenc
színed? Kérdezte a szobából az öreg. Ilyet még senki sem kérdezett, gondolta a fiú, mit akar ezzel?
És, kérdezte gyorsan, hangosan, dühösen, minek az magának?

Az öregember visszajött, két sweatshirtöt tartott maga előtt, egy kéket és egy sárgát, melyik
tetszik? Kék vagy a sárga? A sárga pulóveren majom volt, a kövér csimpánz vigyorgott, fagyit evett,
a fején kalap. A majom miatt kinevetnek, mondta a fiú, de a sárga jobb. Az tetszik. Az öregember
hallgatott, megnézem, mondta végül, talán van másik sárga ízé, akkor..., megfordult, visszament a
szobába. A fiú ült, nézte a konyhát. A polcot, az asztalt, a mosógépet, a dobozokat a sarokban. A
hatalmas hűtőszekrényt. Az ablakot. Az ajtót. A hatalmas gépet a sarokban, kávéfőző lehetett. Már
látott ilyesmit a presszóban. A faluban. Maga honnan jön, kérdezte végül.

Éhes vagy, állt előtte az öreg, akarsz enni? A fiú erre nem tudott mit mondani, ilyen hülyét csak
az kérdez, aki nem éhes, az olyan dagadt meg nem akarja tudni, éhes-e valaki, ez az érzés tompán
benne volt, le kellene rúgni ezt a vénembert a földről, az öreg állt, várt, bámult rá, persze, hogy éhes
vagyok, felelte a fiú, mé, mije van? Az öreg nevetett. Mi van? Mim van, te kis tolvaj, van kenyér, vaj,
tojás, szalonna, borsófőzelék tegnapról, van olívbogyó, prágai sonka, francia sajt, csirke. Camem-
bert. Szereted, tolvaj, a sajtot?

Szalonnát?

Kérsz?

A fiú várt, engedjen el, mondta végül, nem csináltam semmit. Az öreg nevetett, a táskám magától
akart veled menni? Hogy hívnak, okostojás? Az ajtóban ott a kulcs, meglöki az öreget, egy ugrás,
talán kettő, az udvaron jobbra, a kapu néhány méter, azon is átugrik könnyen, aztán át az úttesten,
csak nem jön autó, a busz, a szemközti házból az öregek kihaltak, az udvar üres, a kerítést belöki,
onnan kijut a szántóföldre, aztán kanyarral a bokrok között a Gork kocsmá felé, onnan haza a tanyára.

Az öreg kenyeret tett az asztalra, sonkát, tejet, csokoládét, mosd meg a kezedet, az arcodat is, ott
a törülköző, ülj le, egyél. A fiú megmosta az arcát, aztán evett, először csak lassan, óvatosan, az öreg
ült a hokedlin, onnan figyelt, mire vágysz, kérdezte végül. Komolyan, halkan. A fiú nem értette, maga
miket kérdez, morogta, és evett, már falt, itta a hideg tejet. Ellopod a táskát, van benne pénz, de mit
kezdsz vele? A fiú várt, a táska ott állt az ajtó mellett. Tehát, járkált le-föl az öregember, lesz pénzed,
de? Mit csinálsz a pénzzel?

Veszek... Veszek sapkát, cipőt, a húgomnak babát. Olyan szőkét, a kínai árulja, bent a faluban, a
buszmegállónál. A papónak sört, anyunak... Az öreg figyelt, kerékpárt, autót? A fiú bölintott, autót,
gyors, fekete legyen, Mercedes, mindenki A8-at akar, ő nem, ja, finom a kenyér, a vaj is, mondta végül,
köszönöm.

Az öreg fésűt hozott, tessék, tartotta elé, jobban nézel ki, ha megfésülködsz. A fiú nem vette el,
nem akarom, hogy maga is beteg legyen, az iskolában azt mondták, ne használjuk egymás fésűjét.
Menni akarok, nem csináltam semmit, engedjen.

A férfi ekkor azt mondta, ő sem volt jó gyerek, és sokáig élt Kanadában. Kanada nagy ország, ott
sok a fa, az erdő, kevés az ember, vannak tavak, ő hivatalban dolgozott, az országúttal foglalkozott,
a felesége meghalt, cancer, na..., rák, két lánya van, az egyik Ausztráliában él, a másikkal nincs jó
viszonyban, az tanárnő lett, ő visszajött ide, a hazájába, ebbe a faluba, itt olcsók a házak, vette ezt
a házat, nem akarja a bajt. Jól, békében akarok élni, megértetted, hajolt közel a fiúhoz, senki sem
bánthatja a másikat, megértetted?! Itt kiabált először.

Igen, suttogetta a fiú, értem.

Az öregember lassan elrakta az asztalról az ételt, aztán hozta a táskáját, kivette a pénztárcát, elő-
vett egy bankjegyet, itt van, nyomta a fiú kezébe, visszamész a faluba, a kínainál megveszed a babát
a húgomnak. De csak azt. Magadnak nem veszel semmit, nem érdeled. A boltba bemész, hozol
nekem tejet, tartósat, a kék dobozost, két litert, a maradék pénzt visszahozod. Megértetted, hogy
ez most egy lehetőség? A fiú fogta a pénzt, menj, mondta az öreg, na, elfáradtam, menj. Menj már!

A fiú kiment, állt a ház előtt, állt az utcán, a távolsági busz érkezett a városból, az emberek bámul-
tak rá, ő fogta a pénzt, az égen megjelentek a madarak, feltámadt a szél, gondolta a fiú, akkor repül-
nek, a papó mondja ezt mindig.

Solymosi Glória

Bodza

A bodzavirágot már ellepték a tetvek. A bokor tövében, a sárga agyagon elterülve pihen a kutya. Oldalát egyenletesen mozgatja a lélegzés. Az íriszek körül lustán kerengnek a poszméhek. Izzó fém illata lengi be a kertet. Széles váll görbed a hegesztő kék füstje fölé. A csupasz mellkason veríték fut a szőrszálak között. A férfi kézfejjével homlokát törli, és a flex után nyúl. A felharsanó hangra morgás felel az árnyékból. Szél fut át az udvaron, a szikrák közé kap, s a szálló fémpor megtapad a leveleken.

Fióka

Levegő nyirkától enyves a bőr. Istállószag terjeng a vályogviskók között. A faluból kivezető utat körülölelik a fák. Madár ül nem egy ágvégen. Egy rigó elrugaszkodik, megringatva a diófa zöld labdáit. Még jól kivehető a távoli hegylánc a nyári szürkületben. A lámpaoszlopok sötétben meredeznek az árokparton. Az előttük elhaladó alak a vállán kivert anyajegyeket vakargatja. A járdára zuhant fiókák tetemére visszaszállnak a legyek.

Eső

A nyári eső után csöpög így a víz a levelekről. Vagy a jégcsapról, ha olvad. Gyors egymásutánban hullanak és oldódnak a cseppek. A spanyolfal mögött ásít valaki. Feszül a karomban a kanül. A nővér megjelenik, arcizma se rándul. A váróból beszűrődő hangok masszájából kiválik egy-egy mondat. Az egyfülű detoxos papírjait követeli. Csendben oldalog el vele a húgyszag, amikor a rúzsos száj az üveg mögül leordítja. Kövér asszony sóhajtozik egy sporttáska fölött. Meg-megnyikordul alatta a műanyag szék, ahogy az ablak felé lesve előrehajol. Egy mentős sztorizgat. A tolóajtó csapódik, újabb öreget tolnak be. Tízpercenként egyet. Bal oldalamat még mindig húzza a görcs. Lábam néha megrándul. Szédülök. A szigorú hátontfekvésben a neon mellett pihenő legyet figyelem. Nem mozdul. Ocsmány fekete testét mintha szénnel rajzolták volna föl az unatkozó betegnek.

Bükkszék

Sárgás-zöld a rét, akár a klór, és nehéz, fojtó szaga is éppúgy szorongatja mellkasomat. Legyökereztem a kökény mellett; a fanyar gyümölcsbe harapva még mindig a fenyvest bámulom, ahová jó ideje a megriadt fácánok beszálltak. Vörös törzsüket mutatják a fák, a tűlevelek zöldjét egyre élénkebbre festi az eső. Jó itt állni most, nem figyelnek kíváncsi szemek. Peregnek bőrömről a cseppek, s velük együtt szivárgok a kövek közé.

Stermeczky Zsolt Gábor

prédikáció

új egyház kell. ott majd túl sok bort
innánk, paráználkodnánk, és nagyokat
hazudnánk, amíg rá nem ununk. aztán
létrehoznánk egy szervezetet, amely
a szegény, árván maradt Jézusokat segíti.

így mesélte az éppen alakuló, nagy
igazságok és kis hazugságok
egyházának önjelölt pápája. a habzó
szájával úgy nézett ki, mint
egy bohóc, akinek most vágtak
tortát a képébe.

miközben hallgattam, kitaláltam egy
saját kis apokrif történetet:

Jézus így szólt: töltsétek
meg a vödörket vízzel. ők
megtöltötték azokat színig. ekkor
Jézus odament, és az egyik vödörből
megitta az összes vizet.

aztán csodát tett.

?

mindig úgy kezdem,
hogy miértekre
adott válaszokra
ne lehessen gondolni.

mindig úgy gondolod,
hogy a miérttel
kezdődő kérdésekre
nem lehet válaszolni.

Varga Melinda

az insomniások kiváltsága

a lakónegyed tucatnyi sárkányszeme lecsukódott,
elvértve néhány ablakból villózik csak a fény,
a későn fekvők magukra takarják a sötét pulzáló
bársonyát, bőrük csillagtérképes,
álmukban is szeretkeznek,
ez az insomniások kiváltsága.

Becsukott szemmel

Gyakran esik, amikor vele vagy.
A természet ilyenkor meg van illetődve,
szeretsz ilyen csacskaságokra gondolni,
megszemélyesíteni a lucskos-saras időt.
Pedig csöppet sem idilli látvány,
amikor a május ajkaira
tapad a szürke ég.
Régi esők jutnak eszedbe,
januári kondezcsík az égen,
az első repülés,
amikor hirtelen tavasz lett,
egy repülőtéren vártál rá, ahol csöppet
sem érezted magad idegennek.
Hajszálpontosan emlékszel
a vele töltött időre,
becsukott szemmel
le tudod rajzolni az arcát,
a szelíd mosolyt és
a nyárikék szemet.

Tintakék

Áttetsző esőágyakban alszol el. Éjfélkor szembenézel
a tintakék ürességgel. Megbabonáz a semmi.
Lila füst a reggel. Egy újabb stáció ez az ébredés is.
Monoton magány mormol.
Belédlógatja a lábát a kétségbeesés.
Megülte magát a csend a szobában,
váratlan vendégként érkezett hozzád,
nem kínáltad meg semmivel, mégis soká marad.
Kora reggel végigsétálsz a külvárosi kisutcákon,
ahol az angyalszemű kutyáddal is néhány hónappal ezelőtt,
megszagolod a villanyoszlopokat és a kerítéseket,
amikor senki sem lát.
Égett olajszagú a város.
Vajon ez az otthonod, ahol nem várnak rád,
senki nem fog dalba, és a kutyád is elhagyott?

Ayhan Gökhan

Gyerektárgyak

„ki könnyet ejtsen / értünk,”
(Bari Károly)

Az emléktévesztő parton a gyerektárgyak gyenge bőrrel borított mentegetőzések, vizes fogak és érzékszervek memóriája. A figyelem páros állomása szaruhártyával borított felület, átmérője szenvedő tárgyak átmásolt gyerekkora. Háztetők antennái, épületek hajnalban, járdák. A figyelem is sérülés. Hogy egy tárgy ekkora környezetet terem magából. A sérülés iránya lassan meggátol a tiszta észlelésben, lassan a figyelem tárgyai takarják ki a vizes gyerektárgyakat. A járdák hajnalban, az épületek antennái, a háztetők gyenge bőrrel borított mentegetőzések, készületlen műanyag palackok úszó-versenye hagy sérülést a tengeren, ebben a sérülésben minden megtörtént, átmenet, gyerektárgy-szemét. Mint összetört fogak hangja, ha lépek, cipőm alatt összetört fogak családja él, erőszakos apa a lépés teremtette hang, vizes és fénytelen. Vizesebb leszek, ha fénytelen. Ha észreveszem, mintha vallomást tennék, néma gyerektárgyként használnám, lehetőségként egy tárgyba fektetném a bizalmam, tárgyakban bízni olyan, mintha a névtelen figyelemre bíznom a gyerektárgyakat. Műanyag palackok ússzák át a tengert, vissza nem váltható sérült gyerektárgy a figyelmem.

Tessaloniki

Összetévesztett másolatok vagyunk,
állattestek takarják el
a dráma emberi oldalát.
Állatok kihalt sírása az emberi oldalon.

Karantén

Battai László kézzel-lábbal tiltakozott, amikor megértette, hogy elválasztják feleségétől. Hevesen gesztikulálva próbálta magára vonni a figyelmet, ám a tolmács egy mozdulattal leintette. Végül a felesége szólt rá:

– Ugyan, ne ágálj már annyit! Hallottad, mit mondtak. Én még ma beköltözhetek a nekünk kijelölt szobába, te pedig itt maradsz, amíg kivizsgálják a... mit tudom én mit. Néhány napról van csak szó.

Noha belátta, valóban nem tehet semmit, az eljáráson túl még az is dühítette, hogy Zsóka nem az ő pártját fogta. Csalódását nehezen tudta lenyelni. Felfelé haladva a lépcsőn, hangot is adott az elégedetlenségének.

– Mi az, hogy karantén? Mi vagyok én, leprás, hogy elkülönítenek?

– Pár napot te is kibírsz az asszony nélkül – mondta az, aki Mantel néven mutatkozott be a láger felé vezető úton. – Annál jobban élvezed majd, ha kiéhezve újra rávetheted magad.

Gyilkos pillantást vetett Mantelre. Amilyen ronda feleséged van, gondolta, te talán még örülsz is annak, hogy egy időre távol tartanak tőle.

Nyolcan zsúfolódtak a Volkswagen mikrobuszba – három házaspár meg két lány, mindannyian fiatalok, a húszas éveik derekán –, amellyel kihozták őket a bécsi rendőrségről a traiskirchener menekülttáborba. A fél órás úton alig váltottak pár szót. A bemutatkozás megtörtént a rendőrségi várakozás alatt, a buszban inkább csak méregették egymást, mintha a másik fizimiskájából akarnák kideríteni, mit várhatnak a kialakulóban levő ismeretségtől.

Ezt a Mantelt az első pillanattól fogva ellenszenvesnek találta, ebbéli érzését megerősítette az elhangzott megjegyzés.

Megérkezésük után a láger főépületébe kísérték őket, egy hatalmas, háromemeletes kőházba, amely évtizedeken keresztül kaszárnyaként szolgált, utoljára – 1955-ben történt kivonulásukig – az oroszok birtokolták. Itt, a rövidre fogott eligazításon, tudta meg, hogy az első néhány napot, mint kivétel nélkül minden férfinak, karanténban kell eltöltenie.

A karantént az épület harmadik emeletén alakították ki, oly módon, hogy a lépcsőházból a folyosóra nyíló ajtót lezárták, azt csak az ajtón belül posztoló ór nyithatta ki.

A kísérőként melléjük rendelt férfi végigvezette őket a hosszú folyosón, ahol néhány fiatalember bámészkodott kifelé a nyitott ablakoknál, ügyet sem vetve rájuk, majd egy tanteremnek is beillő helyiségbe terelve mind a hármukat, csak annyit mondott: ez lesz a szállásuk. Aztán, mint aki jól végezte dolgát, szóbeli magyarázat nélkül távozott.

A tágas teremben vaságyak sorakoztak, összesen tíz. Az ágyak, egy kivételével, bevetve, sűrű pokróccal letakarva várták a birtokbavételt.

– Nem valami szívélyes fogadtatás – jegyezte meg a korábban Tatár Károly néven bemutatkozó útitársa.

– Mint egy börtön – fűzte hozzá Battai. – Úgy is kezelnek minket.

Mantel is megszólalt.

– Mit vártatok? Piros szőnyeget a lábaitok elé, meg üdvözlő beszédet? Rács nincs az ablakokon és ez a hodály kényelmesebbnek tűnik egy börtöncellánál. Ráadásul nem évekre leszünk ide bezárva.

Magas, rövidre nyírt hajú, keskeny képű, garbót és farmernadrágot viselő fiatal fickó lépett a terembe.

– Hallom, magyarok vagytok! – kiáltotta látható örömmel. – A másik teremben akartak elhelyezni, de az majdnem tele van mindenféle más nációval, albánok, csehek, lengyelek vegyesen, ezért átköltöttem ide. Gondoltam inkább egyedül leszek, mint azokkal a sötét alakokkal, akiknek ráadásul egy szavukat sem értem. Amúgy Bálint vagyok, Orosházi. Mármint a nevem.

A belépő fiatalembert azonnal ostromolni kezdték a legkülönbözőbb kérdésekkel.

Mire számíthatnak a lágérbén? Mennyi ideig lesznek elzárva a külvilágtól? S hogy általában mit tud mondani a lágerről.

– Nem túl sokat – mondta Orosházi szerénykedve, ám szemlátomást élvezve az informátor szerepét. – A kanokat ide zárják, van, akit egy hétre, van, akit tovább is. Ez sok mindentől függ, de senki sem tudja pontosan, hogy mitől. A szóló csajok az első naptól fogva kószálhatnak, amerre akarnak, őket nem helyezik karanténba, talán mert jóval kevesebben vannak. Unalmas itt, főleg egyedül egy ekkora akolban, de ki lehet bírni. Annyi biztos, ha egyszer kikerültünk innen, akkor szabadon járhatunk ki és be erről a lepratelepről.

Battai elsősorban arra volt kíváncsi, mikor láthatja viszont feleségét.

– Úgy tudom, minden nap héttől nyolcig van látogatási idő. A folyosó elején egy kisebb teremben fogadhatunk látogatókat, akik szinte bármit hozhatnak magukkal, csak piát nem. De azért erre is van megoldás – tette hozzá sejtelmesen Orosházi.

A földszinti étkezdében – ahova az őr kísérte le őket – elfogyasztott vacsorát követően, késő éjszakába nyúló beszélgetés folyt a teremben. A fő téma természetesen az volt, hogy kinek milyen tervei vannak a jövőjét illetően. Mivel hallomásból szerzett ismereteiket egyetlen konkrétum sem támasztotta alá, elképzeléseiket feltételes módban fogalmazták meg, s kivétel nélkül mindegyik úgy végződött: ha lehet.

Hitték, sok mindent lehet, bizonyos korlátok között persze, elvégre immár nyugaton vannak, ahol csak a kishitűség, a tehetetlenség szab határt az álmok valóra váltásának.

Battai félálomban hánykolódott az ágyon. Sok rosszat hallott a lágerről, s gyakran felriadt a gondolatra, hogy felesége egyedül tölti az éjszakát egy lágérbarakk szobájában, ahova nyilván bárki bejuthat, ha akar. És miért ne juthatna be? Egy ilyen gyűjtőtáborban sokféle ember megfordul, köztük szépszámú kétes alak is.

Napközben is csak fél füllel hallgatta szobatársai beszélgetését, miközben azzal gyötörte magát, vajon tudomására jut-e feleségének, hogy este feljöhet hozzá látogatni, s ha mégsem, hogyan tudná ezt értésére adni.

Hét óra előtt elsőként foglalt helyet a látogatók fogadására kijelölt terem egyik asztalánál. Tekintetét az ajtóra szegezte, türelmetlenül várva feleségét. Megkönnyebbült, amikor meglátta Zsókat.

– Miket tudtál meg? – volt az első kérdése, majd meg sem várva a választ: – Milyen szobát adtak?
– Nem egy királyi lakosztály, de tiszta, ketten kényelmesen elférünk benne. Most éjszaka például négyen aludtunk egy hasonló szobában.

– Négyen?

– Hát persze – hangzott a válasz. Zsóka a szomszéd asztalnál férjével pusmogó Mantelnére mutatott. – Irénke ötlete volt. Ő mondta, hogy fél egyedül, így aztán kitaláltuk, a legjobb, ha összeköltözünk éjszakára addig, amíg ti itt vagytok bezárva. De nem is mondd, hogy tetszik az új blúzom?

– Új? Honnan a francból?

Lelkes szóáradat következett.

– Reggel lejelentkeztünk a Caritasnál, és mind a hárman kaptunk száz-száz schilling költőpénzt, aztán kimentünk a faluba körülnézni. Van egy pár nagyon klassz üzlet, az egyikben éppen kiárusítás volt, ott találtam ezt a frankó blúzt. Nyolcvan schillingért szinte ingyen van. És pont az én méretem. Nem tetszik?

– De. Tetszik – felelte Battai Tibor kelletlenül. Nem akart ünneprontó lenni, holott bosszantotta az értelmetlennek vélt költekezés. Ki tudja mire számíthatnak, lesz-e a későbbiekben valami jövedelmük, hiszen egyelőre még minden bizonytalan, fogalmuk sincs, miből fognak majd megélni. Persze a lágérbén teljes ellátást kapnak, ez nyilvánvaló, ami mégsem jelentheti azt, hogy kevés pénzüket szükségtelen és felesleges dolgokra költsek.

Sok ruhát nem hoztak magukkal, nehogy a határon feltűnő legyen, miért hozza magával valaki az egész ruhatárát, ha csak öt napra utazik Bécsbe. Annyit azért pakoltak a bőröndbe, hogy ne kelljen feltétlenül új ruhadarabokat vásárolni.

Több alkalmuk nem maradt személyes beszélgetésre, mert Tatár javaslatára összetoltak két asztalt, hogy együtt hallhassák a három feleség beszámolóját. Az asszonyok éppen elég információt gyűjtöttek össze a nap folyamán.

A legfontosabb értesülésnek kivétel nélkül azt tartották, hogy mindössze hat befogadó ország van, azaz korábbi elképzeléseikkel ellentétben nem regisztrálhatnak tetszésük szerint kiválasztott országokba. Ez főleg Battait érintette, mert Angliába szeretett volna menni, a szigetország azonban nem fogadott európai menekülteket. Nyugat-Németország pedig csak azokat várta tárt karokkal, akik rendelkeztek ilyen-olyan német rokonsággal.

A beszélgetés során derült ki, hogy Mantel és a felesége alig néhány szót értenek németül, de sváb rokonaik révén biztosított helyük lesz valahol Stuttgart környékén. Velük ellentétben a Tatár házaspár szinte tökéletesen beszélt a nyelvet – két évig dolgoztak vendégmunkásként az NDK-ban –, csak hogy német felmenőkkel nem büszkélkedhetnek, így aztán kérdéses a helyzetük.

– Talán maradhatunk Ausztriában, nekünk az is megfelelne – mondta Tatár felesége, kérdő pillantást vetve férjére, aki meggyőződés nélkül bólogatott.

A látogatásra engedélyezett idő gyorsan eltelt, az ő kezdte kitessekelni a látogatókat. Az asszonyok elindultak az ajtó felé, Battai azonban visszatartotta Zsókat, meg akarta beszélni vele, ha csak pár szóban is, hogy mi a teendőjük, ha tényleg nem mehetnek Angliába. Éppen szóra nyílt a szája, amikor Orosházi lépett melléjük.

– Gondolom a nejed ez a drága hölgy – fordult Zsóka felé széles vigyorral a képén –, én viszont nem kapkodtam el a nősülést, ezért téged kérnélek meg, szívi...

– Te csak ne szivikézz! – vágott ingerülten a szavába Battai.

– Jó, jó, csak kedveskedni akartam. Ne vedd rossz néven.

– Mit tehetek érted? – kérdezte Zsóka

– Egy apróságra kérnélek csupán. Adok oda pénzt – folytatta zavartalan hangon Orosházi, s már nyúlt is a zsebébe –, hogy hozz nekem holnap egy kiló banánt. Nem tehetek róla, imádom a banánt, és nincs más, akit megkérhetnék erre.

– Nagyon szívesen.

Együtt mentek az ajtóig, s így Battainak nem maradt lehetősége kifejteni nemtetszését.

Miért pont az ő feleségét szúrta ki ez a pofátlan alak? Persze Zsóka is megmondhatta volna neki, ott van az a hájas arcú Mantelné, hozasson ővele banánt.

Az a baj, gondolta elégedetlenül, hogy Zsóka a kelleténél barátságosabban viselkedik mindenkivel. Egyes férfiak szemében ez már egyenesen kihívó flörtölésnek tűnik, mintha Zsóka akarna kikezdeni velük. Beszélnem kell vele, jobb, ha erről leszokik, még mielőtt valaki komolyan veszi a túlzott kedveskedését.

Másnap már kimondottan dühítette, hogy ezúttal sem tudott Zsókéval négy szemközt beszélni. Alig üdvözölték egymást, Orosházi máris odatelepedett az asztalukhoz, és ott ragadt azután is, hogy megkapta a banánját. Rá kellett volna szólni, de Orosházi már elindította szőrádatát.

Adta a jól értesültet. A lágerben is van munkaközvetítő iroda, mondta egy lekicsinylő kézlegyintéssel, ám azokhoz nem szabad fordulni, mert a legrosszabbul fizető munkákra keresnek embereket. Ő például, toldotta meg, Badenben fog dolgozni egy szállodában, ahol sok a turista, és az ember ismeretségekre tehet szert. A várhatóan jelentős borraivalókról nem is beszélve.

– Még mielőtt a lágerben jelentkeztem, elmentem Badenbe, s ott megismerkedtem az egyik szálloda magyar portásával, aki megígérte, segíteni fog, hogy felvegyenek. Mindegy, hogy liftes fiúnak vagy csomaghordónak. Aztán majd veszek egy autót is. Igaz, csak egy használt Skodát, de kezdetnek az is megteszi.

– Miért csak egy Skodát? – incselkedett Zsóka.

Orosházi nevetett. Volt a nevetésében valami lekezelő, mintha azt sugallta volna: ti sutyerákok nem tudtok semmit.

– Még Bécsben találkoztam egy magyar pasassal, egyébként ő ajánlotta, hogy jöjjenek ide a lágerbe. A feleségével meg a fiával lépett le pár hónappal ezelőtt. Egy Skodával jöttek otthonról, s mivel három hét múlva továbbállnak Amerikába, és a kocsiját nem viheti magával, felajánlotta nekem, hogy vevő vagyok rá, ha jó áron adja. Megegyeztünk. Ötszáz dollárt csempésztem át magammal, abból futja.

Voltak pillanatok, amikor Battai is elcsodálkozott, miként tudta ez a fickó alig néhány napos ausztriai tartózkodása alatt ilyen jól kiismerni magát. Autót vesz és munka várja. Magában kénytelen-kelletlen elismerte, Orosházi talpraesett, még akkor is, ha vitathatatlanul nagyképű, s talán nem minden szava hihető.

Felesége ugyancsak álmélkodott, s Battainak feltűnt, időnként szemrehányó pillantásokat vet feléje, mintha így akarná értésére adni, tanulj tőle, hiszen láthatod, ő bizony nem olyan elveszett ember, mint te vagy.

Visszatérve a hálóterembe, Orosházi további tanácsokat adott a társainak. Hogyan pumpoljanak segínyt a Caritastól, meg hogy hétféteken álljanak ki a placcra, ahol környékbeli parasztok, szőlősgazdák, iparosok napszamosokat keresnek különböző munkákhoz. Háromszáz schillinget azzal is lehet keresni.

Mantelt megnyugtatta azzal, hogy rokonai révén heteken belül mehet Nyugat-Németországba. Sima ügy. Tatárnak azt tanácsolta, kérje meg a feleségét, vegyen a faluban egy Kurirt, az mindenkinek hasznára válik, mert ha dolgozni akarnak, álláshirdetéseket kell böngészni. Te tudsz németül, mondta, neked a nyelv nem okoz gondot, és az újságban jobb állásokat hirdetnek, mint a munkaközvetítő irodában. Battait lehordta, hülye, ha még mindig Angliában reménykedik. Amerika. Oda kell menni.

Később Mantellel és Tatárral kiment a folyosóra, ahova a többi teremből is előjöttek néhányan. Ott beszélgettek csehül, lengyelül, románul, egy páran magyarul is.

Battai magára maradt a teremben. A nyitott ablaknál állt, s kifelé bámulva próbálta felmérni, milyen messze lehet Baden. S hogy ott vajon akad-e annyi munkalehetőség, mint Bécsben. Időközben kialakult ellenszenve dacára úgy vélte, Orosházinak volt egy-két figyelemre méltó ötlete. Vagy tanácsa. A Kurir álláshirdetéseire tett javaslata különösen tetszett neki. Biztos van olyan cég, amelyik szerszámlakatost keres és alkalmazza őt nyelvtudás nélkül is. A szakmájához ért, annyi valószínűleg elegendő. Ez a lehetőség felvillanyozta.

Orosházi és a másik kettő egy óra múltán tértek vissza. Hat üveg Ottakringer sör volt náluk. Mielőtt még Battai rákérdezhetett volna a sörök eredetére, Mantel szólalt meg.

– Te éppen olyan hülye vagy – mondta Orosházinak –, mint az a két balkáni fickó. Kötélen leereszkedni csak azért, hogy megihass egy-két üveg sört, nem normális dolog. Nem bírod ki, amíg kiszabadulunk innen?

– Nem kell majrészni – felelte Orosházi, miközben kezének egy mozdulatával kínálta a söröket. – Csak egy emeletet kell leereszkedni, az meg talán négy méter sincs. Annak idején éppen eleget másztam kötélen a tornaórákon. Azt ne mondjátok, hogy nem örültök a sörnek.

Rövid hezitálás után Battai is nyúlt egy üveg sörért. Az első korty után hitte el, hogy valóban szomjazik rá.

Közben az elejtett szavakból összeállt a kép. Három-négy lepedőt leszedtek az ágyakról, majd összesodorták, erős csomókkal összekötötték, s a merész vállalkozó az így képzett kötélhágcsón ereszkedett egy emelettel lejjebb. Idefent négyen-öten tartották a lepedők alkotta kötél végét, a második emeleten csak be kellett lépni a nyitott ablakon. Onnan pedig, akár a faluba is, már szabad volt az út. Szinte mindig akadt valaki, aki esténként – hiszen akkor már a sötétedés beálltával kevesebben mászkáltak a láger udvarán –, sörért, borért vagy más szeszesitalért, vállalkozott a kalandra.

– Az albánok biztattak, amikor akartam tőlük venni egy üveg sört – mesélte büszkén Orosházi. – Miért nem szerzel magadnak, kérdezték röhögve. Gyáva vagy? Na, nehogy már! Pont egy magyarnak ne legyen ennyi vér a pucájában? Különb is, semmiség az egész.

Battainak megfordult a fejében, ő is megethetné ugyanezt. Persze nem sörért ereszkedne le azon a kötélen, hanem Zsókáért. Szeretett volna már kettesben lenni vele a saját szobájukban, akár csak egy órára is.

Nagyon vágyakozott a felesége után. Egy éve voltak házások és a lány szüleinél laktak, amire úgy gondolt vissza, akár egy rémálomra. Hiába volt külön szobájuk, magánéletet élni elvétve adódott lehetőségük. Ráadásul megtűrt személynek érezte magát a lány szüleinek lakásában. Bár Zsóka anyja ezt sohasem mondta ki nyíltan, éreztetni annál gyakrabban éreztette vele, nem ilyen férjet képzelt a lányának.

Egy szerszámlakatos.

Majdhogynem proli egy olyan családban, ahol a papa mérnök, a mama pedig főkönyvelő és még a lányok is titkárnő. A mama különösen büszke volt lányának titkárnői státuszára, amiről Battainak megvolt a gyötrelmes különvéleménye.

Képtelen volt ugyanis szabadulni a gondolattól, hogy Zsóka a főnökének köszönhetően került ebbe a pozícióba, s nem feltétlenül tudása, tehetsége révén. Ez a gondolat hosszú időn keresztül kínozta, míg végül nyíltan is tett rá célzást. Zsóka kinevette, mondván, csak nem képzeled? Éppen azzal a förtelmes alakkal? Ugyan kérlek!

Hitte is, nem is. Különösen az *éppen* szó ütött szeget a fejében. Azzal éppen nem, ámde mással? Mert Zsóka mindig is szeretett kacérkodni. Battai nem egyszer szólta meg kihívónak ítélt viselkedése miatt. Nem hogy örülnél, amiért másnak is tetszem, védekezett felesége a vádaskodás ellen. A te helyedben inkább büszke volnék rá.

Battainak kapóra jött a vállalatánál szervezett öt napos bécsi kirándulás. Az utazást Zsóka sem ellenezte, csak a disszidálás lehetőségének felvetésére húzta el a száját. Battai alig tudta rábeszélni.

Nyugaton jobban megbecsülik a szakmáját, mondta, jobban meg is fizetik, hamarosan saját lakásuk vagy házuk lehet, nem kell a tanács lakáshivatalában könyörögni, nem kell a szülőkhöz alkalmazkodni, élhetjük a saját életünket úgy, ahogy mi akarjuk. A legújabb divat szerint öltözködhetsz, a legszebb ruhákban járhatsz, mert telik majd rá, nem kell a mamától titokban kölcsön kérni, ha akarsz venni magadnak egy pár új cipőt vagy szoknyát. Vagy bármit.

Gyanította, hogy ez utóbbiak hatottak Zsókára. Nem érdekelte. Számára csak egy dolog volt fontos: elérte célját.

És most itt vannak. Egyelőre még nagy bizonytalanságban, mi több, még el is választva egymástól. Ez a rohadt karantén!

De ez sem fog örökké tartani, és akkor majd...

Homályos fogalmai voltak az akkor majdról, mi lesz valójában és hogyan lesz, csak remélte, a körülmények és a lehetőségek kedvező összhangban fognak állni.

Két nappal később ismét az asztal köré gyűlt a társaság. Orosházi ezúttal is odaült közéjük, s miként már lassan megszokhatták, többnyire megint ő beszélt.

– Nem vitatom, hogy jó szakmád van, és minden bizonnyal jól meg is fizetik majd – fejtegette Battainak –, de a helyedben nem ragaszkodnék görcsösen hozzá. Gondolkozz! Robotolhatsz egy üzemben húsz-harminc évig, talán jó fizetést is leszakíthatsz, miközben az igazi nagy lehetőségektől elzárod magad.

– Jól mondd – helyeselt Zsóka. A többiek is egyetértőleg bólogattak.

– Nyitott szemmel kell járni, s nem feltétlenül kell azt folytatni, amit Magyarországon csináltál – folytatta eszme-futtatását Orosházi. – Én például technikus voltam otthon, s ahogy Tatár olvasta fel a hirdetésekéből, itt is lenne keresnivalóm. Mégis, ha bejön, inkább azt a szállodai melót fogom választani. Ott új, és ki tudja milyen hasznos ismereteket, ismereteket szerezhetek. Ebben van a fantázia. Szép feleséged van, nem teheted meg velem, hogy elzárod a világot elől. Mert azt fogod tenni, ha leragadsz egy munkapad mellett.

Zsókának felettébb hízelgett az, amit hallott.

– Jól beszélsz – kiáltott fel gyerekes örömmel. – Kalandra fel! Mindent ki kell próbálni, amit csak lehet. Úgy, ahogy mondd.

Battaihoz fordult.

– Hallgass rá! Apám is mindig azt mondta, a melósokkal az a baj, hogy beszűkül a látókörük, mint ha a kezükbe fogott szerszámokon, a rájuk bízott munkadarabokon kívül nem is létezne más világ. Pedig létezik.

– Létezik bizony! – kontrázott most Tatár felesége. Még azt is hozzáfűzte: felőle akár Dél-Afrikába is mehetnének, ott minden fehér embernek van cselédje.

Battai eközben a feleségét nézte, és nem kis keserűséggel állapította meg, hogy Zsókát is magával ragadták a hiú ábrándok, amelyeket ez az élet mindentudója ébresztett fel benne.

– Azért nyugaton sem mennek ennyire egyszerűen a dolgok – mondta ki a véleményét.

– Az lehet – tromfolt le rögtön Orosházi –, de csak akkor, ha az ember saját magának nehezíti meg az életét.

Búcsúzaskor a lépcsőház ajtájában Zsóka megjegyezte:

– Jó fej ez a srác, nem gondolod?

Battai összeszorította fogát, nem szólt egy szót sem.

Másnap Mantelt és Tatárt kiszólitotta az őr, s amikor visszatértek a terembe, örömmel újságotlák, hogy vége a bezártságnak, őket már kiengedték a karanténból. Összeszedték kevés holmijukat és elköszöntek.

– És én? – kérdezte Battai inkább csak önmagától. – Egy napon lettünk ide bezárva, hogy-hogy nem egyszerre engednek el minket?

– Nem mindegy? – vont vállat Orosházi, immár egyetlen lakótársa a hálóteremben. – Én előbb kerültem ide, mint ti, mégse háborgok. Mit számít, hogy egy nappal előbb vagy később. Legközelebb mi következünk.

Az most már csak holnap lehet, gondolta Battai csalódottan. Ám addig még van egy éjszaka, amit Zsóka ezúttal egyedül fog eltölteni, hiszen megszűnik a feleségek társasága. Talán mégis le kellene ereszkedni azon a kötélhágcsón.

Erre azonban Orosházi vállalkozott az alkonyati sötétség beálltával.

Battai is kint volt a folyosón, mert egyedül a hatalmas hálóteremben még inkább érezte a bezártságot, nyomasztóan hatottak rá az üres ágyak, mintha cellává szűkült volna a tágas tér.

Egy másik teremből lepedőket hoztak ki, s ketten hozzáfogtak összecsavarni, összecsomózni. Amint Battai melléjük ért, az egyikük odaszólt neki valamit. Nem értette a vélhetőleg szláv nyelvet. Ekkor a másik megragadta Battai karját, s azt próbálta megértetni vele, hogy segítsen a csomózásban.

Körülnézett, akad-e más vállalkozó, de csak Orosházit látta két sötétkéjú alakkal vitatkozni. Hogy miről, azt csak akkor tudta meg, amikor Orosházi nevetve mondta neki:

– Ezek a bunyevácok azt akarják, én ereszkedjek le először. Mintha még nem tettem volna meg soha. Dühöng bennük a vakmerőség, rólam meg azt hiszik, beszari alak vagyok, és ha ők ketten másznak le előttem, akkor meggondolom magam és visszalépek. A barmok! Ezek azt képzelik, hogy ez valami vetélkedő vagy mi a fene.

Battai a lepedővel babrálva hallgatta, gondolatai azonban máshol jártak.

Nem tudta kiverni a fejéből, hogy Zsóka egyedül lesz éjszaka a barakkszobában, s hogy Orosházi most nem is sörért mászik le, hanem...

Mert azt nem lehetett nem észrevenni, hogy minden alkalommal szinte kizárólag Zsókanak szövegel, és nem is hatástalanul, mert Zsóka meg itta minden szavát, minden fellengzős meséjét a karnyújtásnyira lévő édes életről. Hittérítők ámítják így az együgyű hallgatóságot.

És ahogy méregették egymást! Ahogy összevillant a tekintetük!

Ugyan, próbálta elhessegetni kétségbeesítő gondolatait. Képzeldöm. Az agyamra ment a karantén és dühít, hogy még mindig itt vagyok, holott engem is le kellett volna engedjenek, ha már egy és ugyanazon napon zártak be ide Mantellel és Tatárral együtt. Csak a mehetnék váltja ki belőlem ezeket a badarságokat.

Kivették a kezéből az összekötözött lepedőket. Arrébb akart lépni, de visszahúzták, s mutogatták neki, hogy a kötelet tartani is kell valakiknek. Kényszeredetten engedelmeskedett.

Kilógatták a kötélhágcsót a szélesre tárt ablakon, Orosházi pedig felmászott az ablakpárkányra, s mielőtt a lepedőkbe megkapaszkodott volna, visszaszólt annak a kettőnek, akikkel az előbb még vitatkozott.

– Aztán gyertek ám ti is!

Azok nem értették, amit mondott, mégis hangosan röhögve bólogattak, mintha azt jeleznék: ne félj komám, megyünk utánad.

Battaival együtt négyen markolták meg a kötelet, s érezték, hogy amint Orosházi elengedte az ablakpárkányt, a kötel megfeszült az ereszkedő ember súlyától.

Majd teljesen váratlanul pehelykönnyű lett, tartói kis híján hanyatt estek a hirtelen szükségtelené vált erőfeszítéstől.

Kétségbeesett ordítást hallottak, alig egy szemvillanás múlva tompa puffanást, amit az alanti emelet ablakában állók hangos szörnyülködése követett.

Dermedt csend telepedett a folyosóra.

Eltelt egy perc, mire észbe kaptak, s mindenki egyszerre rohant az ablakhoz.

Battai is odalépett. Gyomra összeszűkül, rosszullét környékezte. Letekintett az udvarra, s meglátva Orosházi élettelenül elterülő testét a földön, elborzadva takarta el tenyerével a szemét.

A többiek még mindig döbbsent hitetlenkedéssel bámultak ki az ablakon, s amikor megjött a hangjuk, egymás szavába vágva próbálták megérteni mi is történt valójában. Többen a kötélre mutogattak, amiből nem volt nehéz kitalálni, hogy meglazulhatott az egyik csomó, még mielőtt Orosházi elérhette volna a második emelet ablakából kinyúló segítő kezeket.

Battai szédelegve, akár egy öntudatlan részeg, támoalgott vissza a hálóterembe. Rávetette magát az ágyra, fejét a párnába fúrta, látni, hallani sem akart semmit.

Így maradt egész éjszaka, egyedül a hatalmas hálóteremben, karanténba zárva, lidérces álmoktól gyötörve.

Nemes László festménye

Szemjon Lipkin

A Tien San-on

Lepke verdes a korsó torkában,
Szürke szirti sas szundít karón,
Őket szemléli Zigmund Szmétána,
Varsóból való úri szabó.

Messziről jött ő, a sors dobálta,
Eltűnt családja, hamuba halt
Ott a szögesdrót mögött, bezárva,
S élve csak egy szál maga maradt.

Hirtelen, vályog fölött körözve,
Műhelyébe kis levélke hullt.
Hegyekre köd települt. A ködbe -
Nem találjátok ki! - Kína bújt.

Majd előtűnt egy csapatnyi ember:
A vezetőjük kancán üget,
Teveháton meg egy család nyergel,
S bársonyzekében az őrsereg.

Elvész a nap, mint ló út porába,
Csendben a juhnyáj ólba siet.
Levelét rejti a szőlő fázva,
Jurtában sütik a jó maceszt.

Épp így sütötték Galileában,
Féltető alatt, este a jó...
Ő csak áll a centivel nyakában,
Varsóból való úri szabó.

Nem rezeget szemében por se, könny se -
Halálos tűzben már ő is ég,
Ez a hamvveder Treblinka tette,
Forró hamuja marja szemét.

(1948)

Istenanya

1.

Közeledtek már a német tankok
Az utcakő beleremegett.
Sok farizeus és hivatalnok
Fontos iratot égetett.
E reggelen József feladta,
Szerencsés már, semmibe tűnt,
Kínjaival magára hagyta
Feleségét, aznap ki szült.

2.

Szomszédaik nem hagyták el őket,
Reggeltől tébláboltak ott,
Még nevét sem adták a gyereknek,
Mellőzve apját, az asztalost.
A lelke tán még ott bolyongott,
Föld fiának, ki már nem élt,
S vitte a városszéli gettó
Az anyát s apró gyermekét.

3.

Az aljasok merev tekintete
Mustrált behajtott ezreket,
Szolgáiknak sem rezsent meg szeme,
Gyilkos család ez, ugyanegy.
A férje épphogy friss sírba szállt,
S már új veszély ólálkodott.
Az anya táplálta magzatát
Édes tejével, szoptatott.

4.

Földi próbája hát egyszerűbb lett,
De akadt még földi ügye,
Habár már jóban nem reménykedett
Azért még várt valamire.
Vágyta, hogy nőni lássa fiát,
S mikor először mászni fog,
Az anya táplálta magzatát
Édes tejével, szoptatott.

5.

Gödröt ásni is kényszerítették,
S feküdni, hol agyag üvölt,
Galádok fegyverrel célba vették
Az anyát és a csecsemőt.
Sötét erő a szörnyű halált
Ünnepelte, és az tarolt.
Az anya táplálta magzatát
Édes tejével, szoptatott.

6.

Nem lett az asszony ikonok szentje,
Dőlt az agyagos porba le,
Fia is meghalt vérébe veszve,
Ajkán anyja édes teje.
A katonák már nem kellettek,
Vonultak a laktanyába,
Embernek, földnek, szeretetnek
Így indult föltámadása.

(1956)

Lángi Péter fordításai

Bence Lajos

Őszülő színek mögül

Firtatom magamban
a lombullást, az őszt,
reggelenként tükör előtt,
őszülő halántékom
simogatom, reggelente
figyelmeztet a dérepte
pázsit is, párizsi
emlékeim híján, a felvágott,
a romlékonyságáról híres
zöldséges párizsi.

Pusztuló természet,
erkölcsök, széthulló
repedezett fakeresztek
hada kísért, hiábavaló
a felkelő sápadt napfény,
a még mindig autonómnak
tűnő, sietős, aktatáskás,
járás-jártatás.

Mint ama régi
bakaságot idéző versben,
nem a tekintet hajlik,
a föld, az istenverte,
emelkedik arcomhoz:
országos alázatomnál,
kontinensnyire növekvő
gyalázatomban nagyobb,
sokasodik bennem
a félelem is, mit
tehetnék ellene,
hagyom.

A jövő pusztítóinak

Minden technokrata uszítónak, rombolónak

Ha majd eltűnik vesztendő
vagyunk, mert a jövő
csak pusztítandó romokra
építhető már, lehanyatlak
a hegy, eltűnik a domboldal,
s végül mindent benő a kűsző
aljnövényzet, hogy kőrő, gaz,
csak Gálics-hegedű-csonkjai
hirdetik a kultúrtáji jelleget,
s a könyv-végi hangulatban
szétfosló-szétmálló
könyvek jelzik az új
világégést – ezúttal az utolsót –
honnán nézvést a XX. század is
boldog békeidőnek tűnik majd,
lesz-e ki felmegy a Hegyre?
Felvonszolva magát csúcsra,
bábeli zűrzavar
és csatazaj közepette,
leköpve testvér a testvért,
padtárs a padtársat,
kérdem én, lesz-e ki
felmászik, felkúszik
úttalan utakon a Hegyre,
s talál-e Olajágot?

Karácsonyaim visszakérem

Béke, békesség!
Nyugodj meg,
nyugodj meg, szívem!
De mégis bánt,
így, elszabotált
karácsonyaimat visszakérem,
harcban tusában, téli
fagyba, hófödte földrészen
szikrázva, a csontokon is
átvitázva, ázva-fázva,
istennel is harcba szállva,
ördöggel is hadonászva:
elemektől, istennyilától
sem kímélve, eljutni
a küszöbig, senkitől
sem félve, rettegve,
de lobogó lánggal égve...

– eltékozolt karácsonyimért
jöttem, ördög és pokol után
isteni hullást remélve,
emberi közönytől kísérve, kisírva
és kísértve, égni, dacosan a szélek
szelével, viharával, ráfeküdni,
ráfeszülni a határvonalra,
várni, mikor jön a síneken
a gázoló, krisztusi keresztfán,
csüngni, aranyalmafán
rothadó termés, féregjárta gyümölcs
talonban maradt alma-körte, cefrének
sem jó, maradni ecetnek, kit
hordó híján, műanyag kádba/kukába
löttyintnek,
mézga létünk így lesz muslincák
tápláléka, ember helyett, állatok
itala, ivadéka
sem

vonat
vissza
kiskarácsony után
nagykarácsonyi szélben
lobogó ingujjban

már csak a semmi
életől félve
kettőbe vágva
égve

A jónapot meséje

Minálunk sosem vót segítőkész, jószándékú a pap.

Szakadt ki nagymamából két hússzelet panírozása között, de olyan fájdalommal, mint valami világtragédia. Lehetett benne némi igazság, talán átok ül a paplakon, vagy az egész egyháztéren, ahogy már meséltem a kereszt történetében. Lám, a mostani atya is mennyi anekdota hőse. Hogy csak egy keresztelő történetét említssem, amikor a szépen felöltözött család és rokonság előtt karjaiba vette a csipkés puccba vágott csecsemőt, átszellemült képpel megáldotta, meg is locsolta kicsit, jutott még a ruhácskára is a szenteltvízből, majd megmutatta a szülőknek a kis Petrácskát, *áldja meg az Isten hosszú és egészséges étellel*. A megszeppent apuka csak halkán merete kiigazítani, hogy Petra igazából Péterke, és vajon érvényes-e így is a keresztisége. Mindegy, egykutya, az Ő szemében egy bárány sem különbözik. Az atya viszont tudhatta volna.

Ehhez hasonló pletykák keringtek a papról, akit többször láttam, mint a falunkbelit, sőt ő járt át sokáig a mi templomunkba is, és ő oktatta a hittant az iskolában, sok gyerek között engem is, míg nagymama szentnek szánt. *Nefélj, kisleány, majd ha anyádék eccer nem lesznek itthol, rögtön elviszlek megkörtöztetni*. Ettől ijedtem csak meg igazán, gyerekfejjel elképzelttem, ahogy nagymama elrabol, kézen fogva rángat el a templomig, ahol ez a fura szagú hittan-tanárbácsi belefojt egy nagy tál vízbe, *áldassék a nevem és legyen sikeres az én életem*.

Szerencsére szüleim sosem mentek el otthonról, és amint szívgva elmondtam édesanyának, hogy sosem akarom, hogy megkereszteljenek és miért, rögtön megtiltotta nagymamának. Csak a templomba járás maradt ünnepekkor és a hittanóra, azok is csak addig, míg rá nem jöttek, hogy az atyának esze ágában sincs a Bibliáról mesélni nekünk, csak a politikai hovatartozásunkat akarta megalapozni tanórai beszédeivel. *Így veszett el napról napra az én szentséges lelkem*.

Azon a vasárnap délelőttön még úton voltam a Jóistenke felé, nagymama sokadjára elsírta, hogy *majd megkörtöztöltelek, kisleány, és akkor válaszoltam rá először, hogy nem akarom, hogy a fura szagú bácsi, akinek ráadásul furán kell köszönni, megfürdessen. Nem bácsi az, te, hanem atya*, fogott bele nagymama, *és azért köszönünk dicsértéssel, mert így szokás*. Ezen elgondolkozott, keze megállt a morzsa felett, a nagy hússzeletről lecsöpögött a tojás. *De édesapám sose süvegelt a papnak*.

A háború után. Tudod, a Lőcse papa nagy ember vót, gazdag paraszt a faluban, anyám dicsekedett is vele, a két Lőcse lány milyen kelendő volt, a hozomány között volt tömérdek telek, két szőlőshegy, ház a falu közepén, széles kapuval és egy kétlovas szekér, *sok maradt rá. Ő vigyázta is böcsülettel, édesanyámmal együtt az ebédből mindig a silány falatokat merete ki magának, szopogatta a csirkenyakat a levesből, amíg mi a színhúst ettük. Egyébként is fura étvágya vót, édesanyám mindig fordulhatott vissza a konyhába, amíg apuka levele nem vót olyan tűzforró, hogy szinte még a tányérban is zubogott. A mácsikot meg összeöntötte a levestel; gulyással, babbal, ami éppen az asztalra került, úgyis jó abba a tészta, meg egy gyomorba megy, ezt mondogatta. És az áldás után minden alkalommal végignézett az asztalon, és azt sóhajtott, hogy szegények vagyunk, de jól élünk*.

Jól élt annak a testvére is a pesti rőfösboltjából (tudod, kisleány, azt ma méterárúnak hívják, szöveteket meg ruhákat árult, emlékszem, hogy kilószámra hordták haza Pestről, amikor hallottak az államosításról). Vagyis hát addig élt jól, míg igazolni nem kellett a származását. Nem vót annak semmi titkolnivalója, de hát akinek boltja vót, akinek vagyona vót, attól megkövetelték. Ez már csak így vót, kerülte ki egy melázással a születési előtti idők magyarázatát, és hát nem utazhatott haza, igyelni kellett valakinek a boltra, megkérte hát édesapámat, járja ki a levelet a plébániára.

És édesapám, a tiszta lelkű parasztember nekiindult mit sem sejtve, mert sose értett ő a politikához meg a rossz szándékhoz (a háború végén is szegény pár nappal azelőtt lépett be a nyilaspártba, mikor az oroszok begyűttek, de nem ám azért, mert ennyire törtető vót, hanem a helyi titkár egy pár szép bőrcsizmát ígért minden újonnan gyűtt tagnak. Szegény papa meg se kapta végül a csizmáját, hallgathatta is aztán

minden meccéskor a sógorától), bebocsájtást kért az atyához. Nem beszéltek ott sokáig, a pap bebújt a borvirágai és a lustasága mögé, és elhajtotta édesapát, hogy az ő családja nem is ebbe a faluba való, gyűttmentek, és ő nem tudja igazolni a Lőczék származását.

Na, akkor lett nagy riadalom, hogy viszik is mindjárt bátyját, el Németországba, de édesapám, aki tényleg egyszerű parasztember vót csak, úgy begurult erre, hogy maga kezdett a dolgok után járni, plébániáról plébániára, aztán így jutott el Karmacsig, meg Sebők Lőrincig.

Nagymama, azt is meséld el még egyszer, hogy lettetek Lőczék.

Azt majd máskor, minnyárt kisül a hús. De szép név, nagy kár érte, hogy édesapámnak nem született fia, aki továbbvigye. Talán te megkaphatnád a körösztéség alatt, de addigra már az én lelkem elveszett a vasárnapi rántotthúsok között.

Nemes László festménye

Geresits Gizella

Pannónia lankáin

*„Jeruzsálem, Jeruzsálem, megölöd a prófétákat
és megkövezed, akik hozzád küldettek! (...)
Mondom nektek, mostantól mindaddig nem láttok,
amíg nem zengitek: áldott, aki az Úr nevében jön!”
(Mt 23,37-3)*

Nézz szét, Uram, a tűnő időben: mibennünk!
Ellobbanó nyarak után pannon lankáidon
napszíttá szikkadt Földedet itatja-e már
új élet frissítő zápora, égi könnyed?
Nem vet-e árnyékot szélfúttá hegycsúcs, hol a póre
sziklák vad igazuk feléd tárják, mert rejtik még
nem zengő, kristályos mélyük alvó tudatát?
Nem hozza forró legét száraz szaharának
vízsóvár, vad szele, hol a homoki pacsirta
elhaló dala kiszáradt fűcsomóra hull,
s törékeny tamariszkusz fehér virága izzik
a sivatagi éjben? Hallod? Ahaggar kopár
hegyeinek bazaltsípjai sírnak az égre
fel, megannyi kint kínokkal zengeni tudón,
midőn Namíbia felől fölcsap a déli szél,
s hozza sós ízét tengerek vizének, páratelt
sirokkót, s visszhang zúg vele :
„Légy, mielőtt nem lennél!”

Thébai Pakhomiosz térdre hull,
égő szemei keresik a ködben
a Jelenést, a horizonton ellebegőt
-- „Légy, mielőtt nem lennél!”
-- Zúgják most Ahaggar súlyos orgonasípjai.
-- „Légy!”
veri vissza a Hangot Tahat égbevesző
magasa, hogy meghallják Dhaola Dhár hófödte
csúcsai is. S a tiszta légen át zuhan a Hang
hosszú századok során... Thébai Pakhomiosz
lesimítja homoktelt köntösét, fáradt szeme
sugarát, sós könnyét felissza a távol... Hallja
a Hangot, látja a Jelenést, alant
a remegő, forró légben, ellengő falak
fehérét, látja anakhóréták imbolygó
mentét – odahagyva a bűnös várost –, oldják
napszíttá köntösük, a sivatagi alkony

vörösében, sovány bordáikat fölfedve,
szívüket tárják a Jelenésnek, sápadt, aszott
arcukon sós árkokat égetnek, lassan, némán
gördülnek alá súlyos könnyeik: „Légy!”

„Légy, mielőtt nem lennél”

Pannónia lankáin zuhan a Hang szívekbe,
fülekbe, miként ha Ahaggar kemény orgona-sípjai,
megannyi „pengő érc, zengő cimbalom” a fülekben.
Pannon lankákon, mint törékeny tamariszkusz
fehéren izzó szirma-virága hullna a
sivatagi éjben, sivatag-szíveknek szűk
hullám-dűnéin, felfénylő ívvel a Jelenés,
miként ha Tahat égbevesző ormairól

orkán zuhanna alá:

„Fiat voluntas tua!”

Senki nem hallja már, senki nem látja már.
„Tükör által homályosan” elvész a Jel,
meghal a Hang a belső zsvajban, vak szíveknek
sivatag-alkonyán: kiégett fű, madártetem.

Vad gépek zörgő zenéje veri fel a várost,
vásárosok lepik el hangyamód,
konténerek nem győzik, gyűlik a bűzös szemét.
Pannónia lankái nem ringatják ellengő
falak fehérét, tiszta köntösök gyöngyvászónát:
nem tudják ma már, mint haltak bennük aszottan,
hogy Magyarföld gyermekeit el ne eméssze
az éhség. Senki nem látja, senki nem tudja már...
sivatagi patkányok lopakodnak az éji
sötétben, siket csöndjében lapul a robbanás...

Ó, szakadj fel kiáltás!

„Fiat voluntas tua !”

Város-szélíg menekedve, szívek mérgezett, árva
Jeruzsálem-sikátorán várva, Koldus sír fel az égre:
Ő... Ő zokog érted
lélekveszejtő éjszakáidon a tűnő időben...

Molnár Gábor

Parányi Jövő

parányi mag
a kozmikus méhben,
kisisten vár
az óceán mélyen

ártatlanul zuhanna
e kerengően meggyalázott sárba,
a szeretet hírével érkezne,
s lehetne a bűnösök közt,
bebörtönzött árva

hússzellem, húslélek, húsélet,
elhúslott tiszta volt akarat,
kísértőnk kísérőnk, ahrimán
emel itt felejtő falakat

maga ellen szalad a szó,
ha sebre lobban másban,
szívünk szakad szakadatlan,
az öles vágyak megfonáklott
labirintusában

hol kusza karmánk korhol,
az örvénylőben küzdelemmel lenni,
mert süllyedvén is fényre volna jó,
menni-menni-menni

várunkra várj Jövő,
míg erődért erődünk épül,
s mint ittlétünk valódi értelmét,
elküld tán az Ég,
szívünkhöz vendégül

mikor hős borsó csillagod,
ősöknek bűneit fejtí le magáról,
ott lesznek szüleid,
s az angyalokkal őriztetett jászol

Balazsek Dániel

Nándi

„birds of appetite”
(T. Merton)

Tizenöt éves voltam, amikor
elütötte egy teherautó.
Sajnáltam, hogy nem sajnáltam.
Mindig cikizett. Vagy káromkodott.
Sose láttam más ilyen embert, aki állandóan
részeg és nevetve káromkodik;
mintha zsákokat cipelne a hegyre, sajgó derékkal,
amikor beszélnie kell.
A nővére, aki nála élt, csak halála után kezdett el
rendszeresen járni a közeli evangélikus templomba.
Vasárnaponként.
Addig utált minden vallásosat.
Most sem szívesen állt meg beszélgetni, de egyszer elmondta, hogy
a kert végében, már majdnem a határban, volt egy kis cseresznyefa,
ahova Nándi ki szokott járni, miközben reggel etették a malacokat.
Aznap még csak nem is imádkozott.
Ahogy odaért a virágzó
kis cseresznyefa alá, teljesen ellepte az éhség, mint
apró madarak.

Aztán nem ért haza következő nap.

próféta

Mióta a robbanás miatt elveszítette hallását,
egyre csak Jónásra gondolt

vízrétegek, különböző századok hömpölygései,
mint homok rakódott le a csend a fülben,
hirtelen kagylóba húzódik az éjszaka

az orvos legyintett, ez csak ideiglenes, amúgy is „előnnyel jár”,
a hangokat megérezed majd, meg a változásokat,
mint a reumások

vasárnaponként lement a tengerhez és az otthonra gondolt,
a táj tágult, majd szűkült a szél hatására, mint a dobhártya

esténként korán lefeküdt,
álmában is óvatosan takarózott, mint akinek még egy test melegére kell majd vigyáznia,
a reggel mindig hideg levegővel jön el a tüdőben

most már tavasz van, olyan zúzott a szél,
nappal járom Ninivét és kiáltok, de magam se hallom

a térdemben érzem, hogy valahol zivatar távolodik,
lehet, hogy csapás.

Esőgép

Az esőgépet tesztelik a díszletesek,
Megered a színpadra az üres teremben.

Kimegyünk, beszélgetünk. Zsófi elszív egy cigit.
Kint cérnaszálon mozognak a levelek.

Hazaindulok. Befelé tompul minden.
Zuhognak a hangok a fejemben.

következmény

|moderato| TERÁPIA / ANALÍZIS

A villa csak csontok közt kapirgál. Szikkadt, görcsös inakat és ráncos bőrt próbál lefeszegeni a meszes vázról. A tányér régi, vastag, masszív darab, fehér és karcolt. Hideget áraszt magából.

Az íny halkán elkezd vérezni. Pirosra festi elől a fogakat. Kibuggyan az ajkak közti keskeny résen, lecsurog a mindig borostás állon, a tányérra potyog és pettyeket rajzol rá. A meleg vér és a hideg tányér közti hőmérsékletpotenciál a középérték elérésére törekszik. A vér hűl, a tányér melegszik. A folyamatot kezdetben különös hangjelenség is kíséri. Sercegés, sziszegés.

A bilincsek a csuklón, valami perverz csoda folytán, tövises indává változnak. Átbökik a vékony bőrt ahogy nőnek és nyomakodnak, a húst feltépve, az ereket átdöfve, egyre mélyebbre, egész a csontig. A szétroncsolt csuklóból dől a sárgászöld, kénzagú vér.

AZT HISZEM, EZ MÁR A VÉG.

Vagy legalábbis a vég közvetlen közelsége.

|vivace| G. tizenhét napja akasztotta föl magát. (Azt hiszem, már én is rég megtettem volna, ha az öngyilkosság nem lenne olyan kézenfekvő, közönséges, és unalmas.) Azóta nem akar történni semmi. Csak a penész tenyészik a falakon, és a lábujjak között. A fekélyektől rohadó bőr szaga a híresztelésekkel ellentétben nem elviselhetetlen. Inkább kellemes. Édes, és emberi, mint az ürülék és az ondó, vagy a meleg porcukor.

Aki nem akar tenni, annak a tehetetlenség nem bosszantó. Sokkal inkább megnyugtató. Valami-féle sikerélmény, ami kielégít, bár paradox módon a tett képzetét implikálja. Nem lehet nem tenni. És nem lehet nem szenvedni.

Egy muslinca csak tízezer sejtből áll. Nem túl tápláló állat.

Egy légy nem tudni hány sejtből áll, de minden bizonnyal többől, mint egy muslinca. Következés-képp táplálóbba is. Viszont a légy rengeteg baktériumot hordoz. Ami kit érdekel?! Viszont az íze is rossz. Inkább megeszem a férget, mint hogy a férgek egyenek meg engem.

A föld sáros, de hideg. És kemény. Sokkal keményebb mint akár a kő. Meztelen talpak döngölték ilyenre, rég. Sima mint a jég, vagy a tányér. Vagy a márvány.

Hol sötét van, hol világos. De mindig hideg.

|andante, cantabile| Jó lenne ezerszínű, zörgő leveleket rugdalni valami erdőn, ahol a fény bujdokol és előtűnik a lassan, susogva hajladozó ágak közt, a sima, szürke törzsű bükkfák oszlopainak magasában; ahol visszhangozva recsegnak a törzsek, és zeng a bokrok közt átsuhanó szél.

Itt mély a csend. A teret végtelenné tágítja, és az érzékeket önmaguk figyelésére kényszeríti.

Vagy aranyszínű mezőn lépdelni, kökényt rágva, és mezei nyulat látva pörköltre gondolni, és a napba nézve hagyni, hogy a meleg simogassa az arcot, és hallgatni, érezni mit mond az Isten? (Ha.)

A haj váratlanul kihullik. Helyére zöldbúza nő a fejen.

|con brio, pesante| Ki mondhatja meg miért nem jó ez épp így?! Az ítélet olyan, mint a tarlók fölött papírsárkányként lebegő ragadozó madár. Arra vár, hogy lecsaphasson, ha felbukkan az egér. Nem akkor tűnik elő a semmiből, amikor az egér megjelenik a színen! Jó előre készen áll, kiforrott, erős, megcáfolhatatlan. Persze, hogy semmi esélye a nyamvadt kis egérnek mikor megakad rajta a fürkésző szempár. A dolog előre eldöntött. Nincs háború, ütközet, még egy látszatot fenntartó

csatácska sincs. Csak karmok vannak, és csőrök, és hasadó bőr, meg roppanó gerinc, kitépelt belek, és szőrösömök köpködése. (A cáfolat röhög, ha van, és késik. Végtelenül sokat késik. Azaz: soha nem érkezik el.)

Most már nagyon jó lenne, ha L. visszatérne.

Bár a villa karistolja a tányért, a megszokott hang elmarad. Süketség? Vagy a tányér lett hirtelen kemény, mint a gyémánt? Nem baj. A régi karcok megmaradtak. S bár mint jelek megfejthetetlenek, felidéznek valami rég elfeledett, de ismerős képet.

A fény és árnyék játéka, amikor finoman, aprókat mozdul a kéz, vagy gyűrődik, és kisimul, elfordul, meghajlik. Egész közlőrlől nézve. A redők, ráncok, barázdák, foltok, színek, lyukak és dudorok. Még ha ott is a kosz.

Minden Jenny-re emlékeztet. Vagyis a testére. A kulcsfontnak az a különös, lágy, tökéletes íve. Az a forma, a szín, ahogy ráfeszül a bőr. A szavak ehhez kevesek. A szavak közös élményt feltételeznek. Ami nincs. A közlés egy ponton túl lehetetlen. De a ponton innen meg értelmetlen.

Ami értelmetlen az jó! Ezt mutatja a tapasztalat. Még ha ennek néhányan nem is örülnek. De be kell állni a sorba. Na nem azért, mert az olyan jó. Egyszerűen csak kell, és kész. A muszáj nem érvel. Az indok a felsőbbrendű csak. Egészen egyszerűen a soron kívül nincs semmi.

[*adagio*] Az ember különös pók. Betűket, szavakat, mondatokat szó egymásba. Abból készíti hálót. Zavaros, szövvényes, kaotikus hálót. Akárhogy próbálkozik, sehogy sem képes elérni a szépséget, a rendezettséget. Ez a háló nem olyan, mint az igazi póké. Nem lehet vele semmit fogni. Felesleges arra várni, hogy beleakad valami. Az idő meg rövid. (Pont olyan hosszú, amilyennek lennie kell. Nincs igazságtalanság. [Az igazság, mint kategória, fel sem merül. Más szinten történnek ezek a dolgok.] Így nincs mentség se.) Ha lejár, megjelennek a pici, fekete hangyák, és hálóval együtt felfalják a béna pókot. Fölfalják az igazit is, aki szép, szabályos hálójával bogarak milliárdjait fogta el. Hát akkor? Számít?

L. tizenhét napja ment el. Egyszerűen kísértalt az ajtón. Felszívódott, mint egy kúp. Nem szólt egy szót se. Azután ment el, hogy G. fölakasztotta magát. Azonban hamarosan vissza kell jönnie.

A hát örülten viszketni kezd. Hiába vakarja a villa, csak nem múlik el. Le kéne nyúzni a bőrt, akkor tán megszűnne az érzés. Ha másra figyelsz, lassan elmúlik. Mintha az olyan könnyű lenne. Nincs akaratom az akaratom fölött.

Az élet hülye játék. Kegyetlen, vérre menő. A szabályok egyszerűek: mindenki ellenem. Cél: engem minél előbb a föld alá tenni. Az én célom: minél később a föld alá kerülni. Eszközök: nekik minden, nekem semmi.

Az organizáció négy hatalmas hűtőszekrény. Minden oldalról egy. Teljesen körbeállnak. Kitorni lehetetlen. Minden hűtőszekrénynek végtelenül sok pici fekete lába van. Ezek a lábak az emberek. Vagyis minden lábnek két lába van. Az annyi mint végtelenszer kettő. Csak ennyi láb akar eltiporni.

Kinn hatalmas dörgések és villámlások után elered az eső. Az aranybarna kutya szűkül. Bekéredzkedne. Nem tiltom meg neki, hogy bejöjjön, de nem is hívom. Nem döntök senki helyett. Mások döntenek helyettem is. Ami nem igaz. De még csak nem is vigasztal. Hát akkor?

L. bármelyik pillanatban megérkezhet. Esőben minek maradna kinn?

Jenny-re gondolok. Arra, amikor utoljára láttam. Láttuk.

[*moderato*] Egy ezüst anh függött kecses nyakában, egy vékony, de erős, szép mívű láncon. Onnan, ahonnan láttuk, a nap răső sugarait csillogva verte vissza. Mintha maga is fényt sugárzott volna ki. Az öblös, kissé kopottas, öreg fotel, amiben ült, az ablak mellett állt. Bordó színű volt, apró kék és fehér virágmintákkal. Az ablakot nehéz, fehér, földig érő vászonfüggöny takarta. Úgy volt elhúzva, hogy jobb oldalt, egy keskeny sávban nem takarta az ablakot, itt akadálytalanul tudott beáramlani a fény, és az ezüstláncon megtörve megcsillogtatni azt. Az erős, éles napfényből arra lehetett következtetni, hogy nyár van, és késő délelőtt, vagy kora délután. De a szoba, ahol az öreg, öblös, kissé kopottas fotel állt az ablak mellett, amelynek függőnye úgy volt elhúzva, hogy jobb oldalt egy keskeny résen át a fény akadálytalanul tudott beáramlani, és megcsillogtatni a fotelben ülő kecses

nyakában lógó ezüst láncot és a rajta függő ezüst anhot, hűvös volt. A nyak, melyben az ezüst láncon az anh függött, a fényben, amely egy keskeny sávon akadálytalanul tudott a szobába áramlani az ablak jobb szélénél, ahol a függöny nem takarta, aranylóan fehérnek, lágynak, szinte plasztikusnak tűnt, és a két gyönyörű ívű kulcsfont közötti kis gödör mélye árnyékban maradt. Az anh ez alatt a kis gödröcske alatt pihent az aranylóan fehér, lágy bőrön. A függönyön nem volt minta, egyszerű fehér vászon, amely erősen szűrve engedte át a forró fénynyalábokat. De az ablak jobb széle mellett egy keskeny függőleges sávban a napsugarak akadálytalanul tűzhetek be a szobába, és megcsillogtatták a kecses, fehér nyakban az ezüst anhot, amely a két finom ívű kulcsfont közötti, árnyékban maradt mélyű gödröcske alatt feküdt a lágy bőrön. A kecses, aranylóan fehér, lágy nyak Jenny testéből nőtt ki, és a sötétbarna, vállig érő hajjal keretezett fiatal, szép arcú fejét tartotta, amely neki támaszkodott a kopott, öreg, öblös, bordó színű fotel támlájának.

Vagy valami ilyesmi. Az emlékek homályosak. A múlt és a jövő kifürkészhetetlen, ködös. A jelen meg csak egy végtelenül rövid pillanat. Nehéz jósolni, vagy tisztán látni. Az anh most az én nyakamban függ. Jenny küldte, már nem is emlékszem, mikor.

Attól félek, sőt rettegek, azóta már Jenny is műfajt váltott.

L. belépett a házba. Nyomában a kutya. L. nem engedi be. A kutya leül a küszöbre és szűköl. L. nem szól egy szót sem. Kezdem azt hinni, hogy néma. Ruháiból, hajából folyik a víz. Levetkőzik. Kicsavarja a ruháiból a vizet, és a földre teríti őket, vagy a székre. Megrázza a fejét, az esőcseppek elemi erővel repülnek szét, nekiütőköznek a falnak, és az arcomnak. Egy csepp az ajkaimon landol. Úgy képezem, vörös, mint a vér. Lenyalom, hisz L. haján utazott idáig. Ez nem lehet véletlen. Bár, miért ne lehetne az? Hideg, és édes.

L. meztelenül mászkál. Azt várhatja, hogy megszáradjon. Rám se néz. Mikor megkérdem, azt mondja nem hozott levelet Jenny-től. Ha nem, hát nem. Odajön a falhoz, elég közel hozzám. Pisil. Ha oldalra fordítom a fejem, látom ahogy a vizelet elhagyja a testét. Vigyáz, hogy a falról visszaverődő cseppek ne érjenek el.

[pesante] (FELISMERÉS.)

A hibák lappangó következményei a legrosszabbak. Amikor nem is gondolni, hogy volt hiba. Nem számítani arra, hogy lesz következmény. Persze tudni, hogy a hibáknak mindig van következményük, de nem tudni, hogy volt hiba. Épp ezért meglepődni. Megdöbbeni. Elkomorulni, elkedvetlenedni. [Sötétben látni.] És csak akkor felismerni a hibát, amikor a következménye bekövetkezik.

Ennél csak egy rosszabb van. A csatolt következmény. A következmény következménye, ami egyszer csak fölbukkan, keresztülhúzza a terveket. Bűnhődni egy hibáért, és azt hinni, hogy azzal vége. Nem. Azzal soha sincs vége. Mert a legrosszabbkor felbukkanhat a csatolt következmény. És általában fel is bukkan. A legjobb nem hibázni. Embertelen feladat.

A hibák csak azért nincsenek homlokunkra róva, hogy idejekorán bele ne haljunk a szégyenbe.
SZAR AZ ÉLET, NEM DERŰ.

Nem merem mondani, félek hogy L. megbántódik, de le kéne már vágni G. -t a kötélről. A légmozgás himbáltatja, és olyankor nyikorog. Rémes.

Közben a sárgászöld vér, elvesztve kénuszagát, belepte az egész padlót. A föld nem tudja magába szívni. Ha megalvad, rugalmas, puha réteget képez majd.

Hiába kérdezem L. -t, hogy hol járt az alatt a tizenhét nap alatt, míg elvult, nem válaszol. És nem is hozott semmit. Épp a bérletét szárogatja. Amikor először találkoztam vele, azt mondta, hogy ha az anyja hívja, nincs itt. Szerintem nincs is anyja.

L. se csinált mást egész életében, mint mi mindannyian. Az egyik tenyerébe élvezett, a másikba szart. És várta, melyik telik meg hamarabb.

Megesküdtem magamnak, hogy ha eltöri a tányért, akkor megölöm. Tudom, hogy erre nem lennék képes. De talán arra igen, hogy itt hagyjam.

[staccato] ÁLOM / GÉPANGYAL

Valami hatalmas mezőn futok. Derékig érő, sűrű, egyforma, és szinte világító, tengerként hullámozó fűszálak között. Az éjszaka világos. Az ég szürke, a hold rózsaszín. Néhány fekete felhőfoszlány hihetetlen sebességgel száguld, pedig a szél alig fúj. Mezítláb vagyok, a hajam a vállamig ér. Egy hosszú ing van rajtam, és valami térdig érő, nagy, bő nadrág. Már régóta futhatok, mert nagyon lihegek, szűr az oldalam, és csapzott vagyok. A mező két oldalán erdős sáv húzódik, hatalmas fák állnak ott, hideg feketeséget árasztva. Örülök, hogy nem ott kell futnom. Bár a mezőn is van néhány fa, de azok nem félelmetesek, hanem inkább szájalmasak. A terep enyhén emelkedik, és hullámozóan dimbes-dombos. Erősnek érzem magam, bátornak, és gyorsnak. De a lelkem mélyén nagyon félek. A távolban egy domb van, s rajta egy rom. Mögüle fényesség dereng. Oda akarok eljutni. Folyton hátrafelé tekintetek, de egyenlőre semmit se látok.

Mikor meghallom az egyre hangosabb tompa, baljóslatú dobogást, iszonyúan megrémülök. Szinte elfeketedik előttem minden. Majdnem összeesek. Fokozom az iramot, próbálok gyorsabban futni. A dobogás erősödik. Szinte remeg a föld a talpam alatt. Már más zajok is hallatszanak. Morgás, csörömpölés, fújtatás. És borzalmas szag csapja meg az orrom. Majdnem elokádom magam. A bomló tetemek édeskés szagát érzem, amely izzadt testek, és vér szagával vegyül. A hangzavar már szinte óriási. A szél is felkorbácsolódik. Az erdőben a fák susogva jajgatni, és recsegeve nyögni kezdenek.

Hátrapillantok és megfagy bennem a vér. A rettenet elborít, egy csapásra megőszülök és megvégnülök. Egy borzalmas csorda üldöz. Lovasok ezrei, sőt százezrei. Őrjöngő vágásban közelednek, a lovak szinte nem is érintik a földet, mintha a levegőben úsznának. S milyen förtelmesek ezek a lovak. Csupa csont és bőr mindegyik, szemüregük üresen tátong, pofájukból dől a vér, testüket sebek borítják, patáik nincsenek is, a bőrüket néhol átszúrta a fehér csont, véres, gennyes tajték szakad le róluk. Kísértetlovak. De lovasaik még ennél is rettenetesebbek. Hatalmasak, és iszonyúak. Bőrükből acéltüskék álnak ki, fejük csak egy hatalmas száj, benne milliónyi borotvaéles acélpenge, karjuk nem kézben végződik, hanem hosszú hegyes szuronyban, és hajlott kardban. Testük alsó része szinte egybe van növe lovaikkal, s tompa, agresszív, morgó hangot adnak ki magukból. Vörös fény dereng körülöttük. Leírhatatlanul borzalmasan néznek ki. Annyira megrémülök, hogy záróizmaim elengednek. Aztán csak rohanok, ahogy bírok, minél közelebb a fényhez. Minden pillanatban azt érzem, hogy már a sarkamban vannak, itt, mindjárt mögöttem, közvetlen közel. Hogy már csak le kell sújtaniuk rám. Hogy a dárdaik vége milliméterekre van a hátamtól. Annyira félek, hogy lelkem védekezésül kilép testemből, azt képelem, hogy én nem vagyok itt, valahol máshol vagyok, ahol jó, nem hagyom, hogy bármilyen fájdalom vagy érzet behatoljon ebbe a képbe. Csak erre gondolok. S azt ismétlgetem, hogy nem vagyok itt. A domb egyre közelebb kerül. Zöldes fényt látok magam előtt, majd váratlanul alakok tűnnek fel, ahogy sebesen ereszkednek le a dombon. Teljesen egyformák, hófehérek, és törékenynek tűnnek. Vékonyak, simák, nyugodtak. Semmilyen érzelmet nem sugallnak. Arcuk nincs. Egyik kezükben kerek pajzs, másikkal rövid, tompának tűnő kard. Áthatatlannak tűnő falat alkotnak tömör soraikból. Mögöttük a domb tetején megjelenik egy különös alak. Nagyobb, mint a többiek, szeme helyén két zöld fény. Mellkasán fényes páncél domborul. Alsótestét fehér ruha takarja, mint valami szoknya. S mintha a hátán két angyalszárny lenne.

Tudom, hogy el kell őt érnem. Azt is tudom, hogy üldözőim nagyon közel vannak hozzám, bármelyik pillanatban elkaphatnak. Egyetlen esélyem, hogy ha eljutok a dombhoz. Már csak ötven lépés. Már csak harminc. Tíz lépés. Öt. Három. Kettő. Már csak egyetlen lépés, de a fehér ruhások serege mozdulatlanul áll, szigorúan tartva a tömör sorokat. Aztán váratlanul szétnyílnak, én közéjük futok, s rögtön össze is záródnak mögöttem. Hallom, hogy üldözőim és védelmezőim összecsapnak, érzem a hatalmas erők egymásnak feszülését. Én futok tovább, egészen a romok közt álló alakig. A lábaim elé vetem magam. Hallom a csata hangját, a fegyverek pengését, csikorgását, dübörgést, recsegetést. Felnézek az alakra. Tudom, hogy egy angyal áll előttem, de nagyon furcsa, nem ilyennek képzelném. Szárnyai fehérek, de zöldes fényrel világítanak a tollak. Arca semmilyen érzelmet nem fejez

ki. Szeme zölden izzik, fején nincs haj, teljesen kopasz. Karjai izmosak. Szoknyája alján furcsa piros cseppeket fedezek fel, de nem érek rá ezen gondolkodni, mert érzem, hogy valamilyen rajtam kívül álló erő hatására elkezdek emelkedni.

Csend van. A csata hangjai megszűntek. Egészen az arca magasságáig emelkedem. Mintha fűkésznének bennem azok a zöld fénypontok. Aztán egészen váratlanul leesnek a szárnyai. Megpillantom a domb mögötti részt, amit eddig eltakartak. A borzalom, amit érzek, leírhatatlan. Az iszonyattól valami megszakad bennem. A szívem is megáll. A domb mögött üldözőim hatalmas serege áll. A kísértetlovak térdig gázolnak a véres tetemekben. Hátrapillantok. Üldözőim és védelmezőim némán állnak, és figyelnek. Védelmezőim bőre elkezd repedezni, s szinte lefoszlik róluk a sima, fehér burkolat. Az előbújó alakok még az üldözőknél is rettenetesebbnek tűnő hullószerű lények. Visszanézek a zöld szempárba. Egy pár másodpercig melegen visszanéz rám, majd a fény pirosra vált. Morgó ordítás harsan mindenhol. Az alak egy hosszú, vékony kést emel fel, s tudom, hogy belém fogja vágni. Tudom, hogy vége, vége mindenk. De ettől meg is könnyebbülök. Mert a szenvedéseknek is vége szakad. A penge megcsillan, lesújtani kész. Ám ekkor az üldözők elkezdnek velőtrázóan sikoltani. Gyilkosom és én is odanézőnk. Az üldöző sereg rettenetes kínok, és őrjöngés közepedte, sikoltva olvad szét, s füstöl el, semmivé válva. Gyilkosom elenged, s én lezuhanok a földre. Az üldözőimet egy gyilkosomhoz nagyon hasonló, zöld fényt árasztó alak, pusztán előre tartott jobb keze tenyeréből kilövellő zöld sugárral pusztítja. Mikor elfogynak, gyilkosom és ő bonyolult harci táncba kezdenek, követhetetlen erőik ütköznek össze, végül gyilkosom egyszerűen szétrobban.

Megmentőm a Gépangyal. Tudom. Hatalmas, acélból készült, robosztus. Szárnyai tollból, és acéllemezekből állnak. Hideg, zöld fény árad szemeiből. Tudom, hogy ő már tényleg az igazi megmentőm. Fehér köpenybe van burkolózva. Láthatatlan erejével ő is felemel a szeme magasságába. A fejemben hallom a hangját.

Aztán elnyel minket egy vakító fehér fény.

VÁZLAT / TERÁPIA II.

[maestoso] Az örület renddé fajul. [Folyamatos jelen.] Nem kell hozzá sok, és kész. Akkor aztán elválik a szar a víztől. Az ilyesmi már több, mint átalakulás. Ez metamorfózis. Mint amikor hernyóból pillangó. Csak itt fordítva. (Bár, ki tudja?)

L. más mint én. Aki csúf és szegény, nincsen annak remény. De L. gyönyörű. És nem olyan, mint a többi rózsán hízlalt disznó. Amilyen mondjuk G. volt, aki a lelkét a bölcsőben hagyta. Legalábbis azt hiszem, hogy nem olyan. Nagyon remélem, hogy nem. (Bár, talán mindegy. (Minden mindegy. (?!)) L. azzal a hátránnyal indult az életben, hogy volt gyerekszobája. Én azzal, hogy nem volt. (Jenny-nek biztos volt.) (G. meg nem érdekel.)

L. übermensch. Szabadon képes bárhová menni, bármit tenni. (Olyan mint Orr, vagy Buddha.) Félisten. De szerintem nem tudja magáról.

L azt mondja, mégis csak hozott egy levelet Jenny-től. Amikor látja, hogy felcsillan a szemem, elneveti magát. Csak tréfa. Hülye. Azt mondja, nem azért csinálta, hogy engem bosszantson, hanem hogy önmagát mulattassa. Máskor nem ilyen kegyetlen. Nem tudom, mi ütött belé.

A postás levelet hoz Jenny-től. Négy és fél éve az elsőt. A dolog mindkettőnket meglep. L. persze nem mutatja ki. Én is úgy csinállok, mintha nem lepődnék meg. Értelmetlen játék, mégis mindig eljátsszuk. Nincs magyarázat, miért.

|capricco| < LEVÉL (LEHET, HOGY A KÉSŐBBIEKBEN LEVÉL I.)

és csak várok, és várok. Már azt sem tudom minek. Ő meg képtelen megérteni, hogy miért. Mindig is ilyen volt. Képtelen volt bármit is megérteni. Mindig csak nézett, bólogatott. Ismered. De ez így nem jó. Tudom! Tudom mit szokott L. mondani. Bekaphatja az a hülye állat. Most nem róla van szó. Még csak nem is rólad. Most egyedül rólam van szó. Tudom, hogy te megértesz. Csak bolyongok ebben az istenverte házban, ahol semmihez sem lehet hozzáérni, semmit se lehet még egy milliméterrel sem odébb tenni, és ez a csend. A nehéz, földig érő függönyök, süppedős szőnyegek, régi bútorok. Már nem bírom tovább. Megőrülök. Csak az segít, mikor néha meglátogat az anyám. Egyszer volt itt a húgom is. De nem tudok beszélni róla.

Minek is írok levelet? Úgysem fog változni semmi. Pusztul a világ. Nincs mit tenni. És mégis. Az a kurva remény! Tudom. Ismerlek. Arra gondolsz, hogy micsoda egy közhely. Szarok rá. És mégis mi mást lehet mondani, mint közhelyeket, te nagyokos!? De hagyjuk. Már ezerszer végigcsináltuk.

Sírok. Ez maradt nekem. Még jó, hogy tudok sírni. Ennyivel is könnyebb. Vagy nehezebb? Én már nem is tudom. De te nem tudsz sírni. Légüres térben vagyunk. Kintről minden be tud jönni, bentről semmi sem tud kimenni. Nem mindenki olyan, mint én, hogy tudom, mi van odabenn. Vigasztaljalak? Vagy attól szánalmasnak érzed magad? Tudod, hogy neked semmi sem jó? Nem megróni akarlak emiatt. Ki is kövezhetne meg ezért. Érthető. Miért nem tehetjük azt, amit akarunk? Ez így nem élet. Nem igazi. Az lenne a jó, ha máskor, máshová születhetnénk. Vagy kipróbálhatnánk egy csomó másik életet is. És választhatnánk, melyiket akarjuk végigélni. Vagy végigélnénk mindet. Á, nem jó! Sehogy se jó. Sajna a hibák kőbe vésett szavak, míg a boldog pillanatok vízre íródnak. De a tenger idővel homokká morzsolja a sziklát, a kagyló pedig gyöngyöt csinál belőle. He-He. Magam se hiszem el. Hát persze, hogy nem. De akkor is. Valami kell. Ha nincs ló, jó a számár is. Sőt, akkor jobb is.

A dolgok változnak. Nem. Marad minden ugyanaz, és ugyanolyan. Most mondd meg, mi változott azóta, hogy eljöttetek a tótól? Vagy ha változott is valami, akkor csak rosszabb lett. Ez van. Minden véget ér egyszer. A civilizációk magukban hordozzák önnön pusztulásukat. Minden kódolva van abba a hülye kettős spirálba. Valahol persze röhejes. Nukleinsavak! Beszarok a röhögéstől. Mér nem mindjárt Isten. Hagyjál lógva.

Mond meg L.-nek, hogy köszönöm az almákat. Ő is köszöni. Meg az anyjai is. Aadtam belőle nekik is. Nem is tudom miért. >

Felolvastam L.-nek is. Nem mondott semmit. Csak megvetően nézett. Szerinte kétféle probléma létezik. Az egyik fajta az, amelyik magától is megoldódik. A másik pedig az, amely mindenképpen megoldhatatlan. De valójában csak olyanok léteznek, amelyek megoldhatatlanok. Illetve mindkét fajta tulajdonképpen ugyanaz.

L. mégis reagált valamit a levélre. Azt mondta, hogy a tengerek kiszáradnak, a sziklák pedig gyémántok. A dolgok pedig igenis változnak. Gyorsan és egyértelműen romlanak.

És semmi sem ér véget. Soha. Esetleg úgy tűnhet, hogy véget ér, de ez csak látszat.

Aztán átrendeztük a könyves szekrényt. A legfelső sorba az antológiák kerültek, az ötödikbe a klasszikusok, alá a sorozatok, az alá a kedvencek, illetve az alternatív irodalom, a második polcra a hazaiak, legalulra az életrajzok, és a tényirodalom. A másik könyves szekrényre csak sci-fi került.

[sotto voce] Ropognak a porcok, recsegnek a csontok minden mozdulatnál. A szárny elviselhetetlenül nehéz, olyan, mintha bármelyik pillanatban leszakadhatna. Az egész test pillanatokon belül összecsiklik. A test gyorsan öregszik. A száraz, kemény bőr a talpon, és a sarkon már a 15-20% lejárta után megjelenik. Aztán hullik a göndör, bökös szőr. Pedig még alig nőtt ki. De ez nem baj. De a nedvek besűrűsödnek. A fény egyre gyengébb, hunyorgatni kell. Az ujjak mindenhol hiába vakarnak. Nem ér az semmit. A körmök letörnek a nagy kapaszkodásban, a fehér ruhából szürke gyolcs válik hamar. Aztán, ha már kiázott a lélek, kicsapatják, és szűrőbe öntenek mindent. A lélek üveglapra kerül, a mikroszkóp alá, a maradványok szeméttbe. Aztán a lélek vitrinbe, vagy pár percnyi nézegetés után kalapács alá. Porrá zúzzák, csomagolják, és a polcokra teszik. Instant. Nincs ízesítés. Csak egy változat létezik, az originál.

Csak ez, vagy a másik lehetőség. Az önfenntartásnak formaldehid szaga van.

AZ ÚJ POFON (Minden sokkal rosszabb, mint amilyen rossznak első látásra tűnik.)

[allegro] A kutya letépte láncait, és elszaladt. (Meg van kötve?) Talán L., vagy nem tudom ki, visszaforgatta az idő kerekét. A kutya újra láncon őri. (Mi baja?) L. odamegy hozzá, és lecsendesíti. A kutya újra a régi. Minden a megszokott mederben. A kutya nem tépte le láncait, és nem szaladt el. NINCS ALTERNATÍVA.

Egy kislány érkezik. Teljesen meztelen. Nem. Mégse. Van rajta valami köpenyszerűség. Lábai nem érintik a földet. Lebeg. Ez nem illúzió. L. gusztálva nézegeti. A lány levelet hozott Jenny-től. A szokásos játék. Palástolgatjuk a meglepetést. A lány leül közénk, de nem beszél. L. valamin erősen gondolkodik.

[grave, maestoso, staccato, sotto voce] < LEVÉL II.

tegnap megpróbáltam elszökni. Úgy csináltam, mintha zongoráztam volna, de valójában nem tettem. Elég, hogy ők azt hitték. Nem bírtam tovább. Várható volt. Úgy éreztem magam, mint ha „A” lennék a Tavaly Marienbadban-ból. Nem csak úgy éreztem, hanem el is hittem, hogy az vagyok. Pedig hát nem vagyok „A” a Tavaly Marienbadban-ból. Jenny vagyok a következményből.

Szóval kimásztam az ablakon. Senki sem látott meg. Végigmentem a kavicsos úton, és a somfánál letértem az ökörcsapára. Nem is tudom, hová indultam. Szakadt az eső. Mentem, sétáltam, nézegettem az ismerős tájat. Jó lenne, ha egyszer nem esne, mikor arra járok. Vártam, hogy mikor visznek vissza. De arra nem számítottam, hogy az

Hát igen. Most itt vagyok megint. Mint mindig. Fázok, és undorodva eszem a vacsorát. A gyertyák halványabbak mint valaha. A személyzet

kisértetként tűnik elő a félhomályból, hogy egy újabb kanállal tegyen a tányéromra az aktuális moslékból, és aztán homályba veszve tűnnek el ismét, mikor hátralépnek. >

Ezt is fölolvassom L.-nek. Semmit se tudok leolvasni az arcáról. Aztán a lány újabb levelet nyújt át. Kék papírra írták. Olyan kékre, mint az árnyék L. hajszálai közt, ha süt a hold.

L. levágja a kötélről G.-t. A lány kezébe adja, aki elviszi magával az éjbe. Ez jó.

L. nem kérdez semmit. Összeszedi a tányér szilánkjait.

Neki mindig igaza van. Gondolom ezt most. Valójában nincs mindig igaza.

Különös. *[largo]* A MAGAM, VISSZAFELÉ OLVASVA IS MAGAM.

L. elment. Ami sose jó. A kutya hosszan néz utána. A halállal csak az a baj, hogy aki meghal, az hosszabb időre hal meg.

A kéz megreped. Több helyen egyszerre. A repedésekből katonák másznak ki. Elindulnak a karon fölfelé. Sietnek. A vállon megpihennek. Tán haditanács. Felmásznak a nyakon, az arcon átvágva eljutnak a szemekig. Hosszasan nézik. Szuronyt szegez! A lándzsák beleszúrnak. Az acél edzett, élesre köszörült.

A lánc egy újabb szemmel gazdagodott.

[vivace] ANALÍZIS II.

Az élet a nulláról indul. Meredeken lefelé.

A vért takarítani nem nagy élvezet. Ragad, és fertőz.

Kint süt a nap. L. még csak öt napja ment el.

[andante, grave] Emlékszem egy esetre. Valami gyáracsarnokban lehettünk, jobb oldalt fehérre meszelt oszlopok sora. Az árnyék fekete. A kontraszt óriási. Valahol ablakok is. Mert a padlón fehér négyzetek egymás mellett, sorban, egész végig. Porszemek kavarnak.

Azt hiszem, a helyet nem én választottam. De már nem tudom biztosan. Mindenesetre nekem is tökéletesen megfelelt, még talán meg is szerettem egy kicsit.

Mi csak ültünk, és néztük egymást. (Még nem tudtam, hogy melyikünkre milyen szerep van kiosztva, de valami azt súgta, ma nem én, hanem ő fog sírni. De ez nem töltött el semmilyen örömmel, vagy elégedettséggel. Csak kíváncsisággal, és várakozással. A félelem már réges-régen kiveszett belőlem. Egy ponton túl a rettegés sem fokozható.)

Épp a felkészülés folyamatában jártunk. Egymást és magunkat mértük fel. Tisztultunk, stratégiákat dolgoztunk ki, ezerszer átrágtuk magunkat az összes életünk minden pillanatán, megvizsgálva

azokat minden aspektusból; megbántunk mindent, amit valaha is elkövettünk bárki vagy épp egymás ellen. Játszottunk. Nem mintha lett volna bármi értelme is az egésznek. Vagy akár csak valaminek is. Nem. Nem volt. Azt nem tudom, hogy sajnós, vagy nem sajnós, de nem is az én dolgom volt ezt akkor és ott eldönteni. Nem is számított. Sőt, most sem számít. Folyton csak azt hajtogattuk, hogy „én tudom”. S rögtön feltört belőlünk a válasz is: „nem tudsz te semmit”. Annyi mindent tudtunk, és értettünk, és annyi mindent megtehettünk, hogy a lényeg fölött elsiklottunk. Azt a kérdést sosem tettük fel. Talán, mert éreztük, hogy arra nem tudunk válaszolni. És ha arra nem tudunk válaszolni, ha a lényeg nem értjük, akkor szart se tudunk. Számunkra nem léteztek perspektívák. Soha nem léteztek.

Ma sem léteznek.

L. akkor ment el, amikor G. [(aki valójában Z.)] öt napja felakasztotta magát. Azóta még nem történt semmi. Egy aranybarna kutya nyalta fel a vért, amit G. kifolyatott magából. Macerás az egész.

Persze tudom. Mindenkinek vannak problémái. Mása sincs, csak problémái. Na bummm! (És akkor mi van?)

A füstöt tegnap láttam meg. Azóta egyre büdösebb van. Nem tudom, mit égethetnek ott az erdőben, de a szél még csak nem is onnan fúj, a bűz mégis szörnyű. A füst fekete. Olyan fekete, hogy a napsugarak se képesek áthatolni rajta. Ha ez így megy tovább, örök éjszaka lesz. Ez már a vég. Vagy legalábbis a kezdete.

Vajon hol lehet L.?

Valamit kéne csinálni a növényekkel, mert hiába öntözöm őket, valamiért kókadognak. Foltok jelennek meg a leveleiken, aztán elszáradnak. Valami pestis. Mind ki fog pusztulni. Talán, ha átültetném őket. Új föld, új cserép. Vagy esetleg új hely? De hová lehetne őket tenni? Nincs sok ablak.

[grave] Szél kerekedik. Levélpalástba burkolózva közelít. Portestét várja a bőr. Kopni akar. Súrlódni és hámlani. Vér és más nedv serken. A test sima lesz, mint a jég, vagy a tányér. Vagy a márvány. Kiszárad. Aztán összetörik.

Egy ujj kapirgál, kutakodik köztük. A szilánkok közt. Odébb lök egyet, felfordít egy másikat. De nem talál semmit.

[staccato, adagio] ANALÍZIS VALAHÁNY (Egy nagyon sokadik. Nem számít hányadik. De semmi esetre sem az utolsó. Legalábbis azt hiszem. (Remélem(?).))

{(Ha javulni látod a dolgokat, valami fölött elsiklottál.)}}

[ha meg romlani, akkor semmit sem értesz]

Vázlat magamról

Csak állok, rángatózó szívvel,
kifosztva, senki oldalán –
kezemben semmi, és ez minden;
infarktust érlel a magány.

Felfeszülök a boltozatra –
két fénypont közt az ív vagyok,
rá is kiálthatnék magamra,
sírhatnék is, de hallgatok.

Valami ellobban az égen,
takarjátok el szemetek –
bekormozott üvegcserepen
átvilágol, hogy nem leszek.

Nekivetett csökönös vállal
az időn túlra indulok –
de pertut ittam a halállal,
mert nem hiszem, hogy meghalok.

Engedd

A mennyezetből holdfény árad,
fojtogatnak az estelek,
borzongva kerülöm az ágyat...
Engedd, hogy megszeresselek!

Rám szakad lassan már az égbolt,
várom, hogy megfeszítsenek,
nyugalمام istenem, de rég volt...
Engedd, hogy megszeresselek!

Körötted dacos falak állnak,
szóból, szokásból egyre megy.
Bontsam, vagy tétován kivárjak?...
Engedd, hogy megszeresselek!

Te vagy a hánykolódó éjjel,
rólad szólnak a reggelek:
vágyakkal, és sápadt reménnyel...
Engedd, hogy megszeresselek!

Száz úton elkísér a hangod,
mindenütt hallom léptedet.
Már érted szólnak a harangok...
Engedd, hogy megszeresselek!

Kondákor Gyöngyi

Szerelem

Emlékszem még a szélre,
rákönyökölt a fákra,
barnán lobogott a nap
széjjelzilált hajunkban –
elindulunk a mezőn,
kéz a kézben boldogan
két ég alatt szálló madár,
s fölöttünk a nap suhan.
Aztán zuhanni kezdtünk
az év kútjába lefelé,
de emlékszem még a nyárra,
a görcsös körtefára,
s a monotonul zengő
vászolyi víztükörrre,
ahonnan tenyeredben
akartál hozni nekem
egy maroknyi kis folyót,
emlékszem még a szélre
zuhanó madár.

Kurcz Ádám István

Harcban a Nagy Testvérrel¹

(Gion Nándor írói pályájának alakulása a politikai helyzet függvényében)

Gion Nándor délvidéki magyar író életművének első és jelentősebb fele a szocializmusban született, és magán viseli a kényszerűségek számos következményét. Gion ugyanakkor, a külső lehetőségekhez képest, a végsőkig igyekezett őszinte maradni témáinak kiválasztásában és megfogalmazásában. Ha olykor látszólag el is fogadta a kereteket, amelyeket a diktatúra szabott az írók számára, folyton feszegette a szókimondás határait, és igyekezett azokat tágítani. Némileg talán sikerült is neki.

Gion életműve, illetve írói pályája az 1950-es évek zsongásával kezdődik, és 2002-es *Aranyat talált* című regényével ér véget. Meglepő módon pályának már az első felében is volt egy jelentős időszak, amelynek szabadabb légkörében írhatott, és – viszonylag leplezetlenül és meglehetősen sokat – írt is azokról a problémákról, amelyekről aztán színleg hallgatni volt kénytelen. Akár már Gion első ismert (bár életében nem publikált) fogalmazását is ideszámíthatjuk.² A cím nélküli elbeszélésben egy bátor bánáti magyar parasztember megleckézteti a Vörös Hadsereg 1944-ben hozzájuk bekvártélyozott tisztjét. Első regényében (*Kétéltűek a barlangban*, 1968.) aztán utalásokat olvasunk a háború utáni vérengzések folyóban úszó áldozataira; a magyar kisebbség értelmiségének vegzálására; a vallásüldözésre; az államosításra; illetve arra a hazug képmutatásra, amellyel a fenti sérelmeket letagadják. De éppígy meglehetősen kendőzetlenül olvasunk némely kommunisták jellemtelenségéről; az 1948–49-es jugoszláviai koncepciók perekről, amelyekben ártatlan kétkezi munkásokat is elítéltek; illetve az egész rendszer hazug voltáról, amellyel szemben kritikát csak nagyon ravasz módon lehetett megfogalmazni.

Gion ebben a könyvében olyan közösségnek mutatta be a pártot, amelyben „összejön egy csomó ember, egyformán megmerevítik az arcizmaikat, és szavakat mondanak, aztán hazamennek, az arcizmaikat másként merevítik meg, és vacsora közben jóízűen röhögnek ugyanazokon a szavakon.”³ Illetve: „Baras erre azt mondta, hogy amennyiben a statútum is előírja, hogy a párttagoknak tilos gondolkodni, ő mindent visszavon, és egy óriási vörös zászlóval naponta végigsétál a főutcán.”⁴ És például még ilyet is írt: „Szerették Hornyák tanár urat, csak őt szólították tanár úrnak, a többi tanárt csak [!] tanár elvtársnak.”⁵

Ugyanakkor már maga a regényszöveg is reflektál arra, hogy éppen kicsit nagyobb a szólásszabadság, ezért most kell közölni, amit csak lehet: az építómunkást például „igazságtalanul szenvedő üldözöttként lehetne ábrázolni, akit egész életében kísért a vakító fehérre dörzsölt padlókocka, esetleg meg is halhatna

¹ Gion Nándor (Szenttamás, 1941 – Szeged, 2002) idén február elsején lett volna hetvenöt éves. Az emlékév derekán ezzel a rendhagyó pályaképpel tisztelgünk művészezte előtt.

² Az elbeszélést betűhív átiratban közli: HORVÁTH Futó Hargita, *Lokális kontextus, elbeszélői szerepkörök és a szövegek átjárhatósága Gion Nándor opusában*, Újvidék, Bölcsészettudományi Kar, 2012, 471–474.

³ Nándor, *Kétéltűek a barlangban* [1968.] = Uő., *Börtönről álmodom mostanában*, Bp., Noran, 2008, 94–95.

⁴ Uő., 82.

⁵ Uő., 69.

[...]. *Ma olyan szelek fújdognak, hogy ilyesmiről is lehet filmet csinálni. Ki kell használni a helyzetet, ki tudja, meddig tart.*⁶ És igaza lett Gionnak, mert míg a *Kétéltűek...* „csont nélkül” megjelenhetett, következő regénye (*Testvérem, Joáb* 1969.) annak dacára, hogy irodalmi díjat nyert,⁷ csak hosszas hercehurca és a szovjet „nagytestvért” sértő kitételek kihúzása után kaphatott nyomdafestéket.

Gion ebben a regényében hangsúlyosan és meglepően nyíltan írt például az egész jugoszláviai társadalmat átszövő korrupcióról. A Gion által ábrázolt világban szinte mindenki lop. A történet egy építésvezető/műszaki ellenőr korrumpálódásáról szól, aki az egyik barátjáról jelent, a másikat pedig kirabolja. Hivatali elődje is megvesztegethető volt; megrendelője pedig maga volt az egyik megvesztegető. Mellettük pedig – többek között – a vendéglős a háború végén a németek javait dézsmálta, és úgy gazdagodott meg; egy másik egykori pártember az önkiszolgálóban szedi össze rendszeresen, ami „jár” neki. Még a rendőrfőnök is kisztúlú tolvaj: a boltból mindennap „*elviszi a negyed kiló kenyeret, de csak tíz dekát hajlandó fizetni.*”⁸ A nyugatról hazalátogató cimborának is gyanús ügyletei vannak; a városelnök feleségéről pedig egyenesen ki van mondva, hogy kleptomániás! A történet összjugoszláv, sőt össz-szocialista érvényességét a szereplők családnevei nyomatékosítják, amelyek sokféleségükkel szinte az egész keleti blokkot reprezentálják.

A fentiekén kívül szó van a regényben a kvázi el-nem-kötelezett Jugoszlávia félelmeiről is Csehszlovákia 1968-as szovjet megszállása után. A szereplők attól félnek, hogy egy esetleges szovjet invázió következtében Jugoszlávia is a szocialista tábor egyik barakkjává – esetleg szovjet tagköztársasággá? – válhat. Sőt, kocsmái beszélgetésbe csomagolva, szóba kerülnek a regényben az 1944-es magyarirtások is. Ugyanakkor van olyan utalás a mű vége felé, amely a szabadabb légkörű időszak végét jelezheti. Gion következő kötetében (*Ezen az oldalon*, 1971.) is vannak írások, amelyek a kommunizmus fonákságait állítják pellengérré, például a *Miénk a gyár!* című történet; és van olyan is, amely 1944 véres őszét idézi.

1972-es *Véres patkányirtás idomított görényekkel* című pesti naplójában Gion még mindig túl sokat engedett meg magának. Az erősebb szovjet befolyás miatt a cenzúrától állandóan rettegő, ezért gyáván óvatoskodó magyarországi írotársakat csepi, jóllehet hamarosan ő maga is nagyobb óvatosságra kényszerült. A *Véres patkányirtás...* ugyanis már Újvidéken is csak egyszeri folyóiratközlés által kaphatott publicitást, politikailag kényes tartalma miatt pedig Gion életében nem jelent meg kötetben, sőt diplomáciai bonyodalmat okozott: Magyarországról ki is tiltották miatta az író.

Éreznie kellett tehát Gionnak, hogy ha továbbra is meg akar jelenni, sőt Magyarországon is hozzáférhetőnek akarja tudni kötetét, akkor be kell tartania a szókimondás új határait: radikálisan vissza kell fognia „szabadszájúságát”. Mert már a *Testvérem, Joáb*-ot sem engedték át Jugoszlávia északi határán, aztán az 1970-es (ideológiai szempontból egyébként teljesen ártatlan) *Engem nem úgy hívnak*-ot, majd az 1971-es *Ezen az oldalon*-t sem; végül pedig őt magát is visszafordították a határról. Az író körül tehát már nemcsak alkotóként, hanem magánemberként is szorult a hurok.

És hamarosan már nemcsak a magyarországi megjelenés sarkallta visszafogottságra, hiszen ekkoriban Jugoszláviában is nagyot fordult a politika. Ahogy Gionnak meg kellett állapítania: „*a hetvenes évek elején [...] a hatalom véget vetett a liberalizálódó korszaknak*”⁹.

Ezekkel az előzményekkel, illetve az így motivált „új” alkotói hozzáállással íródtak tehát Gion Nándor legismertebb, díjnyertes, iskolai olvasmányá is tett művei. Például az 1973. évi Híd Irodalmi Díjat elnyert *Virágos Katona* és folytatása, a *Rózsaméz* (a kettő együtt: *Latroknak is játszott* címmel), amelyekben már a sorok között, ezért támadhatatlanul: nagyon rafináltan ügyeskedve,¹⁰ illetve burkoltan-szörmentén¹¹ van szó azokról a nemzetiségi és politikai problémákról, amelyek nyíltan kimondva biztosan veszélyeztették volna Gion egzisztenciáját. Így viszont ezek a regények Jugoszláviában és Magyarországon is megjelenhettek 1989 előtt, és sikerük is volt a határ mindkét oldalán, sőt még a szocialista Romániában is kiadták őket.

⁶ Uo., 25–26.

⁷ A Forum Könyvkiadó pályázatát nyerte meg 1968-ban.

⁸ GION Nándor, *Testvérem, Joáb* [1969.] = Uő., *Börtönről... i. m.*, 158.

⁹ Uő., *Rádiós világ* [1993 e.] = Uő., *Véres patkányirtás idomított görényekkel*, Bp., Noran Libro, 2012, 56.

¹⁰ Vö. KURCZ Á. I., *A németek szerepe Gion Nándor rendszerváltás előtti prózájában* = Kortárs, 2015/3, 62–70.

¹¹ Uő., *A katonák még nem jöttek vissza. Elhallgatások és allegóriák Gion Nándor rendszerváltás előtti prózájában* = Forrás, 2015/3, 50–59.

Tudathasadásos, de a korra nagyon jellemző helyzet lehetett, amikor Gion 1977-ben a *Latroknak is játszott*-ért megkapta a legrangosabb vajdasági politikai kitüntetést, Újvidék városa úgynevezett Októberi díját, amelyet Újvidék „felszabadulásának” emlékére alapítottak, és annak napján adtak át. Vagy amikor az 1977-es *Kárókatona még nem jöttek vissza*, majd pedig az 1982-es *Sortúz egy fekete bivalyért* című regényért átvette a Neven-díjat, amelyet a Szerbiai Oktatási és Gyermekvédelmi Szövetség ítelt neki. Holott az első mű az 1941–44-es magyar uralom és az azutáni vérengzések,¹² a második pedig Trianon és a kisebbségi sors allegóriája.¹³

Gion első regényeihez hasonlóan, a szocialista rendszer nyolcvanas évek végi bomlásától kezdve írott művek újra egyre mentesebbek a cenzurális szorongástól (szemben az 1973-tól a nyolcvanas évek közepéig írottakkal). A cenzúra miatti görcs először talán az 1987-ben közölt *Izidor* című novellával kezdett oldódni az íróban. Ebben egy olyan ember furcsa öngyilkosságát írta meg, aki a kommunista rendszernek köszönhetette házáat, kertjét, majd pedig galádsága utáni büntetlenségét. Am ahhoz, hogy Gion a legfájóbb emlékről, az 1944-es vérengzésekről is részletesen írhasson, sajnos Magyarországra kellett települnie. Otthon ugyanis hiába került tematikailag és helyszínileg is közel az egykori atrocitásokhoz – például az 1991-es *A jószágú szerzetes* című elbeszélésben –, úgy látszik, még nem volt képes kitérni rá.

Így Gion közössége legnagyobb traumáiról, illetve a kommunizmus kezdeti időszakának fonákosságairól nyíltan és kifejtve majd csak 1993-as áttelepülése után, az 1996-tól közölt *Ez a nap a miénk*, majd pedig a 2002-es *Aranyat talált* című regényben írt. Gion ezekben a művekben sem kisebbségi panaszlajstromot írt, hanem élvezetes olvasmányokat: humorral és iróniával kerekedett felül a bajokon, és egyúttal attól is megővta magát, hogy íróként túlzásokba essen.

Gábrriel József: A madár szeme – 2003

¹² Uo., 60–76.

¹³ Uó., *Sortúz egy elveszett országért. A kisebbségi lét szimbólumai Gion Nándor „ifjúsági” regényében* = Hítel, 2016/1, 114–128.

Kántás Balázs

A múltról való gondolkodás átértékelése

(Szigeti Csaba *Macska a fa alatt* című kötetéről)

A prominens magyar irodalomtörténész, Szigeti Csaba hosszú, majdnem évtizedes kötettségű hallgatás után, a 87. Ünnepi Könyvhétre, válogatott, bár többnyire újabb keletkezésű írásokat tartalmazó tanulmánykötetet adott közre, mely irodalomtörténeti krédójának foglalként is olvasható. A *Macska a fa alatt* című gyűjtemény írásai jórészt Kőszegen születtek, s habár jelentős terjedelmű tanulmány- és esszéírói életműből válogat, egyúttal tematikus tanulmánykötet is, ebből a nézőpontból pedig egyfajta implicit monografikus és a teoretikus igény is kiolvasható a sorok közül. A könyvbe foglalt írások, bár másként és más irodalmi szövegekből kiindulva, de alapvetően ugyanazokat a súlyos kérdéseket vetik fel, és igyekeznek rájuk – kellő szerénységgel leginkább csak részleges – válaszokat találni. Szigetit a tanulmányok írásakor, illetve később, a válogatott tanulmánykötet összeállításakor is az az alapprobléma vezette, hogy a múltban keletkezett irodalmi szövegek stabil értelmezhetősége és a történeti múltról való és szereshető megbízható tudásunk egyre inkább illúzióvá kezd válni, az ember által konstruált és értelmezett múlt pedig sokkal inkább a *lehetséges létezők*, semmint a reális-tényszerű igazságok világához tartozik. Lehet persze a múltban történt eseményekről és keletkezett szövegekről többé-kevésbé helyes, korrekt, józan módon értekezni, miként el is lehet őket hallgatni, de akár a saját szájunk íze szerint át is lehet mindezeket értelmezni. A történeti múltról való beszéd *igazsága*, igazságértéke javarészt a beszélő és a befogadó nézőpontján és előítélet-rendszerén múlik, ez pedig az egyik kardinális problémája a mindenkor kortárs filológiának, irodalomtudománynak, hiszen az addig stabilnak hitt tájékozódási pontok teljes mértékben destabilizálódni látszanak. A tények pusztán lehetséges dolgokká válnak, az alapvető kérdés pedig az egyes konkrét irodalomtörténeti példákon jóval túlmutatva: hogyan tudja kezelni azt a helyzetet az irodalomtörténész, ha szemmel láthatólag kicsúszik a lába alól az addig többé-kevésbé szilárdnak hitt a talaj?

A kötet első, viszonylag friss keletkezésű szövege, A *történelem elidegenítése* címet viselő esszé, a teljes könyv egyik alapgondolatát fogalmazza meg, nevezetesen azt, hogy minden, amit a múltról, a történelemnek nevezett emberi termékről gondolunk, nem több, mint a potencialítások, a lehetőségességek összessége. Szigeti Csaba mindezt a történelmi regény példáján keresztül szemlélteti a mindenkor olvasóval, például Szentkuthy Miklós *Fejezetek a szerelemről* című regényét téve vizsgálódása tárgyává, mely meglehetősen szkeptikus módon foglal állást egyáltalán a történelem, mint jól körülhatárolható kategória létezését illetően.

A következő írás, az *Appendix Balassiana (Kronológia, tradíció, hagyománytudat a XVII. századi Balassi-követő költészetben)* a válogatott tanulmánykötet legkorábbi írása, egészen pontosan az 1980-as évek közepén íródott és jelent meg az Irodalomtörténeti Közleményekben. A szerző értekezésében a kronologikusan felfogott idő irodalomtörténeti szemléletét már ekkor, az 1980-as években is problematikusan kezelte, s olyan sajátos kategóriákat javasolt helyette, mint a *fakultatív történelem*,

mely kivezető útként funkcionálhat a Kiss János nyomán az *össztorlódott időnek*, és Reinhart Kosselleck nyomán pedig *egyidejű egyidejűtlenségeknek* nevezett átláthatatlan rendszerből, vagy inkább rendszertelenségéből. Hangsúlyozandó, hogy a munka már egészen korán komoly szak-mai receptiót váltott ki, ugyanis Varga Imre egy egész rövid kommentárt szentelt a dolgozatnak ugyancsak az Irodalomtörténeti Közlemények hasábjain.

Az *Az magyar versek Annnya – Egy levél a Batthyány-udvarból 1630 körül* című szöveg eredetileg egy konferencia számára íródott, s a szerző később bővítette alapos, elemző tanulmányá. Egy levél ürügyén az úgynevezett közköltészet egyes problémáit, a mű- és a népköltészet e bizonytalan határterületét vizsgálja, azon belül is a nemesi költészetet. A munka által fölvetett fő kérdés, hogy a magyar költészettörténetben egy már ismert regisztert eredendően arisztokratikusnak, vagy inkább populárisnak kellene, hogy tekintsen a mindenkori irodalomtörténész, mindezt egy levél és a hozzá kapcsolódó három régi magyar költemény formái és tartalmi elemzésén keresztül.

A *nyalka kuruc Szombathelyen (képzettörténeti tanulmány)* folytatja a szerző közköltészeti problémák felé fordulásának tendenciáját, és arra világít rá, hogy egy adott mű kapcsán miként keverednek össze a mindenkori irodalomértelmező és befogadó elméjében a történetiségről, történelemlről való tudás megbízható, kevésbé megbízható, vagy adott esetben egyenesen megbízhatatlan formái és forrásai, s ugyancsak arra a következtetésre látszik jutni, hogy amit a történelemlről megtudhatunk, az leginkább a lehetségesek, semmint a stabil, tényszerű igazságok tartományában mozog.

A közköltészeti kitekintést négy, egymással szoros összefüggésben álló, egy bizonyos hosszabb filológiai kutatómunka különböző irányai nyomán született tanulmány követi. Szigeti Csaba az elmúlt másfél-két évben sajtó alá rendezte Füst Milán *A Parnasszus felé* című utolsó regényének eredeti, a szerző fiatal korában írott változatát, mely *Az orgonista* címen íródott 1925-ben, ám egészen a mai napig kéziratban maradt. E filológiai nyomozás egyik kutatási jelentéseként olvasható a *Regény a regényben* című tanulmány, mely az 1961-es nagyregény és az 1925-ös kisregény-kézirat filológiai összehasonlítására vállalkozik. A Füst Milán prózaművét sajtó alá rendező kutatás második mellékterméke a *Vajon hogyan lett Frohleitenből Kőszeg és Weissbachból Szombathely?* című írás, mely arra világít rá, hogy a regény eredeti változatának nem csupán idősíkjá, de térbeli helyszíne, topográfiája is megváltozik, hiszen az eredeti kisregény-kézirat Ausztriában és Németországban, míg a végül megjelent nagyregény már jórészt nyugat-magyarországi helyszíneken játszódik. Ugyanezen tanulmánycsoporthoz tartozik egy további *Az újrairó Füst Milán valahány költeménye* című, ugyancsak kutatási naplóként is olvasható szöveg, mely már nem Füst Milán említett prózaműveiről, hanem két, a szerző által több alkalommal át- és újraírt verséről értekeznek, összehasonlítva az apróbb stilisztikai-verstani változtatások és a teljes újraírás szerzői gesztusainak szélsőségeit. A Füst Milán-kutatás jelentései közül az utolsó tanulmány *A versök tanúsága*, mely *Az orgonista* című kézirat hátoldalain olvasható szerzői bejegyzések filológiai feltárására és magyarázatára vállalkozik, szokatlan filológiai-textológiai következtetésekre jutva, s adott esetben egy majdani teljes, de legalább részleges Füst Milán kritikai kiadás lehetőségét is felveti.

A *Válaszlevél Weöres Sándornak, poste restante* című esszéisztikus szöveg a *Szól a kakas már...* kezdetű szövegről, pontosabban inkább *szövegcsaládról* szól, hiszen számtalan változata ismert. A tanulmány ugyancsak visszakanyarodik a közköltészethez, nevezetesen ahhoz a kérdéshez, hogy az adott szöveg(ek)ről igencsak nehéz eldönteni, hogy népköltészeti vagy műköltői eredetű-e. Szigeti Csaba itt igencsak ingoványos területre téved, a XIX. századi közköltészeti anyag, melyhez a *Szól a kakas már...* is tartozik, filológiailag még jórészt feltáratlan, ellentétben a XVIII. századból ránk maradt szövegkorpusszal, melyet az irodalomtörténészek már jórészt feldolgoztak. Annyit azonban mindenképpen megtudhatunk, hogy a dalegyüttes egyaránt szerves, elidegeníthetetlen része a magyar és a közép-kelet-európai zsidó folklórnak, a keletkezéséről szóló történetekben pedig felcserélhetők egymással példának okáért Taub Izsák XVIII. századi csodarabbi és II. Rákóczi Ferenc figurái, mindez pedig arra hívja fel a figyelmet, hogy az együtt élő népek, népcsoportok hagyományrendszere és hitvilága talán nem egymástól függetlenül, külön-külön kontextusban, hanem szorosan együtt vizsgálendő, az együttes vizsgálat pedig sokkal produktívabb eredményekre vezethet.

A *W + 10, avagy Weöres Sándor Fináléjának költészettörténeti elhelyezése* címet viselő tanulmány bi-

zonyos költészeti eljárások, megkötések, franciásan szólva úgynevezett *contrainte-ek* működését vizsgálja, és ezeken keresztül világít rá az akár magyar történelemnek is nevezhető – lehetséges – tudás / információhalmaz rejtetten jelenlévő nyomaira egy adott versben. Szigeti Csaba tanulmánya rámutat arra a tényre, hogy az egyes *történelem* névvel illetett múltak, kollektív emlékezetek és az ebben a történeti időben keletkezett szövegek csak első, felületes olvasásra tűnnek a végletekig rendszertelennek és bizonytalannak, de bizonyos filológiai tájékozottság birtokában, józan és körültekintő gondolkodással megtámogatva az adatok, vélt és valós események ezen ingoványos terepén is viszonylagos biztonsággal lehet mozogni.

A kötet utolsó tanulmánya, *A kettészelt semmi toposza Kosztolányi Dezsőnél és ma* című írás toposz-történeti kérdezőhorizontba helyezkedve kutatja egy bizonyos költői toposz kialakulásának történetét, nevezetesen pedig a két „semmi”-nek nevezhető létállapotot, melyben az születése előtt és halála után van. A szöveg vizsgálódásának, kérdésfelvetésének módszerében pedig erősen, nem is annyira implicit módon utal vissza Szentkuthy Miklós *Fejezetek a szerelemről* című, alapvetően a történelem, de legalábbis a stabil és megkérdőjelezhetetlen történeti tudat ellen állást foglaló regényének a kötet legelején olvasható értelmezésére. A tanulmányfűzér tehát lényegében kört ír le, a kérdésfelvetés szellemi kigyója pedig mondhatni a saját farkába harap, ez pedig a gondos, tudatos kötetkompozíció eredménye.

Miként az Szigeti Csaba két korábbi tematikus tanulmánykötetére, az *A hímfarkas bőre* és a *Mint egy elefánt* című, mára paradigmaticussá vált irodalomtörténeti szakkönyvekre is igaz volt, válogatott és egyúttal szigorúan tematikus könyv, mely, mint említettük, egyúttal teoretikus igényt is megfogalmaz, hiszen gyakorlatilag minden benne foglalt írás a *lehetséges történelem* és a *lehetséges irodalomtörténet* kategóriái által felvetett kérdésekre keresi a választ, s egyáltalán nem problematikus, hogy a tanulmányok többsége meglehetősen szerény módon lemond arról az igényről, hogy bármely irodalmi, irodalomtörténeti, vagy akár történelmi kérdésre végleges, kimerítő választ adjon. A *lehetségesség* tartományában ugyanis nem igazán van helye a végleges válaszoknak, a különböző kérdések által felvetett további kérdéseknek ellenben annál inkább. A kötet tanulmányai mindennek ellenére korántsem pesszimisták pusztán azért, mert lemondanak a kérdések végérvényes megválaszolásának igényéről. Az irodalomnak, az irodalmi szövegeknek, s rajtuk keresztül talán a történelemnek és a múlttól való emberi gondolkodásnak talán nem is az a dolga, hogy a hozzá intézett kérdésekre kimerítő válaszokkal szolgáljon, melyek nyomán feleslegessé válna bármiféle további kérdésfeltevés. A problémafelvető gondolkodásból fakadó tovább-gondolkodás talán nem más, mint a gondolat és értelmezés által emberré tett ember saját természete. A tényszerű igazságoktól a lehetségességek irányába való elmozdulás egyúttal arra a belátásra is készítheti a mindenkorai értelmezőt, hogy felismerje saját gondolkodásának korlátait. Az egyes ember által kifejezhető interpretációs munka véges, míg a múltból való szövegek értelmezésének lehetősége szinte végtelen. Ez pedig csupán látszólag, első olvasásra hathat bárki számára is paradoxonnak. Ha másra nem is, erre mutat rá Szigeti Csaba e tizenegy tanulmánya, s a kötet szövegei bátran be merik látni, hogy olykor nem biztos, hogy egy adott történeti vagy elméleti kérdésre lehet egyszerű és határozott választ adni.

(*Kortárs Kiadó, 2016*)

Kintli Borbála

Vaskor

(Tóth Imre két kötetéről)

Tóth Imre művei a földi létben gyökereznek, valós hétköznapijainkba illeszkednek, helyesebben illeszkednének, illeszkedhetnének. Mégis sorra kiszakadnak belőle. A versek, novellák kozmikus-mitikus magasságokba ívelnek. Az így megképződött ellentéteken keresztül feszültséggel telített viszonyulások rajzolódnak ki. „A párkák ebéd-szünetet/tartanak. / Csak a gépek dolgoznak.” (*Exit*, 33. o.).

A kibontakozó konfliktusokban a szubjektum szerepe válik hangsúlyossá. Az én az, akinek ebben a világban mozognia, boldogulnia, léteznie kell. A megszólaló hang(ok) rezignáltságot, furcsa közönyt áru(nak) el. (A lírai én, illetve a novellák elbeszélői pozíciója nem kap határozott körvonalat – a szubjektum anonimitásában marad – gondoljunk a novellák nagy kezdőbetűvel jelölt szereplőire –, így a hangok egymással való azonosítása mellett, a személyek pluralizálódásának lehetősége is felmerül. Miközben a kérdés eldönthetetlen a szituációk alaphelyzetének közös jellege megteremti a kontinuitást.) Döntések elé kerül, lépnie kell valamely irányba, de mintha csak a kierkegaard-i etikai stádiumban mozogna, ahol a vagy-vagy szituációban nem létezik jó döntés. Bármit válasszon is, a megbánás be fog következni. Mivel ez magának az életnek lényegi jellemzője, elkerülhetetlen: „[...] éppen azon gondolkodtam, hogy milyen rossz gyerekek lenni, és elhatároztam, hogy ezt soha nem fogom elfelejteni, később, felnőttként sem. Persze, akkor még nem tudtam, hogy felnőttek lenni is rossz.” (*A kert és más novellák*, 48. o.). Talán ennek valamiféle belátásából fakad az én elfoglalt pozíciója, mely neutrális helyként írható le. Helyzetének semlegessége kihat környezetére, az eseményekre is, melyek ennek következtében egymáshoz hasonulnak.

A szubjektum diszpozícióján keresztül kialakult világban szinte minden érzelem felszámolódott. Nem beszélhetünk igazán tragikumról – az apokalipszist idéző állapotot az én közömbösen szemléli. „Most is hullik, és zuhan minden, ebben, és minden más / pillanatban” (*Exit*, 43. o.). A jelen közönyösen felismert katasztrófa-helyzetéhez hasonlóan, a múlt tragédiáihoz való viszonyulást is a neutralitás jellemzi. Felsejlik a holokauszt borzalma, felidéződik az örökre beégett kép: „egy kapu, rajta felirattal.” (*A kert és...*, 9. o.). Általános, meghatározatlan egyként jelölődik. A kollektív trauma mellett az egyéni gyász is megjelenik. „Elmegyek a halott anyám lakásába, / ami már az enyém. Addig is én voltam / a tulajdonos, amíg élt. De már nem lakik / benne.” (*Exit*, 26. o.). A fájdalom azonban elmarad, mintha egyfajta világrendbe való beilleszkedés kerülne előtérbe.

A világ rendje azonban kérdésként fogalmazódik meg. Van-e rend az örökös változásban? Mert a művek világa változik, állandó alakulásban van. A formálódás mellett azonban megjelenik egy megsokszorozódási folyamat is. Párhuzamos univerzumok tűnnek

fel. Egyidejűleg a szubjektum is ebben a folyamatos metamorfózisban – körforgást idéző mozgásban – van jelen. Az újjászületés, a világok átjárhatósága, miközben több ponton lehetőségként értelmeződik, mégis azok relativizáló jellege. Ezáltal elbizonytalanítási aktusként inkább járulnak hozzá az én elveszettség-érzetéhez.

A szubjektum-vesztettség tapasztalata a realitás-fikció metszetén tovább problematizálódik. Az én megjelenik mint földöntúli, mitikus-isteni lény, szellemi léte a földi világgal össze nem illeszthető, le kell mondania róla. „Hosszú létezésem alatt magamra öltöttem nagyon sok, különböző alakot, de a legtöbbször emberi formában léteztem, legalábbis az alsó világokban. A felső világok létformáiról most nem beszélek, mert azokat fel sem tudnátok fogni jelenlegi állapototokban.” (A kert és..., 7. o.). A világok, szerepek között megszólal a kérdés: „Én, aki most én vagyok, / én ki vagyok most?” (Exit, 13. o.) A folyton alakuló lény alig fogalmazható meg, alig tudja megfogalmazni a kérdést is. Mintha saját maga teljes eltűnése fenyegetné, hajtogatja: én, én, én – hogy létéről maga számára is bizonyosságot szerezzen. Az alakjai közti űrben való feloldódás elleni vágyból születik meg az igény a kilépésre: a vészkijáraton való menekülésre. Az lesz, aki nem. A negatív megfogalmazódás marad. „Én vagyok, aki mindenből kilép.” (Exit, 28. o.).

A művek erőteljes nosztalgikus hangulatának következtében a kilépésnek olyan interpretációja is lehetségessé válik, mely a jelenből való elszakadást a múlt felé vett irányként jelzi. Az emlékezés általi eloldódás azonban par excellence képtelen cselekedetté válik. A nosztalgizálás kapcsán a múlt jelené alakuló metamorfózisa zajlik, „hiszen amikor emlékezni próbálok, akkor tulajdonképpen újra átélem azt, ami volt, mégpedig egy intenzívebb lét emlékeként, mégis, valójában az, ahogyan most átélem, erősebb élmény annál, mint amikor először, primér eseményként történt meg velem a dolog.” (A kert és..., 47. o.).

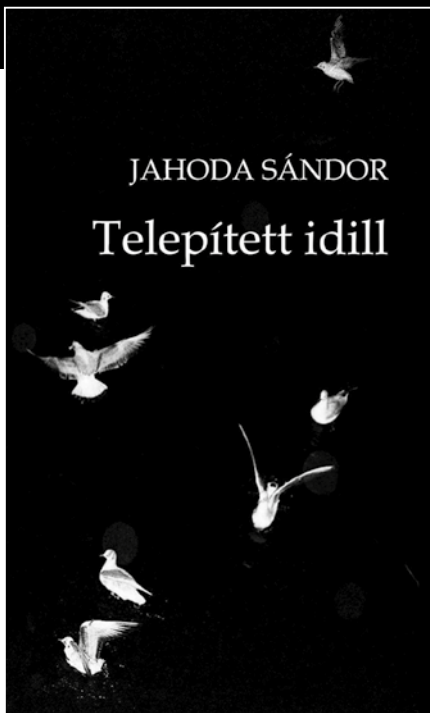
A múlt faggatása a jelenre való okozatok kereséseként működik. A szubjektum rezignáltsága nem az eseményekre való teljes érdektelenségként jelenik meg. A helyzetet világosan látja. „Én nem gyanakszom senkire, / csak érzem, hogy valami / nem kóser.” (Exit, 14. o.). Nem a jelent problematizálja, nem abban merül minél mélyebbre; a múlt felé fordul. Valamiféle magyarázatra vár, de ennek a meglététől, vagy nem-lététől sem függ valójában semmi. Nincs saját – akár pillanatnyinak is tűnő – érdeklődésénél mélyebb motivációja. „Az írás – tulajdonképpen – emlékezés. Szeretnék találni egy olyan pontot, amire, ha visszatekintek, azt mondhatom: igen, itt változott meg minden.” (A kert és..., 52. o.). Ha lenne is egy ilyen pont, különösebb jelentőségét nem látjuk, a jelenen nem változtat.

„A gyermekkor-ifjúkor után talán a hadsereg az utolsó biztos pont, / amely még viszonylag rendezett emlékeket hagyott maga után.” (Exit, 18. o.). A művek háttérében hol jobban tematizálva, hol inkább rejtetten, impliciten a háború érződik. A háború, melyről (a versekben, novellákban felvetett többi kérdéshez, problémához hasonlóan) nem kapunk biztos igazodási pontokat, helyette különböző értelmezési irányok bontakoznak ki. A katonaság „élményéhez” a háború elhelyezhetetlen képe társul. Nem tudjuk, háború van-e, de a lehetősége ott munkál a sorok mögött. Lehet, hogy zajlik. A gépek által uralt lét gondolatával összefonódva metaforikus szintre is helyeződik.

A könyvek és a szellem időszakának vége van. A bomlási folyamat a humanizmus elvesztését hordozza magában. Az *Európa-szerverr*é formálódott világban megérthetővé válik az én pozíciója, aki számára a különféle szereplehetőségek között mozogva, a cizelláló mozgás válik egyedül elképzelhető tapasztalattá. Az elgépiesedett világnak nincs kijárata. A gépek körülvesznek. „Halott könyvtárak csendjét hallom, / gépekbe költözik a szellem, / a büféből olcsó kávé / illata száll.” (Exit, 24. o.).

Választ, megoldást nem kapunk a felvetett problémákra. Tóth Imre verseiből, novelláiból irányok rajzolódnak ki: a lehetőségek, értelmezések pluralitása válik meghatározóvá. Ezáltal a művek sajátos párbeszédbe kerülnek egymással, de a dialógus lehetősége az egyes alkotásokon belül is felvethető. Vaskorról tanúsítanak, de ennek realitása sem tekinthető véglegesnek a radikális relativizálás következtében. „Kétezer-hat nyár telt el azóta, amikor legutóbb láttalak. Virágba borultak azok a fák, amelyek alatt megfogadtam, nem leszek rest újjászületni majd egy új aranykorban.” (A kert és..., 46. o.).

(Pannon Tükör Könyvek, 2015)

JAHODA SÁNDOR

Telepített idill

Turbuly Lilla

Letészi a lantot

(Jahoda Sándor *Telepített idill* című kötetéről)

Verset írni nem csak választás kérdése. Ha költőket kérdeznek, mi kell ahhoz, hogy írni tudjanak, a legtöbben szót ejtenek arról a megmagyarázhatatlan valamiről, amit nevezhetünk ihletnek vagy bármi másnak, és amit erőszakkal, akarattal nem lehet rabul ejteni. Mellette persze szükség van mesterségbeli tudásra, időre, odafigyelésre, de ha nincs ez a titokzatos valami, akkor bizony üres maradhat a papír, vagy lehet, hogy születik valami, de az nem lesz az igazi. A próza más. Prózát lehet írni elhatározásból – verset nem nagyon. A verset ezért várni és remélni szokták, aztán vagy jön, vagy nem. Tudatosan lezárni egy versíró korszakot – ritka, bár nem példátlan cselekedet. Jahoda Sándor ezt teszi, amikor tizenkét év publikálás és öt verseskötet után, negyvenévesen azt mondja, ez az utolsó verseskötetem, mostantól prózát írok. (Igaz, ez utóbbi műfajban sem teljesen kezdő, 2015-ben már megjelent egy kisregénye, *Panírozott szárnyak* címmel.) A *Telepített idill* tehát a tudatos búcsú kötete.

A címet – ahogy az a címadó versből kiderül – a vonatablakból látott, szigorú sorokba rendezett, telepített erdők képe sugallta. Mindenki látott már ilyet: ha szemből nézi az ember, ha oldalról, szabályos egyenesek és átlók, semmi kívüllálás, semmi renitenskedés. Az idill művisége, látszólagossága mögött „boldogtalan béka-idő” rejlik. A nyitóvers címében rejlő szójáték mindjárt a kötet két meghatározó, egymásnak csak látszólag ellentmondó jellemzőjét is megadja: a székszeptist és a melankóliát az egyik oldalon:

„megint a nyakam
köré csavarodott
egy rossz hangulat.

lerántanám magamról
mint egy szűrős sálat.”.

És a játékos iróniát a másikon: lásd a szomorú békát a címben, aki nem csak a saját boldogtalanságát, de – mint az időjelző békák – a külvilágét is jelezheti.

Az idillnek ellentmond a kötet fekete-fehér borítója is, amit Varga Szabolcs tervezett. Jól illeszkedik hozzá – a szintén a tervező által készített – az arcot félig homályban hagyó szerzőportré is. Mindez együtt karakteres hangot és némi titokzatosságot kelt az olvasóban, ha kézbe veszi a könyvet.

Az ötvennégy vers hat ciklusra tagolódik, amelyek szintén az (első, második stb.) telepítés címet viselik. A gesztus értelmezhető ironikusan is, hiszen a versek ciklusokba rendezése is bizonyos értelemben művi beavatkozás, rendteremtési kísérlet a többnyire nem ciklusonként születő versek között. Az egyes ciklusok a téma vagy a forma alapján különülnek el. Így például a harmadikban haikukat olvashatunk. (A rövid, japán eredetű versformának a szerző korábban egy teljes kötetet szentelt, *Tizenhét szótag* címmel.) A ciklus versei között vannak a haiku-hagyományhoz illeszkedő természeti képek (*Csobbanás*):

„Tükörsima ég.
Madár száll a magasba –
vízbe dobott kő.”

És vannak ironikus-abszurd változatok is (*Szállnak*):

„Melltartók szállnak
el V-alakban. Milyen
szép a természet!”

A haiku-cikluson kívül a kötet nagyobb részét szabadversek teszik ki. Ez alól csak a *Második telepítés* három rímes, dalszerű verse a kivétel.

A táj, az évszakok, a természeti jelenségek nem csak ebben a ciklusban, hanem az egész kötetben kiemelt szerepet kapnak, sokszor nem konkrét értelemben, hanem lelki tájként, érzelmek, lelkiállapotok hordozóiként: „elsüllyedt a nap / ablakom fekete üveg”; „dühöm kirobban, / poharam lecsattan, mint a hirtelen / zápor”.

A negyedik ciklusban olvasható versek szójátékokra, váratlan fordulatokra épülnek. Itt nem a modellek köszönik meg a türelmet, hanem az elkészült képnek, máskor a szerző a szavak különböző jelentéseivel játszik. Olvashatunk Balassi-parafraízis is, amelyben kenyérvég lesz a vitézek szeretett végeiből. De a nyelvvel való játék nem csak ezt a ciklust, hanem az egész kötetet jellemzi.

A kötet egyik legjobb versének a *Várakozásokat* gondolom. Tulajdonképpen közhelyes, mégis hatásos párhuzamra épül: egy kórházi váróterem leírása csap át életmetaforába, akár Kosztolányi Esti Kornéljának villamosutazását is eszünkbe juttathatja. Hatásosságát az olyan apró, mindannyiunk számára ismerős mozzanatoknak köszönheti, mint a kiszámíthatatlan sorrend, a folyton előre tolakodók, a túl kevés szék, az állandó jövés-menés. Itt a villamos-végállomás helyett a mindenkit elnyelő ajtón való belépés a várakozók célja: „Fáradjon be, Jahoda Úr!” – fedi fel magát a versben a szerző.

De megszólítják az *Édesanyám! csomagolj...* című versben is. Ha a költészethez való viszonyra és a költői pálya berekesztésére keresünk választ, ezt a verset mindenképpen ki kell emelni:

„Úton-útféle leszólítottak a nélkülözéstől
félholt emberek. Hozd el, Sándor! Hozd el
nekünk, különben mindennek vége...”

És hogy mi ez az élethez nélkülözhetetlen táplálék? „A létfontosságú versek.” A vándorútra induló mesebeli fiú motívuma, akit édesanyja feltarisznyáz a hosszú útra, ami ezúttal Eufóriába, Mániaország fővárosába vezet, csupa szomorú irónia. Az *Amíg írok* című négyesoros innen már átvezet a próza felé:

„amíg írok
remélek

de kár hogy nem
regények”.

Hogy a *Telepített idill* valóban az utolsó verseskötet lesz-e, azt majd az idő eldönti. Nagy elődökről is tudjuk, hogy a költészetnek nem kedvező időkben, vagy valamilyen magánéleti ok miatt, rövidebb-hosszabb időre felhagytak a versekkel. És igen, néha örökre is. Az sem ritka, hogy a költői életművek mellé vagy helyére prózai munkák lépnek. De a költő kéznyoma sokszor azokban is tetten érhető. A kötet olyan jellemzői, mint az (ön)irónia, a kontrasztos látásmód, a nyelvvel való játék egy prózaíró eszköztárában is nagyon hasznosak tudnak lenni.

(*Hungarovox Kiadó, 2015*)

Bakonyi István

Rajzolt távlatok

(László Zsolt kötetéről)

Egyfajta „négykezes” verseskötet, a két testvérműzsa találkozása. Hiszen László Zsolt versei mellett ott látjuk Revák István rajzait is. (Volt már előzmény, hiszen annak idején a 63. c. antológia megteremtésében is dolgoztak együtt, Németh J. Attilával és Heiter Tamással kiegészülve.)

A festő és grafikus jelenléte itt jóval több, mint amit általában megszoktunk a verseskötetek illusztrációinál, már ha egyáltalán van ilyen. Revák erőteljesen értelmezi, a maga módján újrakölti a szövegeket, ezzel jelentős többletet adván az olvasó és néző számára. Tevékenysége hasonlatos a jó versmegzenésítő munkájához. Az olyanéhoz, aki ugyanakkor nem tolokodik a vers elé, hanem szolgálja azt. A költő közérzete rokonságot mutat a grafikuséval. Mindketten a távlatokat keresik, még ha olykor nehéz is rálelni azokra... Mert éppen a László Zsolt-i közérzet fájdalmas tapasztalatokból, kemény élettényekből „táplálkozik”. Igen, a versek jó része a rossz közérzet tükre. Most is fölfedezhetjük a számára olyan meghatározó Takács Imre-i hagyomány továbbélését, a hajdani kortárs markáns vonásait, hangjának, stílusának érdességét, drámaiságát. Takács halála után másfél évtizeddel László Zsolt tulajdonképpen továbbírja azt, ami változatlanul érvényes és igaz. Hú hozzá, ám egyértelmű, hogy a saját útját járja. A megváltozott élet és sors kívánalmainak megfelelően.

Magán- és közéleti válságok, útkeresések, fájdalmak és remények lenyomatainak szép kötete a *Rajzolt távlatok*. Az ugyancsak markáns és erőteljes, helyenként a zűrzavart pontosan tükröző grafikák szinkronban vannak a lírai anyaggal. Néhol a groteszk eszközeivel, a mély gondolatisággal, a mesterségbeli felkészültséggel. A világ széttöredezettsége, az értékpusztulás és az emberi kapcsolatok szétzúzódásának természetrajza ez így, együtt. Azt sugallja a költő, hogy csak a legintimebb emberi viszonyok jelenthetnek menedéket, nyugalmat. Persze tudjuk, hogy ebben nem sok újdonság van, hiszen az irodalom és a más művészeti ágak képviselői oly sokszor közöltek már hasonlót a különböző időkben és helyeken. Ám az „itt és most” ezúttal is különös ízt ad mindezen közléseknek. És közben: „Gyűlnek az ereklyék / Vegyül a sok vacak / mint a csöndbe tekert / fájva tartó csavar / Gyűlnek az ereklyék / Körém gyülekeznek / sorban a halottak”. – S ebben a világban az Isten is elárvult, s fáj neki a világ sok baja, keserve. Miközben világunk a rászakadt szabadsággal sem tud mit kezdeni igazán, ahogy sugallja ezt A *hold árnyékában* c. vers.

A formai gazdagság is jellemzi ezt a versvilágot. A hosszú szabadversek mellett szép számmal akadnak miniatűrök is ebben a kötetben. Mindkét formában számos remeklést

találunk. A rövidек között pl. ilyeneket: „Egyszerre kell minden / Nem bújtat a repkény / mint tűzfalra tapadt / reszkető madarat – / Páncélod kívül heg / Már befelé vérzel...” (*Sebezhetetlen...*) Van ebben némi önvizsgálat, önismeret, öngyötrés, a belső világ föltárása. Küzd a világgal, de önmagával is. Másutt azt is igazolja, hogy lehet ma is érvényessége a közéleti hangnak, még ha sokan cáfolják is ezt. A közélet zavarai, a társadalom megoldatlan problémái, a magyarság szorított helyzete – ezek mind-mind élményforrások az ilyen poéta számára. Helykeresése keserű ízekkel teljes, identitás-tudata elgondolkodtató. Közben szépséges vallomásokkal gazdagítja olvasói élményünket, pl. az ... *annak lenni...* tanúsága szerint: „...Félek mert nem vallhatok.../ Istenem csak Te tudod / hogy csak magam és még / mindig honfoglaló / nomád magyar vagyok”. És küzd a „modernizált tahók” hazug és álságos világával, bár tudja, hogy ezek az erők régen is működtek, és ácsolták a fordított vagy éppen nem fordított kereszteteket. Mindeközben a tisztaság utáni vágy végig ott munkál a mélyben. S talán az *Újévi hírnök* jelképezte erők is eljönnek egyszer – sugallja, és megfogalmazza az „úgy szeretnék szeretni”-féle vágyat.

Nem idegen tőle a klasszikusnak mondható táj- és közérzetvers világa sem, a *Fekete-fehér tél* erre példa. Benne vannak az ősi jelképek, a párhuzamok, és benne van a személyesség hitele. A tél vizuális megjelenítése itt is a közérzet pontos rajzához járul hozzá. Szemléletes befejezése: „... Fekete varjakat / küld az ég a földre / Távolodó magad / után nézel és nem / hiszed hogy az Te vagy...” És vannak szépséges vallomásai, imádságai. „Engedj újra szépet / álmodni Istenem / mert nem kell a holnap / mert megnyomorít a ma / imádsággal már nem / építhetek falat / Hadd legyen megint a / benned túlhordott magzat” (*A teremtés utolsó napja után*). Az is jellemzi, hogy számára a regionalitás és az egyetemesség egymást erősíti, hiszen a város, ahol él, nélkülözhetetlen közeg a számára, mint ahogy ez látható az *Öreghegyi sétában*, s mellette ott az ideillő Revák-grafika: a Donát-kápolna Krisztus-keresztjével. És jellemző a vers utolsó három sora: „A pléh-krisztus arcába nézek / Megérkeztem én is / és tarkómra legyint az öröklét...” Íme, így lehet újszerűen írni a sokat hangoztatott élményről.

A már említett Takács Imre-örökség legmarkánsabb megnyilvánulásai a *Most* és a *Most (II.)* c. versek. Eszünkbe juttat olyan sorokat a költőelődötől, mint pl. „egy Bibliát hamisít ezer anti-krisztus”, vagy éppen az, hogy „mit csináltak, lélek hentesei?”. S közben László Zsolt „itt és most”-ja hasonló drámai erővel hat ránk. A szöveg korlátlanul árad, érzékletes képi világa sodró erejű. Itt bizony nem fecseg a felszín, és nem hallgat a mély... A második vers drámai befejezését idézem: „...Évtizedek után sem változik a lényeg, / A sors valamiből megint kihagy – Most a felejtés is tudás / Az égen / galaktikus szelek labdázna a holddal”. A valóság szürrealitásával számol a költő, s miközben kimondja a bajt, némileg fel is oldja azt. Hasonlóképpen emelkedett a *Távlatok* üzenete. Több rétegű költemény ez, benne az apa-fió viszony, egyfajta újkori intelmekkel, hazáról, tisztaségról, tisztaságról, a fertő elleni cselekvésről. Arról, hogy az embernek kutya kötelessége védeni és őrizni az értékeket Egyfajta „szellemi migráció” ellen szól, igen hatásosan és szenvedélyesen. „...Fiam, ha látsz / Vezesd tovább világtalan Apádat –“.

Súlyos, érvényes, kemény líra ez. Érdemes rá figyelni.

(*Vörösmarty Társaság, 2014*)

Szemes Péter

Irodalmi nemzetkarakterológia

(Szeles Judit *Ilyen svéd* című kötetéről)

A nyugati magyar irodalom svédországi alkotói közül, a klasszikusok (mint Thinsz Géza) és az ismertebb szerzők mellett (amilyen Domonkos István vagy Sall László), az elmúlt években idehaza gyakran találkozhattunk Szeles Judit nevével is. A norvég határ közeli Strömstadban élő költő, prózaíró – a www.panno.se szerkesztője – szövegei főként folyóiratokban jelentek meg, ám a tavalyi év második felében a FISZ Hortus Conclusus sorozatában *Ilyen svéd* című debüt-könyve is napvilágot látott. A bő kéttucatnyi hosszabb-rövidebb prózaversből épített kötet – melyet Lapis József szerkesztett egységes egészé – különleges kísérlet, hiszen valós vagy fiktív statisztikai adatokból, érdekességekből kiindulva, viszonylag leegyszerűsítve, vilantja fel a svédek életének néhány jellegzetességét (és nyilván saját tapasztalatait, mint például a mosás kapcsán a *Mosókonyhában* – még ha ezt a személyesség mellőzésével teszi is).

Villányi László már a fülszövegben felveti a korpusz kapcsán a két legfontosabb kérdést: az attól látszólag idegen alakzatokból a poézis-teremtés mikéntjét, illetve a *svédség* értelmezését. Mindkettő megválaszolásában sokat segít Áfra Jánosnak a szerzővel készített – a kötet végén, bizonyára éppen ezzel a szerkesztői szándékkal, közreadott – interjúja (*Honnan jövünk, hová tartunk?*). Az egy-egy címhez, területhez kötődő adat-sorban a valóság és fiktív egybeomlása eleve elmozdítja a pusztá ténylírre terrénumáról a szövegeket, a szintén főszövegbeli kommentárok-kiegészítések sokszor önmagukban poétikailag megformáltak (ld. a *Jég* vagy a *Kő* zárolata), ráadásul az ismétlődő, vissza-visszatérő adatokból szekvencia épül (nemcsak az egyes textusokon belül, de azok között, sőt a korpusz egészében is – biztosítva annak egységességét, összességét), sőt a változatlan (*Állatkert*), a zárlatban bővített (*Alkohol*) vagy másként tördelt (*Utolsó harc*) keretes szerkezetek mellett, a *Kopogtatásban* igazán leleményes, a tartalomhoz illeszkedő formai megoldás is megjelenik:

„a vikingek kőkopáncsok
lábnyomokat, alakokat, jeleket kopogtatnak
lekoppintják a fakopáncsot
sziklavészetekbe verik a szagukat

faszag
kőszag
vízszag
vasszag
pálinkaszag
más néven vodkaszag

következetesen verik a köveket
kicsipkézik a sziklákat”.

A szerző ezen kívül – a nyugati magyar irodalom számos más alkotójához hasonlóan – gyakran él nyelvjátékokkal is, legyen szó közmondások fel- („Vasországban kevés a tűz / de ha van, annak nagy a lángja / a füstje még nagyobb” – *Nagy Szapmi*), vagy a szóalakok hang-

zásának hasonlósága („egy úszómestert Tobbénak hívtak / az Tóbiás magyarul / a toblerone nagyon finom is lehet” – *Körkép*), illetve a többjelentésűség kihasználásáról („egy villanyszerelő / rosszul kötötte be a fázist / és a cipőjét” – *Körkép*).

A svédiség saját bevallása szerint is metaforaként értelmezhető, a konkrétan túlmutatva, az általános emberi kifejezője. Amint az *Utolsó harcban*, mintegy összegző jelleggel, megállapítja:

„valahol mindenki svéd
svéd a párizsi belvárosi boltos vagy az értelmiségi
az új-mexikói latino farmer és a New York-i bróker

svéd az acél, a csavar, a keserű,
svéd a nyelv alatt szorongatott kockacukor
a kettős morál, a lidokain
a gyufaszálak és a dinamit
a gőzturbina és a tejszeparátor
svéd az októbertől márciusig tartó éjszaka”.

Ezzel együtt nagyon is konkrét társadalmi problémák jelennek meg az *Ilyen svéd* prózaverseiben. Rögtön a kötetfelütésben például a bevándorlás, amivel kapcsolatban egyértelmű a szerző állásfoglalása: svéd az, aki svédül beszél, a királyi család tagjaitól az orosz prostituálon át a szomáliai menekültig. Ironikusan szól a nacionalista „malmói traktorosokról”, hiszen egykor az ő őseik is bevándorlók voltak, de az újonnan érkezett afrikaiakról is megvan a véleménye: otthonuk „rizsszagú”, „pinaszagú”, és velük jelentősen emelkedett a munkanélküliségi ráta. Lehúzza a leplet a látszólagos toleranciáról és a nagy egyenlőséges színhátékról is, mégpedig a romák és a számik sorsának bemutatásával. Előbbieket vándorlóknak is nevezik, s mint írja: „törvény akadályozta a letelepedésüket / vérdíjat tűztek ki a fejükre / ezért folyamatos menekülésre kényszerültek / a vándorlók mamár mindenhol megtalálhatóak / számukat ötvenezerre becsülik / a legtöbbjüknek svéd neve van” (*Vándorlók*). Emellett egy konkrét esetet is említ, mikor a romák hátrányos megkülönböztetéséről szóló fehér könyvet bemutatni érkező tanácsstagot, Diana Nymant nem szolgálták ki a Sheraton Hotel reggelizőjében, mert hagyományos viseletben ment oda (*Szürke irodalom*). Még behatóbban foglalkozik a számiakkal. A *Kis számi vademecum* a természettel szimbiózisban élő népcsoport ősi gyógy módjait veszi sorra, a *Távolságból* megtudható, hogy angyalgöyökér füstjével úzik el a farkast és az egymástól elszigetelt egyének közt kutyaugatásban mérik, pontosabban hallják a (sokszor húsz svéd mérföldes, azaz kétszáz kilométeres) távolságot, a *Feketéből* pedig az is kiderül, hogy mivel télen északon végig éjszaka van, mindig hordanak magukkal lámpát, és a magányt is oldandó, rengeteg kávét isznak. Történetükből ugyancsak felvillant néhány momentumot. Hogy Tycho Brahe csillagász közvetítésével miként indult meg a számi lányok és asszonyok importja külföldi állatkertekbe, hogy ott egzotikus lényként mutogassák őket (*Állatkert*), hogy a 18. században a telepések „koszos állatokként” tartották őket, hogy Laestadius lelkész vaskézzel szabadította meg őket az alkoholtól és sáman-dalaitól, s vezette be náluk a legbigottabb kereszténységet (*Nagy Szapmi*), hogy az 1852-es kautokeinoi felkelés vezetőinek koponyáját a legutóbbi időszakig múzeumban őrizték, mint kiállítási tárgyat (*Állatkert*), hogy a harmincas években a náci ideológusok a frenológia alapján alacsonyabb rendű rassznak nyilvánították őket, vagy hogy sokan ma már Stockholmban élnek és a vágyott Nagy Szapmi területén jobbára csak az öregek maradtak.

Az őket is mélyen érintő, de általános társadalmi problémák közül több szövegben is előkerül a depresszió és az alkoholizmus. Az unalom mellett e kettőt nevezi a szerző a legnagyobb svéd népbetegségnek (*Hétköznepok*). Különösen az alkohollal foglalkozik alaposan. Mint írja: a svédek húsz százaléka alkoholista (a számiaknál ezt 80%-ra teszi – a két arányszámmal való játék egyébként átszövi a kötet egészét), s már „az otthonnak pálinkaszaga van” (*Néma történet*), „Svédországban kilenc liter tiszta alkohol / az egy főre jutó alkoholfogyasztás mennyisége”, szűkebb páttriájában, Strömstadban – részben a norvég szeszizmus miatt – ugyanez tizenöt liter, azzal együtt, hogy magasabb alkoholtartalmú italokat csak italdiszkontban lehet kapni, ezért ők is gyakran utaznak úgynevezett szeszkompon, ahol nemcsak „vedelni”, de ordítani is lehet (*Alkohol*). Utóbbiak másként is összekapcsolódnak, mert:

„Svédországban nem lehet igazán jót vedelni
ordítózni pedig egyenesen tilos
ennek ellenére Uppsalában van egy
olyan szokás az egyetemisták körében
hogy a hét egy bizonyos napján
felmennek egy bérház lapos tetejére
és tíz percig torkuk szakadtából üvöltenek”
(*Uppsala*).

Az alkoholfogyasztás visszaszorítására tett állami kísérletek áttekintése (*Bratt-rendszer*) mintegy ellentételezéseként, az ittasan elkövetett szokatlan cselekedeteknek még extrémebb példáit is megemlíti: a dinamitos szarvas-robbantástól (*Körkép*) és a gyújtogatástól (*Néma történet*) egészen az erdei madárodúk „megbaszásáig” (*Hétköznapiok*). A svédek nemi élete kapcsán aztán arra is kitér, hogy a prostituáltak ott szinte mind „importból származnak”, mert a helyiek inkább pornószárnak mennek, az egyik legkeresettebb exportcikké téve a felnőtt filmeket (*Pina*).

Sajátosan jelenik meg az erotika a *Tangó*ban, ahol az argentin tánc távoli, lokális kötődése is szóba kerül – a buenos aires-i kikötő bordélyaihoz vezető macskakövek ugyanis Krokstrandból származnak, ahova az azokat szállító matrózok cserébe a latin mozgáskultúrát vitték el a tagbaszadt kőfejtőknek. A *Kőben* a szerző a település egy másik érdekes vonatkozását is felhossa: Hitler ugyancsak innen rendelt gránitot nagy berlini építkezéseihez. Az anyaggal-eljegyzettségükéről így ír:

„a svédek kőszívűek
(...)
nehéz megkapaszkodni bennük
nem is érdemes hozzájuk szólni
mert mind hallgatógok
csak hosszas kalapácsolással
lehet a kőszívüket megnyitni
ami lehet, hogy nem éri meg a fáradságot

nehéz felfogni
hogy tanulhatták meg a tangót
ezt a szenvedélyes táncot
az argentin hajósoktól”.

A kő mellett egy másik jellegzetes természeti elem, a víz is szerepet kapott Szeles Judit kötetében. Ha befagynak a folyók és a tavak, megindul északon az élet, el lehet menni a legközelebbi faluba minden szükséges áruért (*Jég*), s elfogy az a bizonyos kutyaugatásnyi távolság, amikor pedig a napalok lesznek kétszer hosszabbak az éjszakáknál, és megéled a 800 tő is, előrajzanak a szúnyogok, cseszlék, böglyök, és a grillezést gyakran szakítja meg nyírfavessző-csapkodás (*Nyár*). De a víz adja a halat is, amiből évente egy milliárd korona értéket fognak ki a halászok, hogy tápláljon embert és állatot egyaránt (*Hal*). A „fafejű, vízízű, kőkemény svédek” otthonai tehát bizony halszagúak is.

Azok az otthonok, melyekről az is kiderül, hogy tiszták (*Tisztaság*), ökotudatos polgárok lakják (*Környezettudatos*), akik mindenre az internetet használják és funkcionális analfabéták (*Virtuális élet*), sokan mosókonyhában mosnak, ami mellett bunker van (*Mosókonyha*), és ha teherré válik számukra az élet, törvényesen léphetnek át a másik világra (*Eutanázia*).

Mely bizonyára éppolyan jellemzően svéd, mint a Szeles Judit által élvezetesen és tanulságosan megmutatott itteni.

(*Fiatalkor Szövetsége*, 2015)

N E M E S

Somogyi Zoltán

Szemes Péter *Itt és otthon* című kötetéről¹

„Vannak vidéki alkotók, akik a főváros és más irodalmi központok érvényesülést kereső tülekedésétől távol, a helyi közösségek kulturális értékeit gyarapítva építik életművüket. Akiknél az írás szükségszerűen – mintegy belső imperatívusként – a szülőföld vagy választott otthon feltétlen szeretete és szolgálata, valamint a lokális témák iránti elkötelezettség ösztönös saját-nak-tudásából, természetes felvállalásából fakad. Akik ugyanakkor a megfelelő mesterségbeli tudás és kellő tehetség birtokában (a dilettánsokkal ellentétben) azilumukból is képesek figyelmet érdemlő teljesítményekre, maradandó alkotások létrehozására.”

Ezekkel a szavakkal kezdődik Szemes Péternek Tábori Ottó *Madár a süllyedő hajón* című verseskötetéről írt kritikája.

Így hangzik ez a bekezdés, ha kissé átfogalmazom, úgy, hogy Péterre is passzoljon:

Vannak vidéki **irodalomtörténészek**, akik a főváros és más irodalmi központok érvényesülést kereső tülekedésétől távol, a helyi közösségek kulturális értékeit gyarapítva építik **tudományos** karrierjüket. Akiknél a **kutatás** szükségszerűen – belső imperatívusként – a szülőföld feltétlen szeretete és szolgálata, valamint a lokális témák iránti elkötelezettség ösztönös saját-nak-tudásából, természetes felvállalásából fakad. Akik ugyanakkor a megfelelő **szakmai** tudás és kellő tehetség birtokában (a dilettánsokkal ellentétben) azilumukból is képesek elismerést érdemlő teljesítményekre.

Az újabb elismerést érdemlő teljesítmény, amelyet bemutatni és ünnepelni most összegyűltünk, ez a kötet, az *Itt és otthon*.

A 2012-es, 30 válogatott kritikai írást tartalmazó *Művek felé*, és a 2014-es, a zalai-muravidéki irodalomról 10 kritikát és 10 esszét egybegyűjtő *Rendületlenül* után, az *Itt és otthon* már a harmadik önálló kötete Szemes Péternek, és egyben immáron több mint egy évtizedes zalai irodalom-szervező és kánonépítő munkájának új kváderköve.

Ezúttal a 2008 és 2014 között írt műveiből válogatott ki 24 sarkalatos szöveget. 12 került az *Itt* és 12 az *Otthon* fejezetbe.

De mi az *ITT*, és mi az *OTTHON*, mit jelent a címadó kettős?

Az *ITT*: Pannónia, a Dunántúl (vagy ahogy mi hívjuk félig viccesen, félig komolyan – hiszen kultúránk alapjainak centruma és eredete a Duna jobb és nem bal partja felé esik – a Dunáninnen) nyugati karéja, benne szűkebb, bár irodalmi és kulturális

¹ A kötet zalaegerszegi bemutatóján elhangzott beszéd szerkesztett változata.

értelemben csodálatosan tág pátriánkkal: Zalával. Míg az OTTHON: minden íróasztal, aminél magyar nyelven, vagy magyar nyelven is alkotnak, bárhol szerte a világban, bár persze elsősorban a mai Magyarország és az ennek határain túlra tűnt magyar területek.

Az irodalomtörténet többnyire csak makro és mikro szintekben gondolkodik. Vagyis nemzeti irodalmakban, és egyéni alkotói életművekben. Esetleg még képes olykor-olykor csoportokra fókuszálni, egy-egy szellemi műhelyhez tartozó művészek társaságát vizsgálva, de a valódi mezzo szint (kevés kivételtől eltekintve) valahogy elkerüli az irodalom kutatóinak figyelmét. Ez a mezzo szint a regionális irodalom. Talán sokan avíttasnak gondolják ezt a fogalmat, idejétmúlnak, érdektelennek, nem produktívnek, ki tudja. Pedig – ha nem is a radikális 19. századi pozitivisták módján, akik annak a település talajának az összetételét is meghatározónak vélték egy alkotó életművére, ahol az megszületett és felnőtt – azért kár lenne elvitatni, hogy más alföldi szerzőnek lenni, és más kárpátaljának, vagy balatoninak, vagy fővárosinak. Mert más élethelyzeteket, más élménylehetőségeket, más, egyedi hagyományokat hordoz minden tájegység. Szemes Péter régiója, figyelmének elsődleges és legkedvesebb tárgya, a történelmi Zala vármegye Bakonytól a Muráig kanyarodó termékeny félholdja.

A nemzeti büszkeség egyik alapja a régiós büszkeség kell legyen, **a mi pátriánk** mondatocská szívet kissé megdobogtató hatása. Mert e nélkül a nemzeti büszkeség egyik lába hiányzik, és az egész szerkezet billeg. A régiós büszkeség egyik alkotója pedig a kulturális és művészi produktumaink más régiók hasonló produktumaival való összehasonlítása. Az is magyar, ez is magyar, de Gyulán is máshogy töltik a kolbászt, meg Zalaköveskúton is. Finom mind a kettő, de az egyik azért csak zalai...

A régiós szint vizsgálata az irodalomban, ahogy ezt Péter munkái gyönyörűen bizonyítják, felszínre hozhatják és fénybe emelhetik azokat a kevésbé ismert műveket és alkotókat, aki felmutatásával mindenki nyer, mert az egyetemes magyar irodalom megfelelő polcára helyeződhetnek. A mezzo szint kapcsa nélkül irodalmunk nem organikus egész, csak sok egyedi, szinte izoláltan a levegőben lógó szerző halmaza.

Péter az egyetemről hazakerülve felvállalta az irodalmi kánonteremtés és -gondozás, mondjuk ki: munkás, nagyon munkás, és cseppet sem könnyű, s mi tagadás, legtöbbször kevésbé látványos és nem is túl hálás feladatát. Tisztelni és becsülni való, hogy megtette azt, amihez mintha keveseknek füllene a foga.

Manapság, mikor már akadnak olyan irodalmi lapok, amikben nincs kritika rovat, ami hagyján, de ténylegesen nem is közölnek kritikákat, aktuálissá válik a kérdés, van-e létjogosultsága egyáltalán egy kritikakötetnek? Gyorsan meg is válaszolom a kérdést. Hát hogy a fenébe ne lenne! A kritika ugyanis nem az üres helyek kitöltésére szolgál unatkozó vidéki entellektüelek és félművelt irodalomtanárok számára nyomtatott magazinokban, hanem az irodalomtörténet-írás számára nagyon értékes forrás, az irodalmi kánon formálásához pedig elengedhetetlen eszköz: metszőkés, amivel egyaránt lehet oltani, és nyesni is. Aki kritikát ír, a jövő irodalmárai számára dolgozik. A kultúrát nemcsak élvezni kell, hanem ahhoz, hogy élvezni lehessen, ápolni is kell. Nyomokat kell hagyni, amiken visszavezethetjük, visszaolvastathatjuk majd az utódainkat az őseinkig. Ez a kultúra. Nem a Barátok közt.

Péternél a kritika egyértelműen nem zsurnalizmus, hanem az irodalomtudományi munka része, eszköze.

Minőség iránti elkötelezettsége miatt csak arról ír, amiről úgy véli érdemes, sőt kötelező, emiatt is van az, hogy kritikáiban nem nagyon dorongol le senkit. Nem a rombolás, hanem az építés, nem a megalázás, hanem a felmutatás a célja. Nem negatívval fest, hanem a pozitívát kontúrozza, így formálja a kortárs irodalom hatalmas mozaikját.

Nem sorolom fel egyenként kikel foglalkozik Péter a kötetben, de pár nevet mégis muszáj megemlítenem, azokat, akikről hosszabban, kedvtelve ír, a könyv derékhadát, az elitjét: Utassy József, Ambrus Lajos, Zalán Tibor, Oláh János, Markó Béla, Mezey Katalin, vagy a valószínűleg nem véletlenül a kötet végére szerkesztett Szakolczay Lajos, aki talán egyfajta kritikusi példakép, vagy legalábbis egyike a példaképeknek. Róla ezt írja Péter: „A posztmodern ‘kecskebukáit’ díjazó

korunkban különleges megbecsülést érdemel minden olyan alkotó, aki a maradandó, örök értékek, a mulékony divat ellenében a hagyományok tisztelete és megbecsülése, a túltengő 'szabadosság-gal' szemben az egy nemzet, az édes haza, a megtartó anyanyelv védelmében tör lándzsát." Talán kijelenthető: ez Péternek is hitvallása.

A kötetben egyaránt szerepelnek verseskötetekről, prózákötetokről, drámakötetről, tanulmánykötetekről, és gyerekeknek szánt művekről szóló kritikák is. Azt, hogy tercier irodalom is van az *Itt és otthon*ban – hogy csak egy jellemző példát említsek: a Kabdebó Tamás Danubius Danubia regényéről írt Haklik Norbert tanulmánykötet recenzióját – azért is tartom lényegesnek, mert a kritikákon keresztül párbeszéd mindig a fontos műveknél bontakozik ki, ami ezáltal segíti az irodalmi táj kardinális elemeinek csomóponttá válását is.

A Péter által alkalmazott műfaj alapvetően leíró kritika. Mondhatnám, hogy ő a leíró kritika Héphaisztosza; vagy ha stimmelne a nem, pontosabb lenne talán Arakhnéjának nevezni.

Az *Itt és otthon* egyik nagy erénye, hogy heterogén, egyenletesen jó színvonalú írások vannak benne; és így egybe látva őket, felfedezhetővé válik Péter stílusa is. Igen, Péternek van stílusa, munkái már felismerhetőek lennének akkor is, ha nem szignózná őket.

Milyen hát akkor ez a stílus?

Aki tudja, mit akar, az fogalmazzon világosan – hallottuk annak idején egyetemista korunkban ezt a szentenciát gyakorta Bécsy Tamás szájából. Péter megfogadta a tanácsot, szövegei üdítően érthetőek, világos bennük a közlés, a klasszikus magyar esszé hagyományait követik. Sallang- és megjatszásmentesen ír.

Komótos tempóban szövi mondatait, de nem bőklászik el a témától. Elbeszélői hangja – igen, szándékosan használom ezt a kifejezést, hogy elbeszélői hang – nem tudálékos, nem szakzsargonba vesző, hanem egyértelmű, követhető és sosem túl száraz. Nem kérkedik műveltségével, sosem kioktató, de mégis mindig tudományos, a szó megbízhatóságot, hitelességet és ismeretterjesztést konnotáló értelmében.

Általában megfigyelhető, hogy keveset idéz, mindig csak indokoltan; nem zsúfolja tele kritikáit a primer műből vett hosszú részletekkel. Mert van mondanivalója. Inkább csak színesíti az idézetekkel, hogy mégis megmutassa az eredeti szövegek ízét, nyelvi kvalitásait.

Jellemzője még Péter írásainak az in medias res kezdés. Nem köntörfalaz sokat, nem indul mindig a kályhától, hanem egyből célra tör. Mert van mondanivalója.

Nála mindig van tartalmi ismertetés, összefoglalás is, amivel mintegy bevezeti a leendő olvasókat a műbe, nem tétélezi fel magas lóról beszélve, hogy azt már eleve mindenki ismeri; s ezzel az öntudatlan – vagy talán nagyon is tudatos? – gesztussal tulajdonképpen kedvet is csinál a művek elolvasásához.

Szemes Péter számára a kritika nem rosszindulatú fröcsögést, nem a hibák kipécézését, nem fölényeskedő destrukciót jelent, hanem kontextusba helyezést, kánonba illesztési kísérletet, az értékek felmutatását.

A kötet szövegeiben a kritikai észrevételek, azok a sorok, amikben Péter szövé tesz valamit, például: téves vagy hibás szerkesztői döntést; magyarázó, kiegészítő részek hiányát; apróbb hanyagságot; logikai zavart, mind jobbító szándékú figyelemfelhívások, segítő célzatú tanácsok, vagyis a gondozás intenciója motiválja őket, sose a kipellengérezés, kukacoskodás, ledorongolás szándéka.

Ami nagyon jó, hogy világos értékrend rajzolódik ki a kötetből. Péter sosem beszél mellé, nem ködösít, nem kenő el a dolgokat, ő számon kérhetően képviseli nézeteit, és trükközés mentesen teszi le a voksait művek mellett.

Egy ilyen kritikai szövegek gyűjteménye mindig iránytű is, egyfajta könyvajánló. Szóval hallgassunk a jó szóra, arra amit Péter üzen nekünk, és olvassuk a primer műveket, amikről kötetben megemlékezik.

Nekem egyébként most két könyvhöz is kedvet csinált, amiket a közeljövőben el is fogok olvasni, az egyik Ferdinandy György *Csak egy nap a világ* című könyve, a másik pedig a Dobai Péter-Máté Mária házaspár *Latin lélegzete*.

Péter egy mesélő. Nem a **hantás** értelmében a szónak, hanem az eredeti jelentésében, vagyis értékek felmutatója és átörökítője. Irodalomról, művekről, teljesítményekről, szerzői világokról, a magyar nyelv élővilágáról beszél. Mert a nyelv olyan mint a természet.

Néha, én személy szerint, érzek valami melankolikus vonást kicsillanni a szövegekből. Valami nem szándékos, visszafogott, nemes pátoszt – aminek a jelentőségét manapság hajlamosak vagyunk lebecsülni, sőt sokan egyenesen degradálják, pedig a pátosz érték – illetve nosztalgiát is.

Személyes mitológiámban Péter barátom mint jovialis röntgenorvos, átvilágítja kritikáival a primer műveket, hogy látszódjanak a főbb vázelemek, tartógerendák és csipkepillérek, a leggyakoribb, legjellegzetesebb motívumok, metaforák, szimbólumok, és persze főként azok a titkos ezüstoffonalak, amik láthatatlanul összekötik az összes testet, minden korpuszt. Meg persze azért is, hogy esetleg látszódjanak azok az apróbb maszatok is, amikre aztán nem hidegen, nem ijesztegetően mutat rá, hanem csak úgy mellékesen, nagy bajt, végzetes hibát sosem diagnosztizálva.

Vagy mondhatni az *Itt és otthon*, Borges-szel szólva, Jelentés az Akadémiának. Munkajelentés. A *rendületlen kánonteremtés* elengedhetetlen, újabb lépése, amivel Péter voltaképpen, ahogy a kritikákkal születésük idején egyszer már megtette, most újra, nyomatékosítva, elhelyezi a primer műveket az irodalmi térben.

S így lesz a kötet még az irodalmi táj, az irodalmi Magyarország egyik térképe is. Nem méretarányos, hanem olyan, hogy ami értéke szerint több, az a térképen is nagyobb. Másrészt felfogható tündérkertként is, vagyis mint génbank, a fajtamegőrzés rezervátuma, a továbbgondozásra, továbbvitelre érdemes értékek gyűjteménye.

Egy kötet, egy gyűjtemény, de tulajdonképpen bármely könyv, mindig egy korszak vége is, leltárkészítés, számadás. A folytatás pedig sosem lehet garantált. Nem vehetjük biztosra, az hübrisz lenne, hisz mindnyájan a sors és a potentátok kezében vagyunk. De ezzel nem kell foglalkoznunk. A kutya ugat, a karaván halad. A jól végzett munka mindig magáért beszél, nem kell megmagyarázni. Ünnepelni kell hát, és nemcsak azért, mert minden kis eredménynek örülni kell, hanem mert ez a kötet egy nagy lépés tanúságtétele, s meggyőződésem, hogy pár évtized múlva, visszatekintve, a zalai irodalomtörténet egy jelentős fejezeteként emlegetjük majd az Itt és otthont, és a Péter által elvégzett munkát.

Aztán az ünneplés után persze nincs más hátra, mint előre. Burjánzik az irodalmi dzsungel, nem pihenhet a machete.

Gábrriel József: Száraz villám – 2012

Forgách Kinga

Nagy művek, tanítványok, hiányosságok

◊ Kiállítás a száz éve született
Somogyi József tiszteletére

Somogyi József műveiből nyílt kiállítás nemrég a Magyar Művészeti Akadémia székházában, a Pesti Vigadóban. A második világháború utáni magyar szobrászat kiemelkedő egyénisége éppen száz éve született, ebből az alkalomból hozták létre azt a tárlatot, amelyen nem csak az életmű legjelentősebb alkotásai, hanem Somogyi tanítványainak szobrai is megtekinthetők. A kiállítás június 26-ig látogatható.

Az elsősorban köztéri szobrairól ismert, Kossuth-, és Munkácsy-díjas művész kisplasztikáit, érmeit, rajzait, és természetesen legjelentősebb szobrait tekintheti meg a közönség a *Somogyi József – 100* című tárlaton a Pesti Vigadóban. Az életmű-kiállításnak is beillő válogatáson Somogyi köztéri szobrainak Szelényi Károly által készített nagyméretű fotói, illetve a művész-pedagógus több mint hatvan növendékének munkái is szerepelnek.

Somogyi József 1916-ban született Félszerfalván, a képzőművészet a Pápai Református Kollégiumban töltött évek alatt keltette fel érdeklődését, ahol A. Tóth Sándor tanította rajzolni. Eredetileg jogásznak készült, később viszont mégis a művészi pályán kötött ki. 1935-től Aba-Novák Vilmos Szabadiskolájában, majd a Képzőművészeti Főiskolán folytatta tanulmányait. Mesterei Réti István, Kontuly Béla és Kisfaludi Strobl Zsigmond voltak. Már korai szobraival elismerést váltott ki, 1940-ben a Szinyei Társaság tavaszi szalonjában *Örvösmedve* című alkotása kitüntető elismerésben részesült – ez a szobra a mostani kiállításon is látható. Később elnyerte a brüsszeli Világkiállítás nagydíját, *Táncolók* című, Kerényi Jenővel közösen készített művével. Nem csak művész, de pedagógus is volt, tizennyolc évig tanított a Képzőművészeti Gimnáziumban, harminc évig a Képzőművészeti Főiskolán, melyből tizenkét év rektorsággal telt.

Szobrai Budapest számos pontján és több vidéki városban is megtalálhatók, az Országház főbejáratát őrző, és a második világháború alatt elpusztult, oroszláncsoport jobb oldali oroszlánját ő alkotta újra, az ő nevéhez köthető a Madách Színház épületét díszítő szobrok egyike is. Életművének

Somogyi József: Mednyánszky László síremlékterve –1965

eredetisége és egyszerű őszinteségéből fakadó kifejezőereje sok szempontból hatott a hazai szobrászművészetre.

A Pesti Vigadó hatodik emeleti kiállítása két teremből áll: az egyikben Somogyi tanítványainak munkái, a másikban a mester rajzai, kispasztikái, szobrai láthatók. A kiállítóterek közti folyosót a művész köztéri szobrainak nagyalakú fotói díszítik, a falakon pedig az alkotó rövid életrajza áll. A köztés térben egy-két plaketteket tartalmazó vitrint is elhelyeztek, illetve egy nagyalakú képernyőt, amelyen két archív felvétel is megtekinthető: egy rövid portréfilm az alkotóról, és egy, a hódmezővásárhelyi Szántó Kovács József-szobor körüli vitákról szóló korabeli riport.

A Somogyi műveit bemutató terem bejáratánál három-három portréfotón maga a művész látható, a kiállítóter falain körben pedig az alkotó szénrel és pitt-tel készített női aktjai függnek. Már a rajzokon is feltűnik Somogyi jellegzetes stílusa: lendületes, elnagyolt, a testekre, az anyagiságra koncentráló, vázlatszerű tanulmányrajzok ezek. Ahogy a művész legtöbb szobrának esetében, úgy a rajzoknak is van némi archaikus jellege, a női test arányaival való játék az ősi Vénuszok ábrázolásmódját eleveníti föl: hatalmas csípők, vastag, kitárulkozó combok, apró fejek és elhanyagolt, néhány vonallal megrajzolt, szinte lényegtelen arcvonások. Ugyanezek a tulajdonságok jellemzik Somogyi szobrait is, kiegészülve a durva, kezeletlen anyagok, a szerkezeti sűrítettség hatásával. A tárlaton szerepel a művész egyik első fontos alkotása, a *Martinász* is, amely 1953-ban készült, köztéri változatát azonban csak 1960-ban állították fel Dunaújvárosban, mivel a szobor eredetileg egy budapesti vasgyár előtt állt volna, de a gyár igazgatója megvétózta a felállítási tervet, mondván: sovány, rongyos, elcsigázott dolgozó szobra nem állhat az üzem előtt. A kiállítóter középpontjában a *Corpus* című alkotás áll. Somogyinak egyébként több más, egyházi témájú műve is szerepel a tárlaton.

A mester növendékeinek kiállított szobrai nagyon vegyesek, témájukat, stílusukat és anyaghasználatukat tekintve. Összességében azonban érezhető műveiken Somogyi hatása: tömör kifejezőerő, kifacsart, aránytalan vagy torzó-szerű testeket megjelenítő, elnagyolt, durva felületű alkotások ezek is.

A tárlat legfőbb hiányossága, hogy nem látja el kellő mennyiségű információval a látogatókat. Egy rövid életrajztól eltekintve nem segít abban, hogy elhelyezhessük Somogyit a magyar képzőművészet történetében, nem reflektál művészet-pedagógiai módszereire, vagy a szobrászatról való elveire, ahogyan arról sem kapunk képet, hogy tanítványai közül kik milyen pályát futottak be, és milyen viszonyt ápoltak mesterükkel. A Somogyi életművének keresztmetszetét bemutató, fontos alkotásokat fölvonultató tárlat így a „levegőben lóg”, nem derül fény szobrászművészetének későbbi nemzedékekre gyakorolt konkrét hatására, a Képzőművészeti Főiskola életében játszott szerepére, politikai munkásságára, vagy műveinek fogadtatására.

Somogyi József: Aratók – Dunaújváros

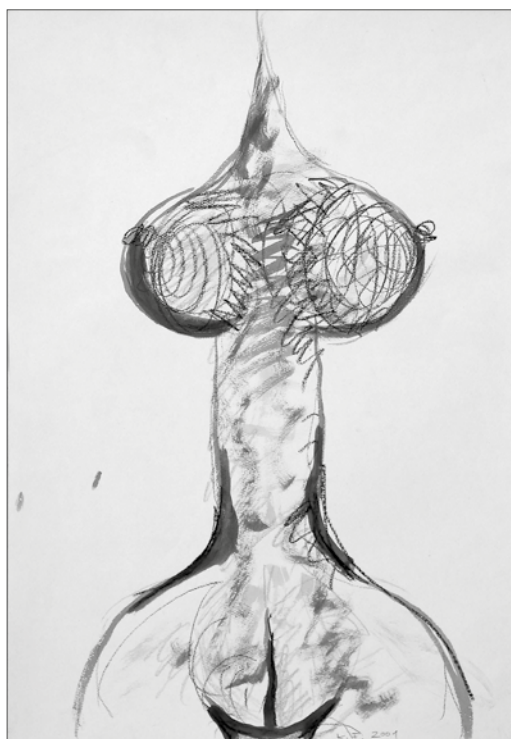
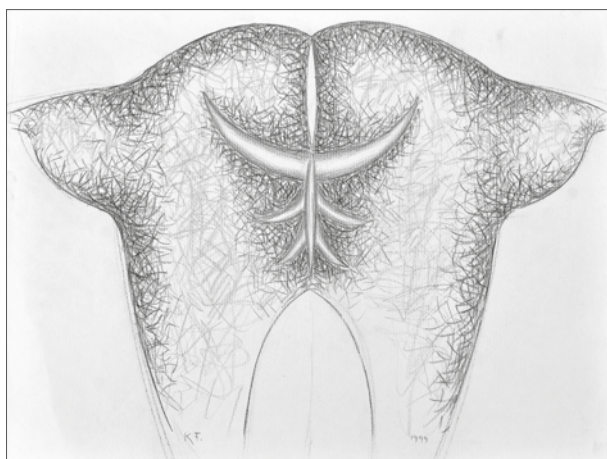
Pisnjak Atilla

Király 80

◊ Király Ferenc *Rajzok* című kiállításának margójára

2016. május 6-án a lendvai Fő utcán álló Polgárság Múzeumában Király Ferenc Munkácsy-díjas szobrász-művész 80. születésnapja alkalmából a Lendvai Galéria és Múzeum egy rendhagyó kiállítás megnyitójával tisztelgett az alkotó élete és munkássága előtt, egyúttal a művész eddig szinte ismeretlen alkotói géniuszát ismertette meg a nagyközönséggel. A kiállítótérbe nem Király Ferenc szobrai kerültek, ahogy ezt a legtöbben vártuk volna, hanem rajzai.

Meglepően bátor döntés volt a muravidéki szobrászóriás tiszteletre méltó korát és életművét nem szobrai, hanem rajzai bemutatásával ünnepelni. A technika, amely tüzes ellentéte a kő- és faragásnak, teljesen más alkotókészséget igényel, mégis leszögezhető: Király ugyanannyira jól bánik a ceruzával, mint a vésővel. Ez nem is tűnik meglepőnek, ha figyelembe vesszük, hogy Király a tanulmányai kezdetén festőnek készült, majd élete egy szakaszában rajztanárként dolgozott.¹ Ennek ellenére, rajzművészete még az őt jól ismerők számára is meglehetősen rejtély lehetett. A kiállítás anyagát a szobrász felesége, a szintén képzőművész Suzanne Király-Moss válogatta. Ki ismerhetné jobban a művészt, mint műzsája, élettársa és egyben alkotótársa? Suzanne a művész több száz rajzából negyven alkotást választott ki. Gondosan ügyelt arra, hogy minden korszakból kerüljön bemutatásra egy-két rajz, ennek köszönhetően, a szobrász teljes rajz-életművébe betekintést kaphatott a kiállítás-látogató. A különböző technikával (többnyire szén, ceruza és ecset) készült rajzok túlnyomó többsége tanulmányoknak készült, amelyeket Király a későbbi szobraihoz készített. A kiállítás színességét fokozta, hogy a tanulmányok közt láthatunk elsődleges és már kidolgozott skicceket is. Az elsődleges tanulmányrajzok Király első ötleteinek gyors, expresszív megfogalmazásai, így szöges ellentétét jelentik a szobrász „komoly” alkotásainak, ahol minden a legprecízebb megfogalmazásban kerül kidolgozásra. Rendkívül érdekes látni, ahogy a művész az adott ihletet, álmodt gyor-

¹ Bence Lajos: *A művész él az alkotásnak*. In: *Ferenc Király* (ed. Ludvik Sočič). Galéria-Múzeum, Lendva, 2006. p. 200.

san megragadja, és határozott vonalakkal papírra viszi, hogy azt majd továbbgondolja és kidolgozza. A kidolgozott tanulmányrajzok viszont már közel állnak elkészített szobraihoz, hiszen ezekről már visszaköszön a szobrokból ismert kidolgozottság, az alapos, megfontolt formatervezés. Aki közelebbről ismeri Király alkotásait, a kiállított rajzokon könnyen felismerte néhány híres szobrának egyértelmű tanulmányrajzait. Király rajzain mindvégig érezzük, hogy térben gondolkodó művésszel van dolgunk, szobrászlétéből eredően folyton a képek mélységét, azaz a harmadik dimenziót keresi, hiszen a szobrász nem is gondolkozhat síkban. A tanulmányrajzok mellett viszont a kiállítás felvonultatott olyan alkotásokat is, amelyek önmagukért keletkeztek, és nem egy utólagos alkotás ötletvázlataként születtek. Leginkább ezek mutatják meg Király művészetének eddig ismeretlen oldalát. Míg szobrai a finom kidolgozottságról, pontos megformálásról, a legkisebb részletig való megmunkálásról ismerhetők fel, addig ezek a rajzok inkább szabadon megkomponált, könnyed alkotásoknak tűnnek. A művész a rajz médiumában tudta kiélni azt, amit a szoborkészítésekénél nem: a gyors, pillanatnyi megfogalmazást. Vonalvezetésein érezhető, hogy nem idegen számára a rajz, nem érződik rajtuk bizonytalanság, sem önbizalom hiánya.

A rajzok motívumvilága ugyanolyan, mint a szoboralkotásoknál. Ez a tanulmányrajzok esetében magától értetődő, azonban a „sima” rajzok is a *királyi motívumvilágból* merítenek. Ezt Franc Obal, a kiállítást megnyitó művészettörténész is kiemelte, mondván, ezekről a rajzokról visszaköszön Király Ferenc hódolata a természetnek és az életnek. Ahogy szobrászművészetében, úgy rajzaiban is hangsúlyosan megjelenik a Nő, illetve a nőiség motívuma. A nő nála mindig is egy kulcspont: a

Nő, mint a gyönyör forrása, a termékenység szimbóluma, az anyaság megtestesítője és nem utolsó sorban, mint az élet forrása jelenik meg. Ezek a jelentések nem elkülönülve léteznek egy-egy alkotáson, hanem mindegyikben megbújnak. Noha az alkotásokban érzékelhető az intimitás (főleg a női motívumok esetében), művei sohasem az erotika irányában mozdulnak el, sokkal inkább annak szépsége előtt adóznak. Királynál a nő egy ősi erő jelképeként jelenik meg. Formái mindvégig elvontak, szinte absztraktak. A nézőnek ismerősek lehetnek, de mégsem találkozhattunk velük másutt, csak Király művészetében. Ennek magyarázata abban a *királyi megfogalmazásban* rejlik, amit sokan organikusnak vagy szervesnek neveznek. Király a természetből merít, de magát a természetet (amelyben a nő is helyet kap) újragondolva, tulajdon fantáziavilágában újradefiniálja. A saját világa kerül kivetülésre organikus formákon keresztül, ami segíti az alkotások befogadását, hiszen azzal, hogy ismerősnek véljük őket, sokkal közelebb kerülnek hozzánk. Másfelől, ami inkább ugyan a szobraira igaz, de a rajzaiban is megnyilvánul: alkotásai erős vonzó hatással bírnak. Szobrainak túlnyomó többsége arra készíti a nézőt, hogy érjen hozzájuk, tapintsa, simogassa meg őket, és váljon eggyé velük. Ez Király művészetének igen fontos momentuma, hiszen a nézőben ősi vágyat indukál.

A kiállítás, amely május 26-ig volt látható, érdekes betekintést nyújtott Király Ferenc eddig kevésbé ismert alkotói munkásságába. A megnyitón pályatársai, barátai és számos érdeklődő köszöntötte a művészt 80. születésnapja alkalmából. A meghitt hangulatú estéről elmondható, hogy nemcsak Király Ferenc alkotásai, de a művész személye, emberközpontú (és -szerető) jelleme előtt is fejet hajtott az ünneplő közönség. A *Rajzok* című kiállítással nem ért véget az idei év Király-sorozata: május 17-én mag. Anton Balažek Lendva Község polgármestere a lendvai városházán fogadta Király Ferencet, a város díszpolgárát; június 2-án Budapesten a Várkert Bazárban nyílt retrospektív kiállítás Király alkotásaiból *Formák a mindenségéből* címmel; augusztusban pedig Izolában a Manzioli-házban plasztikáiból és rajzaiból nyílik kiállítás. Isten éltesse Király Ferencet!

Kostyál László

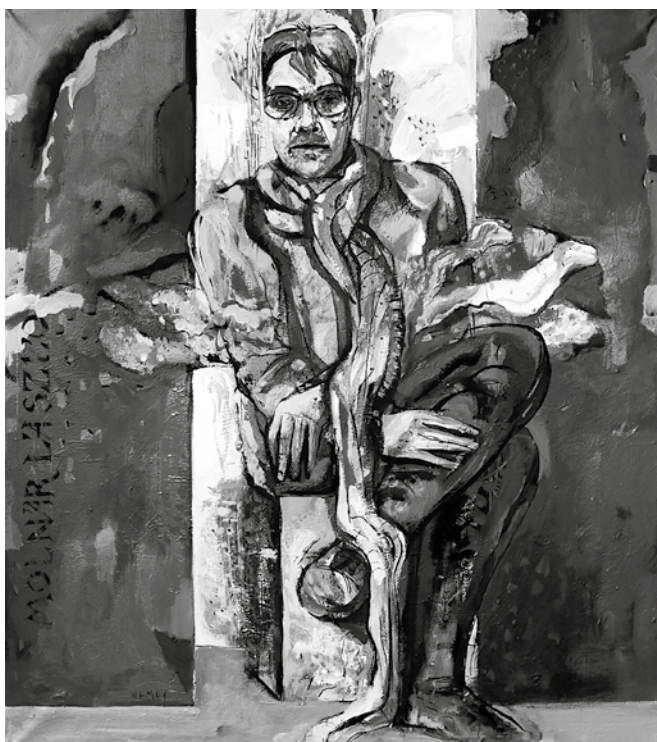
Tárlatról tárlatra

Műterem 17

Nemes László kiállítása a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház galériájában

Vannak művészek, akik egész életükben egységes, vagy konzekvensen alakuló-fejlődő stílusban dolgoznak, és – kisebb számban – olyanok is, akik egymás utáni alkotásaikkal kiszámíthatatlan stílári kacsaringókat tesznek. A harmadik csoportot képezik azok, akik munkássága ciklusokra bomlik. Ők egy-egy kérdést, probléma- vagy témakört járnak körül e ciklusokkal, és amikor azt lezárhatónak érzik, többnyire az előbbitől jól elkülönülő új szériába kezdenek. Nemes László zalaegerszegi festőművész kétségkívül az utóbbiak közé tartozik. Szeret elmélyülni egy-egy formai és/vagy tartalmi kérdésben, és annak különböző aspektusait hónapokon keresztül boncolgatja alkotásaival. Vallásos vagy éppen erotikus, máskor a figurativitás határán túlra kalandozó, színek és formák kölcsönhatását feszegető ciklusával is találkozunk már, ezúttal elsősorban portrékat, s azokon belül domináns módon önarcképeket állít elénk.

Mindjárt le kell szögeznünk: bár az arcmások többnyire felismerhetők, alapvetően azonban nem célként, csupán ürügyként szolgáltak az adott kép megfestéséhez. Elsődleges fizionómiai jegyeket hordoznak ugyan, elmélyült jellemzésre, a karakter érzékeltetésére, a típus láttatására azonban nem törekednek. A képek jelentős része magát a művészt ábrázolja, tehát tematikusan is róla szól, azonban voltaképpen kevésbé lényeges, hogy őt magát, vagy valamely ismerősét ábrázolja. Mint említettük, az arc konkrét vonásait csupán ürügynek, mintegy a műfaji hovatartozás illusztrálásának tekintjük, a kép valós tartalmi rétegei azonban ezen a szinten találhatóak. Az arc, esetenként a mimika, sőt, maga a részletesség, néha pedig a többi testrészt is gyakran feloldó vagy elhangsúlytalanító gesztus is, voltaképpen nem más, mint az emocionális tartalmat közvetítő médium. A látott portrék általában egy valóságos

túli, mondhatni szürreális közegbe ágyazódnak, amelyben inkább egy-egy gondolat vagy érzélem kivetítődésének érezzük őket, mintsem valóságos személy ábrázolásának. Érzelmeket csak ritkán tükröznek, a tekintetük merev, nem keresi a kontaktust a kép nézőjével, hiszen nem egy dimenzióban léteznek.

Az embernek valahogyan olyan érzése támad a kiállítás képeit szemlélve, mint amikor álmatlan éjszakákon zsonganak az ember fejében a gondolatok. Az egyik konkrétabb, a másik egy archoz vagy alakhoz kötődik, a harmadik szétfolyós, a negyedik már az álom mezsgyéjén szédelő. Az ember – itt konkrétan a művész, hisz az ő arcképei adják a vezérfonalat – mindig visszatér éber(ebb) önmagához, de csak azért, hogy újakezdődhessen a sötétben örvénylő folyamat. Képzetek vetülnek ki elének, melyeknek érezzük a hangulati töltését, nyugtalanítóan idegesítő vagy jólesően izgató, esetleg éppen megnyugtató érzelmi hullámain, azonban szavakkal igazából csak kevésbé megfogalmazhatóak. A művész egy olyan szférában mozog a képekkel, melyben bizonyos szem-

pontból szinte mindenki otthon érzi magát, hiszen az álom és az ébrenlét határán való táncolás – legalábbis néha – talán mindannyiunk életében realitás, azonban vizualizálásához már a művész érzékenységére és ecsetjére van szükség.

Nemes szereti a talányosságot, s nem ad konkrét kulcsot a szemlélő kezébe. Hagyja, hogy viszonylag tág asszociációs koordinátarendszerben mozogjon, azonban olykor útjelzőket is elhelyez. Ilyen, amikor saját arcma- sa 90 vagy 180 fokkal elforgatva, vízszintesen, vagy éppen a feje tetején állva jelenik meg, hiszen ezzel is utal az empirikus valóság dimenziójától való eltávolodásra. Máskor a színek intenzitása vagy a figurák ruházata (esetleg éppen ruhátlansága) segíti az eligazodást. De miután a szürrealitás világában a realitás fogalomrendszere legalábbis relatív, és az érzékelt jelenségek sokszor túl vannak a kifejezhetőség szintjén, ez Nemes képi világára is vonatkoztatható, olyan tekintetben mindenképpen, hogy műveinek interpretációja gyakran csupán egy verbalitáson túlmutató szinten lehetséges.

Nemes László festészetének mostani ciklusában emberi létünk intimebb területére vezet bennünket, és nyíltan – bár más oldalról tekintve kódolt formában – beszél pszichénk egy fontos részéről. Úgy érdemes végignézni e képeit, hogy általuk önmagunkkal is sikerüljön találkozni.

Gábrriel József: A parton –2012

Gábrriel Józsefre emlékezve

Egykori kollégaként, tágabb értelemben vett pályatársként, és talán barátként, még nehéz leírni: emlékkiállítás. Gábrriel József (1952-2015) néhány hónapja eltávozott közülünk, de jellegzetes alakjával, csak lassan halványuló személyiségével akkor is köztünk marad, ha az utolsó másfél évtizedben életének súlypontja már a tengerentúlra helyeződött is át. Kiszámítható rendszerességgel, évente általában két alkalommal, mindig legalább egy hónapra fel-felbukkant Zalaegerszegen is, kiállításokat rendezett, olykor kurzusokat tartott, tele volt tervekkel. A Városi Hangverseny- és Kiállítóterem mostani tárlata képei segítségével idézi meg őt, és – talán először – alkalmat nyújt egy immáron lezáródott életmű áttekintésére és értékelésére is.

A kiállítás anyaga részben a művész hagyatékában megmaradt, részben pedig magángyűjtőtől, barátoktól összegyűjtött alkotásokból áll össze, melyeknek egy része kiállításokon mostanáig alig, vagy egyáltalán nem szerepelt. Szerencsés a válogatás, mert a hetvenes évek közepétől kezdődően négy évtizedet ölel át, így – a hiátusok ellenére – retrospektív kiállításról beszélhetünk. Segítségével a pályáiv következetesen felrajzolható, még akkor is, ha a tárlat súlypontjai nem teljesen esnek is egybe az életmű lehangsúlyosabb szakaszaival, de hát ez már az anyag összegyűjtésének esetlegességéből fakad.

A sőjtöri születésű Gábrriel 1974-ben kapott rajz-földrajz szakos diplomát a Pécsi Tanárképző Főiskolán, majd hat évvel később, Bráda Tibor

és Patay László növendékeként a Képzőművészeti Főiskolán. Pályája a hetvenes évek közepén indult, abban az időszakban, amikor az előző évtized végének intenzív neoavangárd törekvéseit (IPARTERV-kiállítások, balatonboglári kápolna-tárlatok) a hivatalos kultúrpolitika már nagyrészt elfojtotta, képviselőit nagy igyekezettel próbálta kiszorítani a kiállítótermekből. Ugyanakkor a központilag preferált szocialista realista törekvések antagonizmusuk nyilvánvalóvá válásával már csak utóvédharcokat folytattak. A porondon maradó, részben megtűrt, részben lassan támogatottá váló irányzatok – különösen a vidéki Magyarországon – jelentős részben a klasszikus avangárd terminológiájához kapcsolódtak, így még mindig az expresszionizmus, a szürrealizmus, a kubizmus vagy a konstruktivizmus jelentette az alapvető igazodási pontokat. A nyugati művészet mainstream áramlatai a hazai közönséghez nem juthattak el, ezért pályakezdő művészeinknek sem volt lehetőségük a nemzetközi művészeti diskurzusba bekapcsolódni. Ilyen körülmények között különösen is nagy jelentőséggel bír, hogy Gábrriel 1982-ben, majd két évvel később is, ezüstérmet nyert a belgiumi Mouscronban rendezett 5. és 6. Nemzetközi Grafikai és Plasztikai Kiállításon, és 1984-ben a tekintélyes *Mérite Artistique Européen* – *Europese Kunstverdiensde* felvette tagjai közé.

A tárlaton látható legkorábbi képei realista hangvételűek (*Asztal, 1974; Nagymama, 1970-es évek*), vagy az expresszionizmushoz (*A kert, 1975*) kapcsolódnak, rajtuk a figurák vagy tárgyak erőteljes formáit intenzív kolorit hordozza, tehát esetükben még olyan jellemzőkkel találkozhatunk, amelyek művészetében hamarosan a háttérbe szorultak. Az alakok jellegzetes megformálása, arányai, kissé szögletes mozdulatai, részletezésük kerülése már e képeken is jelentkezik, a művész képeinek későbbi karaktere azonban itt még nem alakult ki. Aligha tévedünk sokat, ha úgy véljük, abban a képzőművészeti főiskolai éveknek és az ottani mestereknek hatása is közrejátszott.

A bontakozó művészpálya hamarosan erőteljes fordulatot vett. Gábrriel rájött, hogy érzései, gondolatai kifejezésére az intenzív színvilág és a plasztikus formák nem igazán alkalmasak, mert narratívája sokkal elvontabb, megfoghatatlanabb, ő maga pedig jóval szemérmesebb annál, minthogy ilyen direkt módon fogalmazza

őket képbe. Egyre inkább került az erőteljes színkontrasztokat, a tónusértékeket közelítette egymáshoz, a formákat pedig valamilyen párás-ködös közeg alkalmazásával kezdte feloldani (*A tűzhely, 1982*). Ez az elvonatkozás azután hamarosan kiegészült a képi ábrázolás terének, illetve síkjának szétrobbantásával. Tetézte ezt azzal, hogy nem csupán a téri, hanem az idő-dimenziót is darabokra szabdalta, aminek révén olyan jelenet-töredékeket állított egymás mellé, melyek nem csupán eltérő térben, hanem más idő-síkokban is játszódnak (*Katedrális mellett, 1984*). A töredékesség is közrejátszott abban, hogy az ábrázolt részletek egyre nehezebben felismerhetővé váltak, alapvetően azonban ez abból fakadt, hogy a képi motívumok – beleértve a figurákat is – részletei egyre inkább szublimálódtak. Gyakran kevésbé konkretizál-

ható történelmi milió veszi körül a szereplőket. Az ódon hangulat forrását a figurák öltözetében, a környezetükben lévő enteriőr-részletekben és tárgyakban láthatjuk, azonban nem konkrét korokhoz, időpontokhoz kapcsolódnak, hanem Gábriel archaizáló szándékához (*Házi áldás*, 1989). E különösen a nyolcvanas-kilencvenes éveket jellemző alkotói mentalitással a művész az idő dimenziójának hangsúlyos érzékeltetésére törekedett. Nem jeles történelmi események fragmentumait ábrázolta, hanem az egykori hétköznapiak spontán kiválasztott, de a közvetíteni kívánt hangulat felkeltésére alkalmas mozzanatait jelenítette meg, sajátos, szürrealisztikus megfogalmazásban.

A Zalaegerszegen előbb a Deák Ferenc Szakközépiskolában, majd 1989-től az Ady Endre Általános Iskola és Gimnázium művészeti tagozatán tanító Gábriel életében 1999-ben nagy változás állt be. Ekkor nősült meg és költözött az Egyesült Államokba, s a váltás festészetére is jelentős kihatással volt. A változás már az elköltözése előtti években megkezdődött azzal, hogy a széttöredezett tér- és idő-dimenzió képein lassan újra összefüggővé vált (*Erdő*, 1992; *Kínai pénz*, 1993). Ez nem jelentette azt, hogy az egységessé formálódó jelenet egyszersmind konkrétta, könnyen interpretálhatóvá is lett volna. A párás, misztikusan sejtelmes környezet

és a benne villódzó titokzatos fények a részletek jelentős részét feloldották, a képi szereplők cselekvése inkább asszociatív módon, mintsem világos belső logika mentén zajlott. Az egységsülő képi tér továbbra sem bírt jól érzékelhető, perspektivikus rövidüléssel ábrázolt mélységgel, a jelenetek voltaképpen egy keskeny sávban játszódtak, amelynek háttere csak akkor öltött konkrét formát, ha ennek a narratíva szempontjából szerepe volt.

Képei e vonulatának továbbélése mellett, lakhely-váltását követően, erőteljes műfaji és festésmódbeli gazdagodás figyelhető meg Gábriel festészetében. Korábban csupán elvétve festett csendéletet, portrét, tájképet, enteriőrt, zsánert, most mindezek feltűntek palettáján. Az elmosódott, sokszor inkább csak sejlő, mint egyértelműen felismerhető formák mellett (*Ha feltámad a szél*, 2012) egyre több képét konkrét alakok és jelenetek jellemzik, és színvilága is – olykor – szélesebb spektrumot fog át (*Pompeji hölgyek*, 2009; *Kincskeresők*, 2012; *Konyhatündér*, 2012; *Kettős interieur*, 2012). Alakjait általában csendes melankólia uralja, arcuk csak ritkán fejez ki érzelmeket, helyzetük többnyire statikus. A történelmi milió ritkábbá válik, egyre gyakrabban látunk kortárs jellegű környezetet. Fontos a „jellegű” szó kihangsúlyozása, mert a festőnek továbbra sem célja valós helyszínének ábrázolása,

a hangsúly a képbe fogalmazott hangulaton és érzéseken van, amelyeknek rendkívül széles skáláján képes játszani. Gyakran váltogatja a festésmódot, előfordul, hogy valamely, a nonfigurativitás határáig szublimált, fényben-párában izzó kompozíciót (*Melancholia*, 2010) a következő festményen egy konkrétnek ható jelenet (*Költözés*, 2011) követ. Az alkotások címadása az esetek jelentős részében átvitt értelmű, olykor szimbolikus, s mint ilyen, nem egyszer meghökkentő. Ritkán utal konkrét eseményre vagy történésekre, inkább az emóciók szintjén való képértelmezést segíti elő.

Gábrriel vizuális eszköztára meglehetősen sokrétű, de jelképekben gazdag, sejtelmes, nehezen verbalizálható alkotásaival saját érzékenységét is elárulja. Tág teret enged a szemlélő értelmezési törekvéseinek, és ezzel a távolságtartó gesztussal voltaképpen önmagát védelmezi.

Művészi üzenetét többnyire a szavakba formálhatónál mélyebb szinteken közvetíti, amivel belső azonosulásra hív fel bennünket. Gulácsy Lajos távoli örököséként színpázmákkal, felvillanó fényekkel, egy-egy szimbolikus értékkel felruházott motívummal kommunikál a konkrét figurák és összefüggő történések helyett. Sajátos álomvilágba vezető képeinek közegeiben azonban akkor is otthon érezzük magunkat, ha a közvetített narratíva homályos. Gábrriel festészete karakteresen egyéni, közvetlenül nem kapcsolódik senkiéhez. Nem követi a divatot, a maga útján halad, és a néző számára elsősorban érzelmi-hangulati tartalmat közvetít. Olyan gyöngyszeme kortárs festészetünknek, amelynek értéke a kreativitás és az extrémítás helyett inkább következetességéből és meggyőző erejéből fakad.

Gábrriel József: Zápor – 2006

Gyarmati Gabriella

Az üveghegyen túl

◊ Hermann Katalin üvegművész kiállítása a Munkácsy Mihály Múzeumban

Hermann Katalin üvegművész nem ismeretlen a békéscsabaiak előtt, bár első megbízatását nem üvegművészi minőségben nyerte el Békéscsabán. Ő volt a CsabaPark kiállításának látványtervezője, tehát nem csak őt ismerik a csabaiak, hanem ő is részletekbe menően megismerte a város történetét, miközben feladatára készült.

Amikor Hermann Katalin a Magyar Iparművészeti Főiskolára járt, két Békés megyei kötődésű mesterrel is kapcsolatba került. Egyikük az utolsó Alföldi Tárlatok állandó szereplője, a Békésen született Minya Mária keramikus volt, a Szilikát Tanszék akkori docense. Másikuk a Mokos József

legendás szakköréből indult alkotó, egykori tanszékvezető, a kortárs magyar konstruktivista szobrászat jeles képviselője, Bohus Zoltán. Mindketten emblemikus művészek és nagyhatású tanáregyeniségek voltak, ám Hermann Katalint nem ők indították el az alkotói pályán.

Ahogy írja: „Nem mellékes, hogy családi indíttatásból lettem üveges, édesapám üvegcsiszoló mester, gyermekkorom egy részét vele töltöttem a műhelyben, már kisgyermekként megtanultam az üvegcsiszolás alapjait. Később, 1983-ban édesapám elkezdett építeni egy üvegyárat, a több mint huszonöt évig működő

Hermann Kristály Kft-t, amely az első magánüzem volt Magyarországon. Nyers és csiszolt ólomkristály gyártásával foglalkozott. Egy szuper háttér állt mögöttem. Itt azonban a napi rutin mellett még nem volt igazán módombelakóstolni az üvegfúvásba. Ipari formatervezőként elsősorban kelyhek, díszművek tervezésével foglalkoztam, és a gyár vezető tervezője lettem.”. Így könnyű, mondhatnánk, de talán inkább, így nehéz igazán. Hisz a teljesítmény tétje nem csupán egy állás megszerzése és egy pozíció megtartása volt. Ennél sokkal többről volt szó. Egy családi álom beteljesítéséről.

A hutában folyó munkával az Üvegipari Kutatóintézetben ismerkedett meg még a főiskolai években, ahol lehetősége nyílt színes üvegekkel folytatott munkára is. A tanulási folyamatot, az üveganyag sajátos nyelvezetének megismerését gyakorlott fúvók segítették, akik hozzászoktak tevékenységük alkalmazott jellegéhez, és teljes odaadással működtek együtt az üvegművészekkel. Mivel az üvegfúvás mesterségének speciális területéről beszélünk, az üvegfúvó mesterek adták a vállalkozáshoz az anyag tiszteletén és szeretetén alapuló mesterségbeli tudást, a művészek pedig az alkotó fantáziát.

Hermann Katalin többször hangsúlyozta, hogy a kutatóintézeti tevékenység során mennyire jelentékeny hatást gyakoroltak rá a különböző színes üveg-alapanyagok. És arról, hogy azóta is a színek bűvöletében él, magunk is meggyőződhetünk. Bár ragasztott munkák is kikerülnek a keze alól, döntően hutai fúvott, spínolt, színezett plasztikákat, használati tárgyakat készít, amelyek a Munkácsy Mihály Múzeumban bemutatott kollektív anyagát is adják.

Mivel Hermann Katalin meleg üveg technológiával dolgozik, alkotásaival kapcsolatban értelemszerűen előtérbe kerül az anyag kémiaja, bár ebben a vonatkozásban nem a tiszta kvarchomok átalakulására gondolok. Inkább arra, hogy munkáit nézve szinte látjuk, ahogyan a forró anyaggal bánik, azt formálja, alakítja. Alkotásaiban az üveg, mint újraformálható anyag, mintha folyamatszerűségében lenne vizsgálható. Mintha a létezés és az alakítás tekintetében lenne elemezhető. E művek esetében Hermann Katalin szellemi energiái biztosítják az üvegfúvás és az üvegszobrászat kohézióját.

A fúvással, öntéssel, hengereléssel vagy húzással alakított üvegtárgyak mindennapi jelenlété-

hez a ma embere teljességgel hozzászokott. Az üvegtárgyak társadalmi pozíciót jelző volta azonban már nem olyan egyértelmű, mint az utóbbi két évezredben. (A kijelentés csak bizonyos vonatkozásban érvényes, hisz ahogyan a római kori leheletvékony falú üvegeklyhek vagy a Mátyás korabeli billikomok, úgy Émile Gallé remekei, és száz esztendővel később a fiatal Rita Neuman, a magyar tervezők, Lukácsi László vagy Gáspár György tárgyait is csak kevesen birtokolhatják, ahogyan kevés házban és kertben találkozhatunk a Swon Design készítette darabokkal.) Az üvegtárgyak a leghétköznapibb, egyben a legfennköltebb események és alkalmak kísérői lettek. Az üveg az előállítás tekintetében több mint ötezer éves múltra tekint vissza, és a szimbólumok vonatkozásában gazdag jelentéstartalommal bír. A Szentek Lexikona szerint a középkorban az átlátszó üveg, a csiszolt üvegpalack, az üvegmécses és a vizespohár Szűz Mária tisztaságát és a szeplőtelen fogantatást volt hivatott jelezni, de tisztelünk olyan keresztény szenteket, akiknek attribútuma üvegből való. Szent Mária Magdolna attribútuma az üvegtégely, azaz a kenetes üveg, míg Szent Walburga apátnőé az olajos üveg.

Hermann Katalin üvegplasztikai munkássága ellentétpárok egységbe foglalt felhasználásán alapul: organikus és geometrikus felfogású, felismerhető természeti motívumokat és absztrakt formákat egyesítő megfogalmazás jellemzi. Az alkotó e kettősségnek látványos megoldáso-

kat köszönhet. A művek organikus jellegét nagyban kihangsúlyozzák azok a műtárgyfotók, amelyek az alkotó kertjében készültek. A növényvilág valamely elemétől inspirálva megformál egy motívumot, s azt természeti környezetbe ágyazva sajátos kommunikáció lehetőségét tárja fel. Egy forma, amely a természetben fogant, és a természetben tölti be – immár műalkotásként – a feladatát. Hangulatában arra a kiállításra emlékeztetett, amelyet 2008-ban Dale Chihuly amerikai üvegművész rendezett Kew-ban, az Angol Királyi Botanikus kertben, burjánzó üvegeképződményeinek – fehér kiállítóterem-falak helyett – az egzotikus növénygyűjteményt választva háttérként. Chihuly azóta sokkal bonyolultabb, barokkosan tobzódó kompozíciók irányába fordult, dús virágszőnyegeket és virágmennyezetekeket készít, természetesen továbbra is üvegből.

Hermann Katalin részletekbe menő előkészítő tervezés után – a technika jellegéből adódóan – néhány perc alatt elkészülő műveivel egy elérhető mesebi-

rodalomba viszi a befogadót. Műveit lágynak érezzük, ugyanakkor tudjuk, hogy kemények, hisz üvegből vannak, s mintha egyszerre lennének még alakíthatóan forróak és már megszilárdulás után hűvösek. Ez az átmenetiség adja a szabad alakítású fúvott üveg egyik varázsát. Kétségtelen, hogy Hermann Katalin plasztikai hatást gyakorolnak az érzékeinkre, olyannyira, hogy néznünk nem is elegendő, megtapintani vágyjuk...

„Az üvegfúvás során az alakuló tárgyat nagy precizitással kell kialakítani, pontos szabályos formáját mindvégig megtartani – írja az alkotó. A fúvás lényege, hogy a tárgy egy tengely körül forogva tökéletesen forgásszimmetrikus legyen. Mielőtt azonban a kamrába kerülne, szeretem egy kicsit kibillenteni a nagy szabályosságából. Egy icipicit megdönteni, ellapítani. Ettől számomra izgalmasabb lesz a tárgy. Mint azt Hundertwasser megjegyezte: »csak a hülyeség szimmetrikus«. Hát ez az én jelmondatom is. Lázadás! A szabályok, a szabályosság, az uniformizálás ellen.”

Egervári Klára

Visszatekintés négy tételben

I.

Én azt hittem, hogy soha nem tudom abbahagyni a színházat, hogy ne éljek ott, ne lehessen ott... Ez már más világ – nem az én világom. Nincs már az a családi hangulat, mint ami a kezdetekben és a későbbiekben is volt, illetve amit számtalan helyen megtapasztaltam a pályám során. A klubban nem lehet dohányozni! Mert az rendben van, hogy a folyosón, az öltözőknél nem lehet dohányozni – de lent a klubban? Nem tudom, mi lenne velem, ha most játszanék, mert nekem előadás után itt a cigi, üvegből meg a sör! Én nem mennék ki tél – víz idején az utcára dohányozni. Megint emelik a cigaretta árát. Mondom neked csak, hogy tudjad. Felőlem ugyan emelhetik. Én már tizenöt éve letettem a cigarettát. Egy éjszaka azon gondolkodtam – miért nem tudom letenni! Ez kifog rajtam? Ki fog rajtam ez a fehér vacak? Nem tudom azt mondani, hogy NEM!?! Egyik éjjel arra gondoltam, velem ezt nem lehet csinálni – nem fog ki rajtam ez a vacak. Reggeltől nem gyújtottam rá. Így is lett. Azóta nem dohányozom. Azért mindenről nem mondtam le ám... na,... a kávé megmaradt. Bicikli már nincs, mert mindkét vállam el van törve. Nem magamtól félek, hanem akik szórakoznak. Tessék, itt a kávé. A többit majd megcsinálod magadnak, itt a cukor meg a többi..

II.

Az utolsó előadás, amit néztem a János Vitéz volt. Tudod, magamon kívül voltam. Legszívesebben már az előadás közben kijöttem volna. Mondok egy példát.

Iluska azt énekli:

„A kis patakban a leányka fehér ruháját mossa,”

- műanyag lavórban mosott és piros ruhát... (!)

Bagó azt énekli:

„Itt lakik a kicsiny házban,”

- és fönt lakott az emeleten. Most mond meg!

Másik „kedvencem”. Bejön Kukorica Jancsi bőrdzsekiben, bőrnadrágban (!) és azt énekli:

„Én a pásztorok királya legeltetem nyájam,”

- bőrdzsekiben, bőrnadrágban. Így legelteti a nyáját.

Ha én, akkor találkozom ezzel a rendezővel, az biztos a bányába küldöm dolgozni. A néző beül, csodálja a színes világot, ha operett, akkor a zenét, ha más műfaj akkor a díszletet a színészeket. Felejtse el a gondokat, a problémákat, vagy ha dráma akkor zokogjon és ez jöjjön ki belőle. Nem az, hogy hazamegy és megkérdi: mi a jó ízét is láttunk? A néző azért menjen színházba, hogy vagy kacagjon, vagy zokogjon. Nekem ez a véleményem. Ne találgassa, hogy ez most akkor mit is akart? Juj, de érdekes volt! Juj,... de mit is akart?

Mindig összetartó társulatokban voltam. 1956 Győr. Emlékszem, földes Gábor, akit aztán kivégeztek. Nem tudom mit csinált Mosonmagyaróváron, de zseniális rendező volt. Mosonmagyaróvárra mentek, hogy ott rendet rakjanak. 56' után bevitték. Akkor azt mondtuk addig nem kezdjük el az előadást, amíg a Gábort ki nem engedik. Nem kezdtük el. Kiengedték. Két nap múlva visszavitték és közölték, hogy ezt még egyszer meg ne csinálják. Visszavitték, halálra ítélték. Tudtuk, hogy mikor végzik ki és akkor 1 percre leálltunk a színpadon. Borzasztó volt... Aztán folytattuk az előadást. Hogy hogyan? A közönség ott ült a nézőtéren játszani kellett tovább, mintha mise történt volna. Ilyen összetartó volt a társulat. Azért tudtuk az időpontot, mert a felesége – aki a színházban dolgozott, mint fodrász – a kivégzés előtt bement hozzá a siralom házába,... elbúcsúzni.

Egésznap ott voltunk a klubban, mert azok a színészek, akik nyugatra mentek – mindenki Győrön keresztül ment – mindannyian beugrottak a színházban még utoljára. Még egy utolsót beszélgetni, egy utolsó pohár italt meg inni, aztán mentek tovább.

Minden színháznál szerettem lenni. Egyedül Szolnokon nem szerettem, igaz akkor színház sem volt, mert éppen renoválták. A Berényi Gábor hívott Veszprémből Szolnokra. Ott a Somogyvári Rudi volt a legkedvesebb partnerem. A Mensáros távolság tartó volt – nem szerettem, pedig a Tartúffben együtt játszottunk én a Dorinát Ő a Tartúfföt.

Szerencsére a Gáti Pipi (*Gáti György igazgató rendező*) rögtön hívott Kaposvárra. Minden színháznál szerettem lenni. Békéscsabán is. Veszprémben is. Itt volt először színész ház, lent Almádiban. Buszszal vittek minket a próbára és az előadásokra is. Veszprémből semmit nem láttam, de nagyon jól éreztem magam. Hívtak ugyan az operettbe, mert játszottam vendégként a Kabaréban a Schneider kisasszonyt. Suka Sanyika volt a partnerem és a Vígszínházban az Arzén és levendulában, Tábori Nórikával ketten. De két helyen nem tudok élni: Budapesten és falun. Budapest a tömeg, a távolság a lökdösődés... nem. Falun, meg kivel beszélget az ember a tikokkal?

III.

Gyermek fejjel nem akartam színésznő lenni, bár gyönyörű hangom volt. A szüleim már 11 éves koromtól tanítottak énekelni. Pécs mellett, Vasason születtem a vasas c. utca 19-ben, egy bányatelepen, 1936-ban. Apukám Pfeifer Henrik bányalakatos volt. Anyukám német volt, Breitenbach Anna – Németországban született. Akkor magyarosítottak Egervárra, amikor én születtem. Valószínűleg ezért nem is telepítettek ki bennünket. Tessék kiszámolni hány éves vagyok!

Apukám jóképű volt, csalta is az anyámat, csak olyan hülyén csinálta. A munkahelyére kérte a levelet a nőtől, a postás meg azt mondta, miért vigyem föl a levelet az aknához, mikor itt hagyhatom a feleségénél. Anyukám kinyitotta, így kezdődött „Drága szerelmem” és már meg is volt a baj.

Én annyit éheztem gyerekkoromban, mert anyukám, amikor sértődött volt bement a hálószobába, apukám meg kiment az udvarra. Éhes voltam, mentem apukámhoz, hogy éhes vagyok.

– Menj anyádhoz. Mondta.

Mentem anyámhoz, ő meg azt mondta

– Menj apádhoz.

Mindig éhes maradtam.

Hétéves koromban kaptam egy kicsi tangóharmonikát, és azon kezdtem el játszani. A szüleim észrevették, hogy jó hallásom van. Megtanultam saját magam a harmonikán. Még cirkuszban is felléptem – most min csodálkozol! Mint csodagyerek, nagy masnival a hajamban, kimentem a porondra, énekeltem és harmonikáztam. Aztán 12 éves koromban a templomban haróniumoztam. Mert a tanító nem mehetett templomba Vasason a Rákosi éra alatt. Na, akkor ki tud még játszani Vasason, hát én, mert a szüleim tanítottak zongorázni. Jártam is egy fél évig, aztán kirúgtak, a legjobb jegyet kaptam, de kirúgtak. Azért rúgtak ki, mert én akkor már játszottam hallás után. Engem ugyanis nem szórakoztatott a gyakorlás.

Képzeld, mentem vizsgára, ott ültek a tanarak, az enyém is, aki már reszketett amikor meglátott.

– Klári kérem, játssza a hatos gyakorlatot. Mondta a fővizsgáztató. Én játszottam nagyjából, leginkább össze – vissza. Egymásra néztek.

– Mi ez?

– Ez, mit akar?

– Ez ki?

Ekkor azt mondja a tanárom.

– Na Klári akkor játsszon amit akar, de énekeljen is hozzá.

Akkor boldogan nekiláttam és énekeltem... ” Száz éve már...” és kísértem magam. A legjobb jegyet kaptam, de a szüleimmel közölték, vegyenek ki.

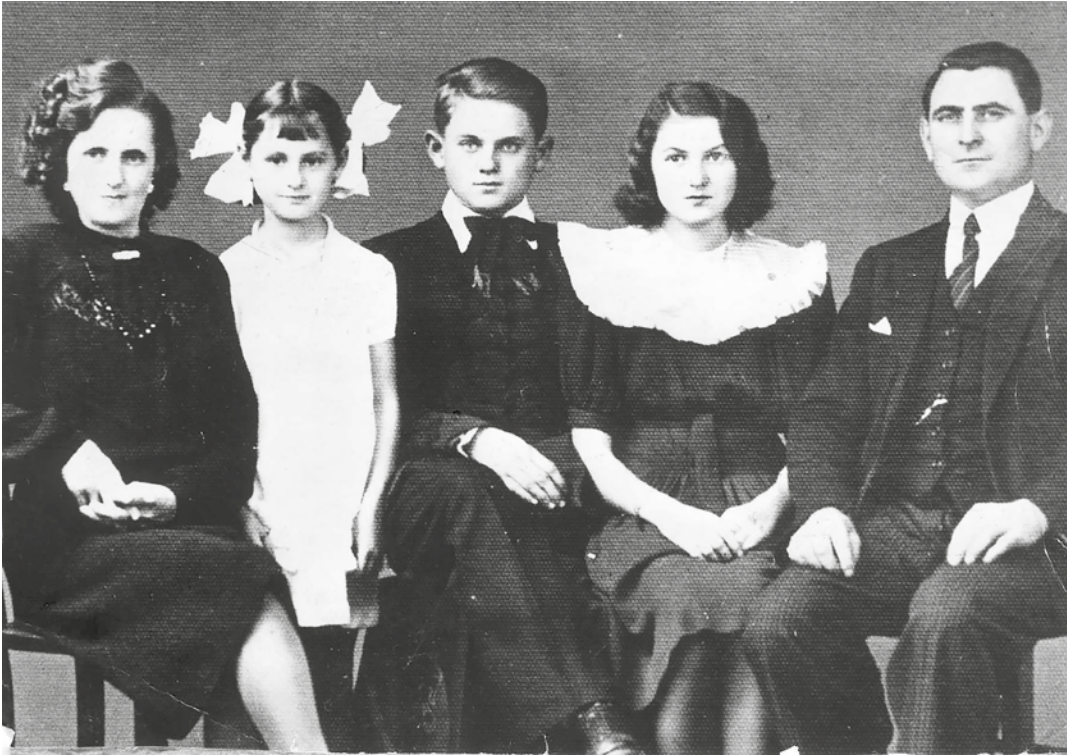
Aztán hamarosan a színházhoz kerültem. A pécsi színház jött játszani Vasasra – emlékszem Jegor Bulicsovot játszottak – de az előadás előtt valamilyen ünnepség volt a színpadon, ahol a János vitézből a francia királykisasszony dalát énekeltem. A Szendrő József meghallotta, utána odajött hozzám és azt mondta: „Na kislány, ha elvégezted az iskolát, gyere a színházhoz”. A Tomanek Nándival mentünk együtt a Szendrőhöz. Őt meghallgatta engem nem. Nekem csak annyit mondott: ”-fölván véve”. Alig voltam 14 éves.

IV.

Állandóan a színpadi takarásban bujkáltam, mert akkor még nem lehetett ott ácsorogni az ügyelő mindenkit elzavart, figyeltem az előadást és a színészeket. Olyanokkal játszottam együtt, mint Máté Erzi, Somogyi Nusi, Kálmán György, Gordon Zsuzsa.

Így aztán szinte minden szerepet, megtanultam. A cigánybáróban Arzéna szerepébe ugrottam be 14 évesen. Mert a primadonnánk lebetegedett. Érted, úgy-e? Le-be-te-gedett. Szendrő (*Szendrő József igazgató*) fogta a fejét, hiába tették a művésznőt tus alá... nem tudott színpadra menni... Akkor még fél nyolckor kezdődtek az előadások, a közönség bent ült. Mondták: „az Egervári tudja”! Beöltöztettek rögtön, gyönyörű szép ruhába, - olyan szép voltam, hogy magamtól ájultam el! Elénekeltem a dalt gyönyörűen. De a prózám, csapnivaló volt. Borzasztó volt. Később beugrottam a Gúlbabába, Leila szerepébe. Elénekeltem a számom, hogy elvitték a szerelmemet... taknyom, nyálam összefolyt annyira zokogtam... a közönség döbbenetn nézte a zokogásomat... mondom magamban zseniális alakítás... kitűnő vagyok. Aztán Gombaszegi Frida azt mondta:”Kislány. Egyet tanulj meg. Azt érd el, hogy a közönség sírjon. Ne te.”!

Egervári Klára családjával

Karáth Anita

Mindenki anyajegye

– Impressziók a zalaegerszegi Griff Bábszínház *Anyajegy*

című felnőtt bábelőadásáról

„Döböntem tapasztalom, hogy hiába vagyok a közepén az életemnek, hiába vagyok én a Mama, mégsem vagyok az a nagy és mindenható lény, akinek annak idején az éppen ennyi idős szüleimet láttam. Felnőtt vagyok, de nem vagyok eléggé erős.”

/Szabó T. Anna/

Sokunk örömeire ismét láthattunk felnőtteknek szóló bábelőadást a zalaegerszegi Griff Bábszínház színpadán. Ezúttal anyák napja közeledtével épp az anyaság témakörét sok oldalról bemutató előadás került bemutatásra. A színész-rendező, Valentyik Anna, IV. éves a Színművészeti Egyetem bábszínész szakán, e darabot – ami egyben vizsgamunkája is volt – saját maga állította össze, Szabó T. Anna írásai-ból. Így egy olyan intim és tabutémákat is érintő egyszemélyes kamara-előadás jött létre, ami a

születésről, halálról, abortuszról, anyákról, gyerekekről, férfiak és nők legőszintébb sorshelyzeteiről, érzelmeiről is vall. Az élet legapróbb és legfontosabb kérdései sejlének fel: akarok-e gyereket, adom-e hozzá a testem, lelkem, vagy inkább a karrieremet építem tovább? Mikor lesz teljes értékű a nő: gyerekkel vagy anélkül? Álmodozása a jövőről, saját magáról és új életteréről a születendő gyermekkel érzékletesen jelenik meg a színpad minimális berendezési tárgyain keresztül. Az ágy, mint központi szer-

vezőerő szerepel. Az ágy, ahol megálmodjuk a jövőt, ahol kipihenjük a mindennapok rohanását, az ágy, ahol szerelmeskedünk, születünk-szülünk-meghalunk. Szóval az ágy, mint a világ közepe, rendeződik át különféle berendezési tárgyakká, jelezve, hogy azoknak milyen szimbolikus is léte körülöttünk. Hol tükkörkeretté alakul át, láttatva magunkat és átalakuló létünket, hol az ünnep misztériumának jelölésére alakul át karácsonyfává, rajta meleg fényű karácsonyi égősorral. Ezzel a színpadi kreativitással azt érzékelteti a rendező, hogy egy nő élete is hasonlóan kreatívva válhat a gyermekekkel közös mindennapokban. Bármilyen helyzetben kénytelenek vagyunk a legjobbat legrövidebb időn belül kitalálni, megvalósítani a hatékonyság érdekében. Az ágy szélére csíptethető két kis éjjeli lámpa férfi és nő jelképe a darabban. A színésznő hol összefordítja, hol összegabalyítja, néha meg távol teszi őket egymástól. Az sem mindegy, fel vannak-e kapcsolva, vagy „szünetelnek” éppen.

Szabó T. Anna szövegei olyan őszinteséggel vallanak az anyaság testi-lelki vetületeiről, ahogy csak ritkán merünk szembenézni saját anyaságunk bizonytalankodásaival, félelmeivel, vagy akár végletességeivel. Hogy rettegünk attól, hogy lestrapált, elhízott, megfásult házisárkányokká válunk időközben. Hogy a szülés nehézsége szorongással tölt el... nem könnyű az elválás sem akkor, sem később a kis jövevénytől. A színpadon sötét, majd egyre erősödő fény festi alá, ahogy talán a születendő gyermek érzékeli a külvilág egyre élesebb fényhatásait. A darabban stílusosan párnával stilizált baba megszületése után a lepedőből „lett” pólyába csomagolódik. A férfi-nő lámpácska egymás tekintetét fürkészi: a csoda közös, ám a továbbiakban is az anya monológja, az anya hangja dominál a darabban. Következnek az anyaság kevésbé romantikus momentumai: láthatjuk a felkúszott kilók, a lógó has miatti kínlódás pillanatait. Azt is, hogy mennyi türelem kell ahhoz, hogy minden rendben menjen az altatástól az oviba indulásig. Varázslatok, tréfák, mindennapi kis rafinériáink, hogy túléljük, netalántán megéljük a gyermekvállalás és -nevelés különféle korszakait. Pláne, amikor az élet és a halál szinte megválaszolhatatlan kérdéseire kell felelni. A cseperedő gyermek a színpadi darabban párnából végül arc nélküli, időtlen bábfigurává változva jelzi az idő múlását. Igazi lelki kérdéseket feszegetve fordul anyjához, majd arról faggatózik, hogyan lett az ő élete. És hogyan lett később a testvéré. Mert végül az anya túlnő saját önzésén. És az élet nagyobb úr lesz a saját testében és lelkében.

Szabó T. Anna szövegeiből kiváló dialógusokat és monológokat állított össze Valentyik Anna ahhoz,

hogy a befogadóban megszülessen a saját életét is eszébe juttató katarzis. A darab során a néző újra-éli, értelmezi legbensőbb gondolatait, vagy életének külső történéseit. Valamennyien magunkra ismerünk az *Anyajegyben*, a darabban, ami eredetileg az Európai Szabadúszó Művészek Egyesületének előadásaként a győri Vaskakas Bábszínházban debütált.

Lapbemutató

Május 11-én mutattuk be Zalaegerszezen az idei második lapszámot, amivel az új szerkesztőség debütált. Szép számban jelentek meg olvasóink és szerzőink az esten, amit – hagyományteremtő célzattal – a Mimosa Lounge-ban tartottunk, hiszen az irodalmi élet mindig is ezer szállal kötődött a kávéházakhoz. A bemutatón Karáth Anita, Turbuly Lilla és Tóth Imre olvasta fel saját verseiket, valamint Bellus Attila színművész tolmácsolta Vörös István, Payer Imre és Bene Zoltán a lapszámában megjelent írásait. Az est háziasszonya Bubits Tünde egyesületi titkár volt.

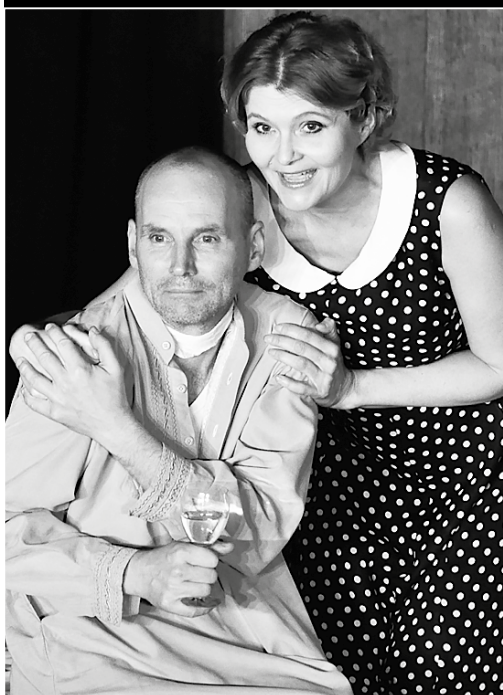

Nászta Katalin kötetbemutatója

Május 31-én, szép számú érdeklődő előtt, a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtárban mutattuk be Nászta Katalin *Te tudsz engem, Uram* című verseskötetét. A szerzővel Szemes Péter beszélgetett, a könyvben szereplő alkotásokból Czegő Terézia színművésznő olvasott fel.

Pannon Pódium

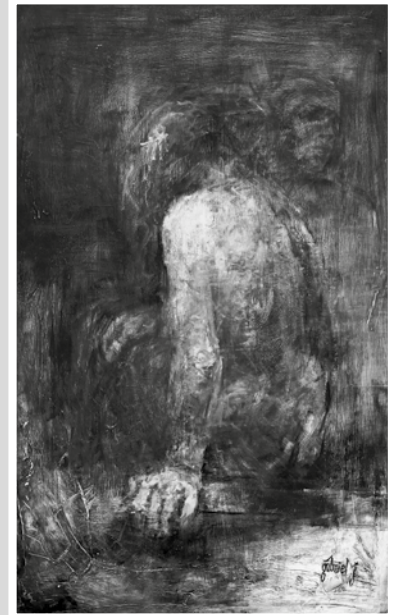
Június 15-én és 16-án első alkalommal rendezzük meg a Pannon Pódium elnevezésű kulturális minifesztivált, ahol az irodalomé és a színházé lesz a főszerep. A két nap során lesz lapbemutató, irodalmi beszélgetés Vörös István és Payer Imre József Attila-díjas költőkkel, de két Jászai-díjas, Erdemes művész rendező is a vendégünk lesz, Bodolay Géza és Sándor János személyében. Páros évfordulót is ünneplünk az idei évben: 75 évvel ezelőtt halt meg Babits Mihály, és született meg Utassy József. Előbbire a *Jónás könyve* c. színházi előadással, utóbbira irodalmi emlékesttel emlékezünk. A minifesztiválnak a Mimosa Lounge és a VMK kamaraterme ad otthont, fővédnöke pedig Dr. Hóbor Erzsébet, Zalaegerszeg MJV díszpolgára.

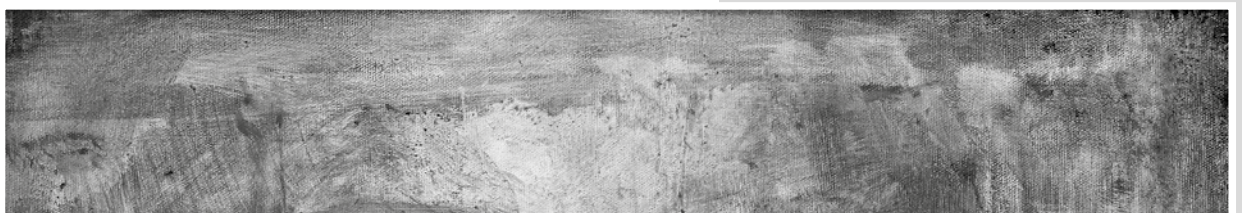
Szerzőinkről

Ayhan Gökhan (1986; Budapest) költő, prózaíró
Bakonyi István (1952; Székesfehérvár)
 irodalomtörténész, kritikus
Balazsek Dániel (1980; Budapest) költő, műfordító
Bányai Tamás (1946; Észak-Karolina) prózaíró
Bence Lajos (1956; Lendva) költő, irodalomtörténész
Egervári Klára (1936; Zalaegerszeg) színművésznő,
 a Hevesi Sándor Színház örökös tagja
Forgách Kinga (1991; Budapest) kritikus
Gál Soma (1992; Budapest) prózaíró
Geresits Gizella (1942; Lenti) költő, kritikus
Gyarmati Gabriella (1972; Békéscsaba) művészettörténész
Kalász István (1959; Budapest) prózaíró
Karáth Anita (1978; Zalaegerszeg) költő, tanár
Kántás Balázs (1987; Budapest) költő, műfordító, kritikus
Kintli Borbála (1992; Budapest) kritikus, esztéta,
 egyetemi hallgató
Kondákor Gyöngyi (1959; Lenti) költő
Kostyál László (1962; Zalaegerszeg) művészettörténész
Kun Árpád (1965; Gaupne) költő, prózaíró, műfordító
Kurcz Ádám (1982; Budapest) irodalomtörténész, nyelvész, a
 Magyar Nyelvstratégiai Intézet tanácsosa
Lackner László (1943; Zalaegerszeg) prózaíró, költő
Lángi Péter (1942; Keszthely) költő, műfordító
Lipkin, Szemjon (1911-2003) orosz költő, prózaíró, műfordító
Marno János (1949; Budapest) költő, prózaíró, műfordító
Méhes Károly (1965; Pécs) költő, prózaíró
Molnár Gábor (1978; Lenti) költő
Pénzes Csaba (1959; Zalaegerszeg) író, rendező,
 közművelődési szakember
Pisnjak Atilla (1989; Budapest) művészettörténész
Pollágh Péter (1979; Budapest) költő, kritikus
Solymosi Glória (1990; Budapest) költő, egyetemi hallgató
Somogyi Zoltán (1982; Keszthely) prózaíró, kritikus
Stermeczky Zsolt Gábor (1992; Budapest) költő, kritikus
Szemes Péter (1979; Zalaegerszeg) irodalomtörténész, kritikus
Turbuly Lilla (1965; Budapest) költő, prózaíró, kritikus
Varga Melinda (1984; Kolozsvár) költő, újságíró
Vörös István (1964; Budapest) költő, prózaíró, műfordító

A lapszámot **Lukács Zoltán** és
Pezzetta Umberto fotóival illusztráltuk.

Gábel József: B. allegóriája – 2008

PANNON TÜKÖR KÖNYVEK, EGYÉB TAGI ÉS SZERZŐI KÖTETEK

PANNON TÜKÖR KÖNYVEK

1./ Utassy József Emlékkönyv

A 75 éve született, Kossuth- és József Attila-díjas költő emlékét őrző kötetet felesége, Horváth Erzsébet szerkesztette. Meg nem jelent és hozzá írott versek, novellák, baráti, pályatársi visszaemlékezések, esszék alkotják egy-egy fejezetét. „... hiába tűnt el bárkája a szemhatáron túl... szövegei élnek” - írta róla Szemes Péter Itt és otthon c. kötetében. (2013)

2./ Szoliva János: Idővonal

A nagykanizsai költő maga válogatta verseit nyújtja felénk, melyek megjelenését sajnos nem érthette már meg. Erős gondolatiságú, szentenciós szövegeiben mesterien merevítette ki a múlt pillanatokot. „A világot rejte, testamentumian tömör passzusaiban meglevőnek a felvidéki vízimolnár ősök, az eltávozott szülők... s a nemlét csöndjének mélysége magassággá válik” - olvashatjuk fülszövegében. (2015)

3./ Szemes Péter: Itt és otthon. Válogatott kritikái írások 2008-2014

A szerző közel másfél évtizede szerkesztője a folyóiratnak, melyben számos emlékezetes tanulmányt, kritikát is publikált. Az elmúlt években született írásaiból válogatott kötetében az egyetemes magyar irodalom néhány újabb, jelentős teljesítményének mélységeit bontja ki, közérthető, élvezetes stílusban. (2015)

4./ Tóth Imre: Exit

A zalaegerszegi költő már középiskolás korában jelentkezett egyéni hangvételű, sajátos világot építő verseivel, s ehhez a mai napig hű maradt. „Tóth Imre kötetében különösen közegbe kerül a szerző személyes élettörténete. A közeg sarokpontjait a gyászmunka jelöli ki. Ezek a pontok a transzcendencia végtelenségére tárják az írások terét és idejét” - írta Payer Imre a kötet előszavában. (2016)

5./ Lackner László: Vonzalmak és tisztítások

A zalaegerszegi szerző hatodik könyve, második novelláskötete egyfajta életmű-összegzés. „Nem véletlen az sem, hogy a cím távolról Goethe „rokonlelkűségeit” idézi, hiszen a Vonzalmak és tisztítások első két része, a másodikhoz csatolt kisregénnyel, a műfaji különbözőség ellenére a klasszikus elődök hasonlóan a férfi-nő kapcsolat labirintusában kalauzolja a szellemi vándort” - olvashatjuk az előszóban. (2010)

6./ F. Wolf Ágnes: Napfogyatkozás

A keszthelyi óvónő naplója jelentős egy szörnyű betegségből sikeresen kigyógyult, emberfeletti betegoldali küzdelmet makacsul felvállaló, élni akaró asszonyról, hogy hitet adjon azoknak, akiknél diagnosztizálják a halálos kórt, mert mindig van remény. „... meggyőz bennünket arról, hogy elsősorban mi magunk vagyunk felelősek az egészségünkért, egyszeri és megismételhetetlen életünkért” - írja a szerkesztő az ajánlásában. (2008)

7./ Szemes Péter: Rendületlenül

A lapszerkesztő tavalyelőtti kötetét alapvetően két fejezetet foglal magában. A *Tíz esszé* a történelmi Zala irodalmi hagyományait vizsgálja, beleértve a kiadványozást (antológiák, irodalmi könyvsorozatok) is. A *Tíz kritika* egység a zalai-muravidéki szerzők legutóbb megjelent könyveit elemzi. (2014)

8./ Tóth Imre: A kert

A zalaegerszegi költő két verseskötet után novellákkal jelentkezett, melyek a lírai szövegekben megismert univerzumot járják be más nézőpontból. „A kert hét rövid szövege, noha az egyes novellák külön-külön világot építenek, vagy inkább mutatnak meg, a melyben száz szállal kapcsolódnak össze, így azokat egy műalkotás mozaikdarabjaiként is tekinthetjük.” - írja a szerkesztő az előszóban. (2015)

9./ Lángi Péter: Őszidőm leltára

A Keszthelyen élő nyugdíjas tanár második kötetében versek, verses levelek, képeslapok, aforizmák, haikuk és műfordítások zavarba ejtő sokszínűsége tárul elénk. „A kötet egyik legszebb verssorai születtek meg a „szíves krónikát” jegyző költő hangultváltásaiból, melyek tisztelgések a kórházi dolgozók előtt... Bebarangolván ezt a lelkiileg és valóságosan is tágas (költői) világot, megérezzük, mit jelent: „szeretetre kitarva” élni.” - fogalmazza meg az előszó. (2015)

10./ Lackner László: Kakukkfőka

A zalaegerszegi író a rendszerváltozásnak egy sajátos, egyéni sorsot mélyen érintő történettel igyekezett emléket állítani. „Szívesen hívom föl a figyelmet az írás választott stílusára: a frappáns, rövid, lecsupaszított mondatok ügyesen pörgetik előre - esetenként hátra - a cselekményt, és nem nehéz megjósolni, hogy aki belefog a könyv olvasásába, hajszoelni fogja magát, hogy megtudhassa végét” - írja a fülszövegben Fábrián László szerkesztő. (1997)

SZERZŐINK ÉS A PANNON ÍRÓK TÁRSASÁGA TAGJAINAK KÖTETEI:

11./ Bubits Tünde: Hollókék

A zalaegerszegi tanárnő első könyve egy felnőtteknek szánt fantasy-mese. „Az író lírai betétekkel, szürreális képekkel átszőtt kisregénye a Kegyetlenség és a Jóság küzdelmét jeleníti meg, amelyben a féltékeny Szörny tombolása egy vonzó, egzotikus virágokkal ékes Ember-Kertet semmisít meg” - vezeti fel a történetet az előszó. A szerző így vall a könyv születéséről: „A történet általam írtam meg önmagát, hogy vele újra megalkothassam önmagam”. (Vitrin Képzőművészeti Egyesület, 2015)

12./ Cséby Géza: Vasárnapi koncert – Niedzielny koncert

A keszthelyi író, költő tizenhatodik kötetét személyes hangvételű verseit kínálja olvasásra, első fejezete párhuzamosan lengyel fordítással is. Ismert, hogy a szerzőnek anyai ágon lengyel felmenői vannak, és évtizedek óta munkálkodik a magyar-lengyel kapcsolatok erősítésén. A kötet záró részében a szülőváros, és a Balaton kedvelt települései szépségeit vázolja fel szeretettel, helyenként finom iróniával. (Magánkiadás, 2014).

13./ Lackner László: A skorpió jegyében

A szerző 1956-os gyerekkori élményei alapján írta meg regényét, amely jugoszláv határ menti járási székhely (Lenti), társadalmi és családi közegében ábrázolja a forradalmi eseményeket, egy tizenhárom éves kamasz látásmódjával. Izgalmas, szellemes jelenetek váltogatják egymást, amit színesít az első szerelem lélekemelő élménye. A közismert budapesti események után érdekes belelátni abba, hogy falun miként bontakoztak ki a történelmi események. (IPV. 1989)

14./ Tóparti esszék, tanulmányok

A hévízi Csokonai Társaság az elmúlt évben ünnepelte alapításának 25. évfordulóját. Ez alkalommal egy kötetben tették közzé a korábbi évek legemlékezetesebb, legjobb előadásait. Ismert szerzőktől olvashatunk izgalmas esszéket például Csokonai valláshoz fűződő viszonyáról, Kazinczy és Festetics György kapcsolatáról, Deák Ferenc és Vörösmarty barátságáról, Weöres Sándorról, a muravidéki kétnyelvű oktatás tapasztalatairól. (Csokonai Irodalmi és Művészeti Társaság, 2014)

KÖNYVTÁRAKBÓL KÖLCSÖNÖZHETŐ KÖNYVEK

15./ Palackposta – Zalai-muravidéki írók, költők antológiája

A harminchárom zalai, vagy a megyéhez kötődő, illetve muravidéki szerző elmúlt években keletkezett alkotásaiból válogatott a szerkesztő Szemes Péter, aki a következő szavakkal ajánlotta a kötetet, az érdeklődők figyelmébe: „Minden közösség számára fontos, hogy időről időre számba vegye kulturális értékeit, teljesítményeit. S ne csak a múltbelieket, amelyek az összegzés idején már a felvállalt (esetleg megtagadott) hagyomány részét képezik...” (Pannon Tükör Könyvek, 2014)

16./ Csönddel cserepezve – Lenti szépirodalmi antológia

A Lenti szépirodalmi antológia tizenkét szerző munkáiból nyújt válogatást. „Lenti, városá nyilvánítása óta több kiadvány megjelenését is támogatta, ezek között azonban szépirodalmi antológia még nem volt. Zala megye Trianon-tépte dél-nyugati csúcskéiben szerencsénk szép számú, városunkhoz és környékéhez kötődő költő, író alkotott, és alkot ma is” - írja az előszóban a Horváth László polgármester. (Szerkesztette: Szemes Péter, kiadta Lenti Város és a Pannon Írók Társasága, 2014.)

17./ Rajnai Rotter Csaba: Napkeltétől napnyugtáig

A keszthelyi szerző első kötetét, melybe azok a prózai munkák kerültek bele elsősorban, amelyek a vízparthoz, a horgászathoz és az emberekhez kötődnek. Elbeszélései másik része a mai hétköznapok eseményeiből merített témát. Megtálalhatók bennük a gyermekkori, fiatal felnőttkori élmények alapján írt történetek, de a fantázia szülte elbeszélések is színesítik a kötet tartalmát. A kötetet grafikáit Solyom Sándor készítette. (2001)

18./ Rajnai Rotter Csaba: Múltbéli történetek

A Keszthelyen élő szerző második kötetét, melyet hosszabb szünet után, már a nyugdíjas évei elején tárt a közönség elé. Elbeszélései első fele a Csongor történetek köré szövéődnek, melyek egy készülő regény előmunkálatai. A második részben a hétköznapi történetek, események inspirálta témákat dolgozza fel. Elbeszéléseiben bepillantást ad abba a világba is, amelyek a racionalitáson túl, egy álomvilág határán működik. (2012)

A *könyvek 1.500,-os áron utánvétellel megrendelhetők a Pannon Tükör szerkesztői* címén: 8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21, vagy e-mail címén: pannontukor@gmail.com.